

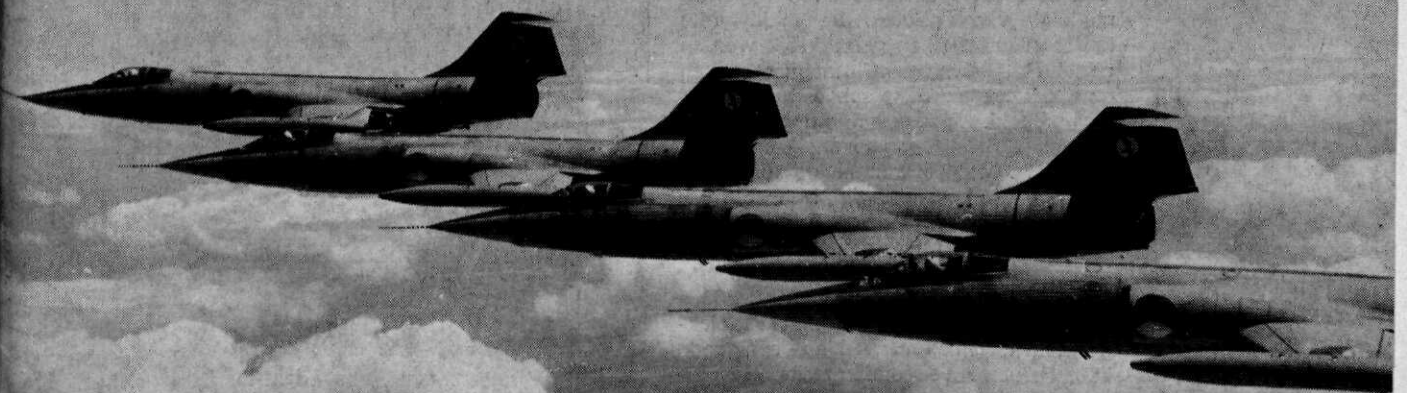
KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

137e jaargang - maart 1968 - nr 3

de militaire spectator

**waarin opgenomen de officiële mededelingen van de
Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht**

**maandblad, waarin opgenomen
de officiële mededelingen van
de Koninklijke Landmacht en
de Koninklijke Luchtmacht**

Uitgave van

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.

lid van de Nederlandse Organisatie
van Tijdschrift Uitgevers (NOTU)

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Den Haag - tel. (070) 18 23 55 - giro 4 47 15

Hoofdredacteur:

H. A. Thoosen
Brigade-Generaal van de Generale Staf

Adjunct-hoofdredacteur:

S. van der Pol
Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Redactie:

H. Dieters
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

L. P. van Oppen
Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Th. J. van der Schoot
Majoor der Infanterie (GSB)

ir. T. A. van Zanten
Kolonel van de Technische Staf

Abonnementsprijs: f 24,00 per jaar
buitenland: f 30,00 per jaar
losse nummers: f 2,25

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

DE MILITAIRE SPECTATOR 137(1968)(3)99...147

INHOUD

Officiële mededelingen

100 Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

Redactioneel gedeelte

101 Défense „dirigée” ou défense „tous azimuts” (II)

103 De NAVO en de voorlichting, door L. J. Meiresonne, Eerste Luitenant van de Koninklijke Luchtmacht

109 Nieuwe uitgave

110 Consequenties van de diensttijdverkorting voor de geneeskundige verzorging, door dr. A. B. Haartsen, Kapitein-Arts, Cdt Garnizoens Geneeskundig Detachement Amersfoort

118 Nieuwe uitgave

119 Vijf jaar conversie op de F104-G, door C. J. van Holstein, Kapitein van de Koninklijke Luchtmacht, Wnd Cdt Conversievlucht F104-G

124 Smeken om vuur, door K. P. Bloema, Luitenant-Kolonel der Artillerie

126 Onderwijsvernieuwing en militaire vliegeropleiding door A. Neut, Majoor van de Koninklijke Luchtmacht

130 De Spaanse Burgeroorlog – Een generale repetitie, door E. P. B. Tomasso, Kapitein der Infanterie

140 Meningen van anderen

140 Antwoord op meningen van anderen

141 Uit de vakpers

Bij de omslagfoto:

Formatievlucht tijdens omscholing 322 Squadron (zie het artikel op blz. 119)

Officiële mededelingen

van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 67044. Verstrekking van voeding aan andere personen dan militairen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht. Regeling gastengeld voor officieren-, onderofficieren- en leerlingentafels.

LaO 67045. Duur eerste oefening. Betreft lichtingsploegen 1967-5 en volgende.

LaO 67046. Embleem van de Koninklijke Landmacht. Heraldische beschrijving van het embleem.

LaO 67047. Wijziging tarieven inzake motorrijtuigen. Vaststelling schadeloosstelling bij vordering.

LaO 67048. Duur eerste oefening adspirant-reserve-officieren-arts, -tandarts en -apotheker.

LaO 67049. Verdeling van het Rijk in geniecommandementen en eerstaanwezenschappen. Betreft een mutatie t.a.v. een dienstkring.

LaO 67050. Bevordering, tijdelijke benoeming en terugstelling van dienstplichtig personeel der Koninklijke Landmacht. Een herziening i.v.m. onder meer een diensttijdverkorting.

LaO 67051. Buitengewoon verlof voor dienstplichtige jeugdleiders.

LaO 67052. Naamgeving militaire gebouwen. Betreft paviljoens van de KMA in Breda.

LaO 67053. Derde wijziging districtsbeschikking 1965. Aanpassing aan de nieuwe situatie van de gewijzigde gebieden en nummeraanduiding van de indelingsraden.

LaO 67054. Gevarentoelage. Betreft toelage verbonden aan werkzaamheden met munitie.

LaO 67055. Oorlogsherinneringskruis. Betreft het niet meer toekennen na 31 december 1967.

LaO 67056. Voorschrift reizen en oefeningen buitenland. Betreft een wijziging.

LaO 67067. Intrekking landmachtorders. Betreft bepaalde verruiming van toegelaten werkzaamheden voor militaire belangenverenigingen voor militairen beneden de rang van officier.

LaO 67058. Groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof voor dienstplichtigen der Koninklijke Landmacht. Betreft de lichtingsploegen 1967-1 t/m 1967-3.

LaO 68001. Intrekking legerorders c.q. landmachtorders. In verband met het vervallen van de Ongevalwet 1921 en de Invaliditeitwet worden bepaalde leger- en landmachtorders ingetrokken.

LaO 68002. Keuring en herkeuring van burgerpersoneel. Intrekking van LaO 60049, code nr 53/30.

LaO 68003. Verspreiding geschriften. Bepalingen omtrent het verspreiden van geschriften in militaire inrichtingen.

LaO 68004. Regeling vervoer voor rijksrekening bij bijzondere omstandigheden voor militairen die om dienstredenen in het buitenland verkeren, alsmede voor uit het buitenland afkomstige militairen die in Nederland hun dienstplicht vervullen.

LaO 68005. Uitvoering van artikel 45 van de Wegenverkeerswet.

LaO 68006. Naamgeving gebouwen. In aanbouw zijnde gebouw in Gouda zal heten: Prins Willem-Alexanderkazerne.

LaMed 038-67. Aankoop van artikelen behorende tot de PSU.

LaMed 039-67. Administratie van in de officiers- en onderofficiersmesses verkrijgbaar te stellen artikelen.

LaMed 040-67. Vaststelling formulier geestelijke verzorging.

LaMed 041-67. Opleiding van sergeant-majoor administrateur.

LaMed 042-67. Ontslag dienstplichtigen wegens algemene diensteindiging.

LaMed 043-67. Opleiding van sergeant-majoor administrateur.

LaMed 044-67. Begrippen, plaatsen, tijdelijke plaatsen en detacheren met betrekking tot militairen behorende tot de Koninklijke Landmacht.

LaMed 045-67. Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

LaMed 046-67. Bewegingsvrijheid met Goede Vrijdag, Pasen en Pinksteren 1968 voor in Nederland hun dienst verrichtende militairen.

LaMed 047-67. Opleiding sergeant-majoor materieelbeheerder bij het dienstvak der intendance.

LaMed 048-67. Overplaatsing van kapiteins (ritmeesters) en eerste luitenanten naar het wapen der Koninklijke Marechaussee.

LaMed 049-67. Opleiding tot beroepsofficier.

LaMed 050-67. Vervoer via de Beneluxtunnel.

LaMed 051-67. Regeling deelneming aan een eventueel te houden „Elfstedentocht”.

LaMed 052-67. Opheffing van het Beroepskeuze-adviescentrum.

LaMed 053-67. Korting op de tarieven van de N.V. Nederlandse Spoorwegen bij reizen niet voor rijksrekening.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve niet *telefonisch* of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgescreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

Défense „dirigée” ou défense „tous azimuts” (II)

* * De in onze vorige aflevering — in uittreksel — weergegeven mening¹ van de Chef van de Franse Generale Staf, Generaal Ailleret, over de toekomst van de NAVO, wordt door sommige commentatoren gezien als een voorbode voor een nieuwe crisis in het Noordatlantisch verbond en geadverteerd als een stellingname voor een drastische herziening van het verdrag in 1969.

Bij een beschouwing van de geponeerde stellingen mag men aan de vóórgeschiedenis van de Atlantische strategie niet voorbij gaan. Voor een beter begrip van de thans heersende opvattingen dienen wij een twintigtal jaren terug te zien. De Tweede Wereldoorlog was beëindigd en Europa een ruïne. Van de twee machtige bondgenoten was Amerika bereid de Europese landen weer op de been te helpen en hun zelfstandigheid te waarborgen. Rusland daarentegen toonde in Oost- en Midden-Europa slechts bereidheid tot het weghalen van het nog overgebleven industriële potentieel en het opslokken van de nationale onafhankelijkheid. De nog vrije Europese landen stelden zich te weer tegen deze Russische expansiedrift en werden samengedreven in een gemeenschappelijke poging het hoofd boven water te houden. Het verdrag van Brussel kwam tot stand, waarbij Engeland, Frankrijk en de Beneluxlanden steun zochten bij de Amerikaanse macht. De alliantie groeide uit tot een efficiënte militaire organisatie, steunend op het Amerikaanse nucleaire potentieel. Het machtsevenwicht in Europa werd hersteld en de Marshall-hulp herstelde de economie.

Ten gevolge van deze recuperatie én van de technologische ontwikkeling ontstonden Europese nucleaire machten. De machtsuitvoering in Atlantisch verband werd echter beperkt, de wet MacMahon kende uitsluitend de Verenigde Staten beslissingsbevoegdheid toe voor het gebruik van kernwapens.

Met de groei van de economische en militaire macht in de Europese landen ging een groter wordend verlangen naar medezeggenschap over de machtsmiddelen gepaard. Het voorstel van president De Gaulle tot instelling van een per-

manente raad van nucleaire machten in de Verdragsorganisatie vond geen genade bij de Amerikanen; een MLF en een ANF daarentegen werden — als onvolwaardige tegenvoorstellen — door de Europese bondgenoten niet geaccepteerd.

Frankrijk, met een door president De Gaulle gestimuleerd nationaal bewustzijn, reageerde door het treffen van enkele maatregelen, die — eufemistisch — als niet passend in de Atlantisch-verdragsbepalingen kunnen worden gekwalificeerd. De Franse vloot werd aan de NAVO-macht onttrokken en het Franse luchtruim werd onder nationale controle gebracht.

Na de Cuba-crisis verergerde de Franse geïrriteerdheid, uiteindelijk resulterend in het onttrekken van de landstrijdkrachten aan het NAVO-opperbevel. Frankrijk blijft betrokken bij het gemoderniseerde luchtalarmsysteem, terwijl de Franse strijdkrachten in Duitsland onder een speciaal statuut aldaar verblijven. De politieke binding met de NAVO blijft vooralsnog bestaan.

Geconfronteerd met deze situatie is in december 1967 de ministerraad van het Atlantisch bondgenootschap te Brussel bijeengekomen. Vier rapporten — samengesteld door daartoe door de secretaris-generaal in het leven geroepen studiecmissies — werden besproken:

1. de Oost-Westbetrekkingen;
2. de verdedigingsplannen;
3. de interne betrekkingen;
4. de externe betrekkingen.

De conclusie van de eerste twee commissies, betreffende militaire onderwerpen, leverde weinig moeilijkheden op. De rol van de Atlantische „Standing Naval Task Force” is niet geheel duidelijk, tenzij de politieke beweegredenen belangrijker is dan de militaire noodzaak. De vergroting van de Russische maritieme dreiging in de Middellandse Zee moge een rol hebben gespeeld, laten wij het voorlopig zien als een positieve bijdrage tot een gezamenlijke inspanning van de bondgenootschappelijke marinestrijdkrachten.

De officiële Russische reactie spreekt van een herleving van de MLF- en ANF-concepties, die

¹ *Mil. Spect.* 137(1968)(2)53

uiteraard met grote heftigheid worden bestreden.

De beide laatste rapporten, politieke aangelegenheden betreffende, demonstreren duidelijk de bestaande meningsverschillen.

Behalve het „crisisbeheer” zal het „ontwapeningsbeheer” de richtlijnen voor de NAVO-strategie moeten leveren. Kan dit „collectief” of moet dit beheer „nationaal” worden gevoerd? Wanneer de beantwoording van deze vraag niet die eenstemmigheid van opinies oplevert die het collectivisme bij het „crisisbeheer” wel aanvaardde, is het dan verantwoord deze procedure te verstoren door een vroegtijdige terugtrekking van de militaire machtsmiddelen?

Het artikel van Generaal Ailleret geeft een rechtlijnig beeld van de gevolgen van een dergelijke maatregel: desastreus voor de nationale economie en rampzalig voor de Europese vrijheid. De consequenties zijn, dank zij de heldere uiteenzetting en de scherpe formulering, der-

mate indringend weergegeven, dat zij een waarschuwing inhouden. Een waarschuwing voor de landen, waar troepenvermindering om andere dan militaire redenen wordt overwogen; voor de landen, waar troepenvermindering om schappen — al dan niet in NAVO-verband — wensen; een waarschuwing óók voor de talrijke schrijvers en sprekers — niet in het minst in Nederland — die filosoferen over ideële taken voor de NAVO-strijdkrachten, onder verwaarlozing van de hoofdtaak: het verzekeren van onze veiligheid. Zonder veiligheid is geen vrede mogelijk.

Onze veiligheidseenheden zijn de NAVO-eenheden. Daarenboven geldt voor Europa: *zonder verbondenheid geen veiligheid.*

Wij zijn Generaal Ailleret dankbaar, dat hij dit, door het tegenovergestelde te poneren en de gevolgen daarvan meedogenloos te belichten, duidelijk heeft aangetoond.

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Wij verzoeken u om uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele regelafstand en voorzien van uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Bij het opgeven van geraadpleegde literatuur dienen de respectieve verwijzingen als volgt te worden opgesteld: bij boeken: Auteur - titel. Uitgever, plaats, jaar, blz.; bij tijdschriftartikelen: Auteur - naam tijdschrift. Jaargang, jaar, nummer, blz.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze

illustraties tussen die tekst moeten worden opgenomen. Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

Toevoeging van schetsen en afbeeldingen, respectievelijk foto's, verhoogt de aantrekkelijkheid van uw artikelen ten zeerste vooral indien zij origineel zijn.

De NAVO en de voorlichting

L. J. Meiresonne

Eerste Luitenant van de Koninklijke Luchtmacht

Inleiding

Iedere grote organisatie, op welk terrein dan ook, ziet het als een noodzaak voorlichting te geven over haar activiteiten. Voor een organisatie als de NAVO, die wordt gefinancierd uit tevoren afgesproken bijdragen van de deelnemende landen, die dan weer via de belastingen worden opgebracht door de inwoners van dat land, is dit wel zeer in het bijzonder een noodzaak. Behalve veel kritiek is er namelijk ook een groot gebrek aan elementaire kennis te constateren met betrekking tot het doel en de opzet van het verbond.

Nato Mobile Information Centre

De Nato Information Service in Brussel beschikt voor het geven van voorlichting in de civiele sector over een zg. „Nato Mobile Information Centre”. Dit is een mobiele bioscoopzaal, die — na het naar twee kanten uitdraaien van de zijwanden — plaats biedt aan 50 volwassen personen. De NAVO heeft twee van deze bussen, waarvan de ene momenteel in Griekenland werkt en de andere in Nederland. De bus is, dank zij een meegetrokken generator die de energie levert, selfsupporting. Het centrum wordt bemand en bediend door twee technici, die in de NAVO-landen worden aangeworven.

Nederlandse tournee

Dit jaar is één van de bussen ter beschikking gesteld van de Nederlandse regering, en wel van 1 september 1967 tot 1 april 1968. Het project staat onder leiding van de voorlichtingsadviseur van de minister van defensie.

Aangezien het onmogelijk is in zo korte tijd door heel Nederland voorlichting te geven, werd bepaald dat in eerste instantie voorlichting zou worden gegeven aan de bevolking van de provincie Limburg, als gevolg van de vestiging van het Hoofdkwartier van Afcant in Brunsum.

De voorlichting wordt gegeven door een voor-

lichtingsteam, bestaande uit drie officieren, één van elk krijgsmachtonderdeel. Voor de Koninklijke Landmacht is dit Luitenant-Kolonel J. J. Smitshuysen, voor de Koninklijke Marine Luitenant ter Zee I J. Hesselink en schrijver dezes voor de Koninklijke Luchtmacht. Ter voorbereiding op deze tournee werd een korte cursus gevolgd in Frankrijk, België en Nederland. Het doel van dit project is voorlichting op zo ruim mogelijke basis te geven aan de bevolking van Limburg.

Het Information Centre was nog maar enkele dagen op pad of er verscheen een groot artikel in „De Rode Ster”, het orgaan van het Russische leger, onder de titel „Propagandistische kermis van de NAVO”. Hierin wordt door ene heer Kornilov een beschouwing gewijd aan het Nato-MIC en de reden waarom het in Nederland opereert. Er wordt een volkomen eenzijdige schildering gegeven van de politieke situatie in Nederland met betrekking tot het denken over de NAVO. Voor een Nederlander is het een heel humoristisch artikel, maar in het land zelf is weer een geslaagde poging ondernomen een volkomen verkeerd beeld te geven van wat er aan onze zijde van het IJzeren Gordijn plaatsvindt en wordt gedacht.

Aanloop

Om de leden van het team de gelegenheid te bieden enigszins „los te komen” in een bekende omgeving werd een bezoek georganiseerd aan een aantal onderdelen van de krijgsmacht. Bij militaire commandanten bleek veel belangstelling te bestaan voor deze voorlichting. Het blijkt echter moeilijk te zijn in de vrij compacte oefenprogramma's voldoende aandacht aan deze zaken te besteden. Uit de discussies en de gestelde vragen werd de indruk verkregen dat de kennis omtrent de NAVO vrij oppervlakkig was.

Limburg

In de praktijk van de tournee komt het erop neer dat vooral de nadruk wordt gelegd op de

jeugd uit de hoogste klassen van scholen voor voortgezet en middelbaar onderwijs. De volwassenen zijn in deze streek over het algemeen positief ingesteld, maar er is niet voldoende interesse om zich speciaal te laten voorlichten. De kennis over de NAVO is gemiddeld zeer matig. Dit hangt op de scholen sterk af van de instelling en interesse van de leraar geschiedenis. De reacties op de voorlichting zijn overwegend positief, waarbij het opmerkelijk is dat meisjes soms meer interesse tonen dan jongens. Om een indruk te geven van de onderwerpen die zoal aan de orde worden gesteld, vindt men hieronder een aantal vragen afgedrukt met daarbij een summier antwoord. Tijdens de discussie kan op de vragen uiteraard uitgebreider worden ingegaan dan in dit artikel.

1. *Wat zijn de consequenties van het uittreden van Frankrijk uit de Navo?*

Militair: Frankrijk heeft zich *niet* teruggetrokken uit de NAVO, maar uit het Militaire Comité en de geïntegreerde militaire organisatie. Militair gezien betekent dit uittreden een ernstige adering, zowel aan ingedeelde troepen als aan achterland voor de noodzakelijke diepte in de verdediging. Frankrijk moet toestemming geven voor het gebruik van de zich op zijn grondgebied bevindende infrastructuur. Bij verschillende militaire staven zijn echter nog Franse liaisonmissies aanwezig, om het contact niet geheel te verbreken, zodat bij een mogelijk hernieuwd deelnemen van Frankrijk er geen moeilijk in te halen achterstand is ontstaan op het gebied van procedures enz.

Politiek: Frankrijk beschikt momenteel over een eigen kernmacht en heeft dus „een vinger aan de atoomtrekker”. Dit geeft het land de mogelijkheden om door middel van politieke acties met deze wapenen zijn standpunt extra kracht bij te zetten, hoewel wij mogen aannemen dat Frankrijk in geval van een conflict zijn troepen toch ter beschikking van de NAVO zal stellen. De vraag is echter op welk moment de president dit zal doen. De „force de frappe” is meer statussymbool dan beschermende paraplu. De slagkracht ervan is beperkt en er wordt wel degelijk gerekend op de bescherming van Europa door de Verenigde Staten.

2. *Hoe is de aanwezigheid van Portugal en Griekenland in de NAVO te verdedigen?*

In 1949 zijn de huidige NAVO-partners bij elkaar gekomen met een duidelijk omljnd doel: het voorkomen of elimineren van agressie van welke zijde dan ook. In de loop der jaren is dit als gevolg van de gewijzigde politieke en militaire omstandigheden veranderd in het bewaren van de vrede door handhaving van het machtsevenwicht. Het is dus

geen ethisch bondgenootschap. Om een goede, militair-strategisch verantwoorde, verdedigingsgordel te kunnen formeren had men deze landen in eerste instantie nodig. Het is dan ook reëler te stellen dat de NAVO de *veiligheid* van het westen als hoofddoel heeft, meer dan „te strijden tegen aanvallen op ons gemeenschappelijk erfdeel, onze beschaving, cultuur, vrijheid en democratie”. Dat zit er wel in opgesloten, maar als wij de NAVO zo willen „verkopen” dan moeten wij Portugal en Griekenland eruit zetten. Als wij dat doen zijn niet alleen en in de eerste plaats de militaire, maar vooral de politieke consequenties zeer groot. In april 1967 is de slinger in Griekenland naar uiterst rechts geslagen. Door dit land uit de NAVO te zetten en het in de steek te laten, riskeren wij het grote gevaar dat de slinger dan ineens naar uiterst links doorslaat als gevolg van de niet aflatende agitatie van communistische zijde, met alle gevolgen van dien. Het isoleren van zo'n land zal de regering aldaar staven in haar politieke activiteiten. Bovendien vergooiden wij dan tevens de mogelijkheden van positieve beïnvloeding binnen het bondgenootschap. Het emotioneel benaderen van deze zaak (Scandinavische landen) is even fout als het zonder meer accepteren van deze staatsvorm. Alleen het gebruik van gezond verstand en een grote dosis geduld zullen in staat kunnen zijn de slinger stabiel in het midden te brengen. Militair gezien moeten wij de geografische positie van Griekenland aan de Dardanellen niet vergeten. Voor Portugal geldt in feite hetzelfde, hoewel men daar niet direct kan spreken van spectaculaire resultaten van de politieke beïnvloeding binnen de NAVO.

3. *Waarom wordt er in Nederland op scholen, via radio en TV zo weinig voorlichting over de NAVO gegeven?*

De meningen hierover verschillen zeer. Enerzijds wordt deze voorlichting in de politieke sfeer getrokken, anderzijds wordt het beschouwd als een onderdeel van de geschiedenisles of als een stuk algemene ontwikkeling. Dit hangt in hoofdzaak af van de instelling van het onderwijzend personeel van de scholen voor voortgezet en middelbaar onderwijs. Noch de politieke partijen, noch de omroepverenigingen wagen zich aan voorlichting op dit terrein. Wanneer men het wil zien als voorlichting en minder als indoctrinatie zouden er beslist meer mogelijkheden zijn.

4. *Zijn de Westeuropese landen niet volledig overgeleverd aan de willekeur van de V.S. in verband met onze politieke en economische afhankelijkheid van dit land?*

Vooropgesteld zij, dat de NAVO is gegroeid uit het verdrag van Brussel van vijf Westeuropese landen. Omdat men militair niet bij machte was de dreiging het hoofd te bieden en een geloofwaardige verdediging op te bouwen hebben deze landen de

V.S. c.s. erbij gehaald en niet omgekeerd. De verschillende landen leveren een bijdrage, uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen. Procentgewijs leveren de V.S. een bijdrage die meer dan tweemaal zo groot is als die van bv. Nederland. Hun „inbreng” is dan ook enorm en het is daarom niet verwonderlijk dat dit land een belangrijke positie inneemt. In de NAVO-raad heeft Amerika dezelfde stem als de andere landen. Er is in toenemende mate een streven waarneemabara om Europa meer náást Amerika te plaatsen dan erónder. Maar dit zal dan moeten uitgaan van Europa zelf en niet van Amerika. Frankrijk heeft zo zijn eigen methoden om dit streven te accentueren. Misschien kan het zó worden gesteld dat Frankrijk te véér gaat waar de rest tekortschiet. Amerika heeft een grotere eenheid binnen Europa steeds bepleit en nooit tegengewerkt. Een feit blijft intussen dat Europa niet kan zonder de bescherming en de inbreng van de V.S. Maar dat is op zichzelf geen belemmering om te werken in de richting van een groter Europees verband. Een oplossing van de Europese problemen zal eerder van de Europese landen dan van de V.S. moeten komen.

5. *Waarom doet het westen zoveel moeite om Berlijn te behouden, hoewel het risico voor een conflict met de Sovjet-Unie direct aanwezig is?*

De situatie van Berlijn als bezettingsstad is het gevolg van afspraken uit de Tweede Wereldoorlog (Conferentie van Yalta). De daar getroffen regeling zou van kracht blijven tot in alle bezette gebieden vrije verkiezingen zouden zijn gehouden. Daarna kon de bezettingsmacht worden teruggetrokken. De Sovjet-Unie heeft deze afspraak geschonden. Men zou dit in feite goedkeuren door toe te laten dat Berlijn onder de invloedssfeer van het Oostblok zou komen. Het is dus — evenals de erkenning van Oost-Duitsland als zelfstandige staat — een principiële zaak. De westerse landen willen de aan de inwoners van Berlijn gegeven belofte nakomen. Het is uiteraard zeer te betreuren dat deze situatie niet te voorkomen is geweest.

6. *Zou de NAVO niet meer initiatieven kunnen nemen op het gebied van ontwapening en vrede?*

De NAVO-raad is geen supranationale regering. Alle landen blijven soeverein. De NAVO als zodanig heeft dus geen standpunt en kan als orgaan dan ook geen initiatieven ontwikkelen. In de nieuwe NAVO-conceptie kunnen wij hierover vermoedelijk bepaalde suggesties verwachten. Wel kunnen initiatieven worden ontplooid door de leden-landen, onder toezicht van, en gecoördineerd door de NAVO. Voor grote vredes- of ontwapeningsinitiatieven moet de tijd natuurlijk ook wel rijp zijn. Een met veel publiciteit omgeven vredesconferentie zou bij een eventuele mislukking de hooggespannen verwachtingen doen omslaan in een morele en politieke kater.

7. *Waarom richten wij onze verdediging zo sterk op Rusland en laten wij de andere flank, vanwaar China dreigt, ongedekt?*

De NAVO is opgericht ter beveiliging van het Noordatlantisch gebied. China valt daarbuiten. Wat de V.S. in ZOAVO-verband doen is geen NAVO-zaak. Dat wil niet zeggen dat wij als NAVO de bewegingen van China niet nauwkeurig behoeven te volgen, maar het bij voorbaat omsingelen en afgrendelen van dit land zou agressie in de hand kunnen werken c.q. bevorderen. Wij dienen eerst na te gaan in welke richting China zich ontwikkelt en of het werkelijk de behoefte heeft, behalve de immense leegten in eigen land, ook andere landen nog „op te vullen”. Op uitspraken van de Chinese leiders alleen moeten wij geen militaire maatregelen nemen. Die kunnen zuiver zijn ingepast in het binnenlands beleid van het moment.

8. *Waarom voldoen verschillende landen minder goed aan hun verplichtingen dan Nederland?*

Zo dit al waar is, kan worden gezegd dat Nederland altijd zeer principieel is, dus ook in het nakomen van deze aangegane verplichting of beter: afgesproken bijdrage. Wanneer een ander land dat niet doet behoeft dat voor Nederland geen reden te zijn het dan ook maar wat minder te gaan doen. Als mijn buurman belasting ontduikt geeft dit mij nog niet het recht dat ook te doen.

9. *Steunt Nederland niet indirect de Amerikaanse Vietnam-politiek, omdat de hoogte van de Nederlandse bijdrage mede ervoor zorgt dat er V.S.-troepen aan Europa kunnen worden onttrokken ten behoeve van de oorlog in Vietnam?*

Wij moeten niet denken dat de Nederlandse bijdrage in AFCENT zo groot is dat de V.S. op grond hiervan een terugtrekking van troepen zouden kunnen argumenteren. Terugtrekking moet in de eerste plaats verantwoord zijn in het kader van de „flexible response”. De toegenomen capaciteit voor het snel vervoeren van grote gevechtseenheden uit de V.S. naar Europa speelt hierin uiteraard evenzeer een rol.

10. *Lopen wij als NAVO-lid niet het risico bij de oorlog in Vietnam te worden betrokken?*

De V.S. zijn in Vietnam begonnen met een unilaterale actie in een gebied waarvoor de NAVO niet geldt. Op grond van art. 5 van het NAVO-verdrag komt ons land pas in actie wanneer één van de aangesloten landen wordt aangevallen. Daar is echter geen sprake van. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat deze oorlog geen consequenties voor de NAVO kan hebben. Politieke commentatoren hebben reeds gesproken over de mogelijkheid van een represaillemaatregel van de Sovjet-Unie door bv. een hernieuwde blokkade van Berlijn.

11. *Zijn de Nederlandse Antillen en Suriname lid van de NAVO?*

Nee.

12. *Komt Rusland nog wel eens bij de NAVO om dan samen met het westen een verdediging in te richten tegen China?*

Op zichzelf is dit natuurlijk niet uitgesloten. E.e.a. zal uiteraard afhangen van de richting waarin China zich ontwikkelt en het verloop van de breuk Peking-Moskou. Er zijn door deskundigen prognoses gemaakt waaruit de verwachting blijkt dat China in 1990 evenveel zal kunnen produceren als de V.S. en de Sovjet-Unie bij elkaar. Tegen deze achtergrond is het niet onmogelijk dat Oost en West uit zuiver economische overwegingen met elkaar (moeten) gaan samenwerken. Het blijft echter speculeren.

13. *Worden onder moeilijke omstandigheden de beslissingen in de NAVO-raad voldoende snel genomen?*

Een conflict zal zich in het algemeen aankondigen door een periode van toenemende politieke en militaire spanningen. Overigens zijn onze NAVO-strijdkrachten niet paraat om in geval van een verrassingsaanval te gaan afwachten tot een NAVO-beslissing afkomt. Het gezamenlijk verdedigen tegen een verrassingsaanval is de belangrijkste doelstelling van de NAVO. Tegen de tijd dat er zware problemen (bv. de inzet van kernwapens) aan de orde komen, mogen wij aannemen dat de beslissingen voldoende snel vallen.

14. *Er wordt gesproken over unanimiteit bij het beslissen; in feite betekent dit dus dat ieder land het vetorecht heeft!*

Het is een kwestie van naamgeven. Als men wil kan men dit een vetorecht noemen, want ieder land kan — door tégen te stemmen — een beslissing onmogelijk maken. Dit is echter de negatieve kant van de zaak. De positieve kant is, dat de besluiten die worden genomen ieders instemming hebben. Het is maar waarvan men uitgaat. Dit vetorecht kan men echter niet zonder meer vergelijken met de besluitvorming in bv. de veiligheidsraad, omdat het systeem van beslissen daar anders ligt.

15. *Levert de aanwezigheid van kernwapens in Frankrijk geen gevaar op voor de Europese veiligheid, wanneer dit land deze wapens voor eigen verdediging zou gebruiken?*

Het gevaar is in principe aanwezig. Overigens lijkt het niet waarschijnlijk dat Frankrijk zou zijn gedwongen zich te verdedigen (al of niet met kernwapens), zonder dat tevens de andere NAVO-partners daarbij zouden zijn betrokken (zie verder ook het antwoord op vraag 1).

16. *Wat gebeurt er wanneer twee NAVO-landen elkaar in de haren vliegen?*

Het is uiteraard niet te voorspellen hoe een toekomstig conflict tussen NAVO-landen zou moeten worden opgelost. Uiteraard zal dit vooral een zaak zijn voor de NAVO-raad, die al zijn beschikbare diplomatieke mogelijkheden zal benutten om het conflict te beëindigen. In het conflict om Cyprus tussen Griekenland en Turkije, enkele jaren geleden, is het ingrijpen van SACEUR oorzaak geweest van het stoppen van de vijandelijkheden.

17. *In art. 5 van het NAVO-verdrag staat o.m. „op de wijze die zij nodig oordeelt”, dit is in feite een ernstige beperking van de effectiviteit van de NAVO, omdat het ieder land vrijlaat zelf te bepalen wat het zal doen bij een gewapend conflict!*

De NAVO als geheel is een zg. „gentlemen's agreement”. Niemand kan worden gedwongen zijn bijdrage te betalen of mee te vechten. Het feit dat men op basis van volkomen vrijwilligheid lid is geworden duidt erop dat men hiervan ook de consequenties aanvaardt. Het zou onlogisch zijn wél bereid te zijn een NAVO-bijdrage in geld en troepen te leveren, maar in geval van nood níét bereid te zijn ze in te zetten. De aanwezigheid van parate strijdkrachten van Europa en van de V.S. en Canada in Europa kan worden gezien als een stuk bereidheid zich daadwerkelijk te verdedigen. In ieder geval kent de NAVO geen instituut voor sanctie om weerbarstige leden tot de orde te roepen.

18. *Wat is het nut van het aanhouden van de Karel Doorman?*

De Nederlandse Koninklijke Marine wordt geacht in het kader van haar NAVO-bijdrage een bepaalde hoeveelheid luchtverdediging en onderzeebootbestrijding te leveren. Dit kan met verschillende middelen gebeuren. De middelen die hiervoor het meest geschikt zijn, staan onze Marine nog niet ter beschikking vanwege de hoge kosten. SACLANT heeft de Doorman geaccepteerd in afwachting van de nieuwe middelen. Zolang deze er niet zijn zal de Karel Doorman — helaas — nog in de vaart moeten worden gehouden. De verwachting is dat dit tot omstreeks 1970 zal zijn.

19. *Is het niet efficiënter dat ieder NAVO-land een bepaald gedeelte van de strijdkrachten levert, in plaats van er in ieder land drie aparte krijgsmachtdelen op na te houden?*

Gelet op het feit dat alle landen volledig onafhankelijk blijven in het bondgenootschap, is het niet te verwachten dat men zich zo aan de NAVO zal binden dat men er nooit meer uit terug kan. Bovendien blijven in oorlogstijd en in vreedstijd steeds taken bestaan van zuiver nationale aard, waarvoor

de NAVO-troepen niet kunnen worden ingezet.

20. *Wat is de toekomst van de NAVO?*

Op de ministersconferentie van de NAVO van december 1966 is gesteld dat de NAVO zich in de toekomst meer moet toeleggen op het bevorderen van de vrede dan tot nu toe het geval was. Het handhaven van het machtsevenwicht en het daardoor handhaven van de vrede zijn nu het hoofdoel. In dit verband is ook een studiegroep geformeerd onder voorzitterschap van de Belgische minister van buitenlandse zaken, Harmel, die tot taak heeft de NAVO-raad te adviseren over vaststelling en formulering van de nieuwe doelstellingen van de NAVO. Zo'ang er in Europa geen garantie is voor een duurzame veiligheid zal de NAVO haar taak moeten blijven vervullen. Dit mag haar echter niet ervan weerhouden al het mogelijke te doen om een ontspanning, met name in Europa, te helpen bevorderen. De zg. Harmel-studie dient in december 1967 gereed te zijn en aan de NAVO-raad te worden aangeboden (verder is antwoord 6 eveneens van toepassing).

21. *Wat is het nut van het aanhouden van nationale of niet-„NATO-assigned“-troepen?*

Ieder land zal zowel in vredes- als in oorlogstijd een aantal taken hebben ter bescherming van nationale belangen, zodat men behalve zijn NAVO-bijdrage ook zg. territoriale troepen nodig heeft. Verder vallen alle opleidingseenheden buiten het NAVO-verband, maar zij zijn wel noodzakelijk om de NAVO-bijdrage te realiseren. Verder kan worden gedacht aan de taak van enkele mariniersbataljons in de West.

22. *Onze defensie-inspanning kan gerust wat minder zijn, want Amerika heeft zoveel belang bij Europa dat het ons in geval van nood echt wel van het nodige materieel zal voorzien!*

Deze laag-bij-de-grondse politiek noemt men wel de „goodwillchantage“. Men rekent op de goodwill of, om opportunistische redenen, op de noodzaak tot verdedigen van een gebied om zich daardoor andere dingen te kunnen permitteren. Wél bescherming zoeken, maar dan níét door het bundelen van krachten, maar door ándermans krachten. De V.S. houden de nucleaire „balance of terror“ in evenwicht, maar in Europa zijn behalve V.S.-troepen ook troepen van andere NAVO-landen nodig ter handhaving van het conventionele evenwicht, tegen de achtergrond van de „flexible response“-strategie.

23. *Zou het niet dienstig zijn wanneer NAVO en Warschau-pact op gezette tijden contact hadden ter vermindering van de spanning?*

Zo'n contact zou zeker zijn toe te juichen. Bij het

beantwoorden van vraag 6 is reeds gesteld dat de NAVO als zodanig geen gesprekspartner kan zijn, althans in de huidige conceptie. De activiteiten moeten dus van de leden komen, maar dan gecoördineerd en gestimuleerd door de NAVO-raad. In de nieuwe opzet zal met dit facet zeer waarschijnlijk rekening zijn gehouden.

24. *Zou de defensiebegroting niet om laag kunnen worden gebracht door de abnormaal hoge salarissen van officieren wat terug te brengen? De officieren en ambtenaren zouden wat soberder kunnen leven, en ook de hoofdkwartieren zouden best wat eenvoudiger kunnen worden ingericht.*

De officierssalarissen liggen op een normaal niveau t.o.v. vergelijkbare functies in de civiele sector. Het salaris dient voorts in overeenstemming te zijn met verantwoordelijkheid, zwaarte en consequenties van de functie. De hoofdkwartieren van de NAVO-strijdkrachten zijn in het algemeen minder luxueus ingericht dan de gebouwen van scholen en overheids- of particuliere instellingen. Efficiëntie in opzet en uitvoering mag niet worden verward met luxe.

25. *Waarom is AFCENT in Brunssum gekomen?*

Vooraf op grond van:

- a. het vrijkomen van een groot gebouwencomplex van de mijn „Hendrik“ waardoor veel extra kosten konden worden vermeden;
- b. de centrale ligging, zowel ten opzichte van Shape en Navo als ten opzichte van Northag/2A taf en Centag/4A taf.

26. *Waarom is niet een Nederlander Commandant van AFCENT?*

West-Duitsland levert bijzonder veel troepen voor Afcent, Nederland vrij weinig. Verder is het te verdedigen Centraaleuropese gebied geheel Duits. Derhalve zou het zeer onlogisch zijn dat Nederland een officier voor deze functie zou leveren. Nederland levert wel de Chef-Staf van Afcent, Luitenant-Generaal F. A. Palm.

27. *De Amerikanen hebben directe schuld aan:*

- a. Cuba. *Waarom zouden de Russen geen raketten mogen opstellen op Cuba, hoewel de NAVO dat al lang in Turkije had gedaan?;*
- b. Israël. *Israël is de oorlog begonnen, gesteund door Westers, in hoofdzaak Amerikaans, kapitaal. De Israëli's hebben zich het grondgebied van de Arabieren kort na de Tweede Wereldoorlog wederrechtelijk toegeëigend;*
- c. Griekenland. *De Amerikanen waren tevoren op de hoogte van de staatsgreep in Griekenland en stonden er niet onwelwillend tegenover. Dit werd geput uit een artikel in „The Observer“;*

d. Vietnam. Hier bemoeit Amerika zich op ergerlijke wijze met de binnenlandse aangelegenheden van een Aziatisch land. De bombardementen op Noord-Vietnam zijn misdadig.

Ad a. Cuba. Dit was een zuiver Amerikaanse gelegenheid en geen NAVO-zaak. Dat de Russen hier tenslotte bakzeil haalden is in hoofdzaak het gevo'g van:

- a. het krachtige optreden van Amerika (wat waarschijnlijk niet werd verwacht);
- b. de Russen voelden zich hier niet op hun eigen grondgebied bedreigd;
- c. de verbindingslijnen en aanvoerwegen waren in een eventueel conflict te lang;
- d. er viel voor de Russen in deze kwestie geen economisch voordeel te behalen.

Omdat de V.S. zich hier in de rug bedreigd voelden en aangezien politieke of nucleaire chantage niet was uitgesloten, is het optreden van Amerika alleszins verklaarbaar. Vergelijking van deze kwestie met het plaatsnemen van raketten in Turkije is niet juist. Turkije heeft als lid van een verdedigingsorganisatie defensieve wapens op zijn grondgebied. Raketten, door Rusland op Cuba geplaatst, kunnen moeilijk anders dan als offensief bedoeld worden beschouwd.

Ad b. Israël. De Arabische landen ontzeggen de Israëli's het recht op een eigen bestaan in een eigen staat. Toen deze Arabische landen de levensvoorwaarde voor Israël afsneden heeft Israël zich uit deze wurgende greep losgemaakt. Hoewel Rusland indertijd als één der eersten het bestaan van Israël heeft erkend, vormt dit land momenteel een struikelblok voor de uitbreiding van zijn invloedssfeer in de economisch zwakke Arabische landen. Hoewel ontwikkelingshulp voor deze landen beter op zijn plaats zou zijn geweest, pasten wapenleveranties en het aanzetten van deze landen tot strijd op dat moment beter in zijn buitenlandse politiek.

Ad c. Griekenland. De „Observer” is een zondagsblad, en het is best mogelijk dat dit bericht daarin heeft gestaan. In andere kranten stond in die tijd te lezen dat een omwenteling in Griekenland en de oorlog tussen Israël en de Arabische landen deel uitmaakten van één, door de Russen opgesteld, plan om hun invloed in het Middellandse-zeegebied uit te breiden. Deze omwenteling zou zijn mislukt door de militaire greep naar de macht in april 1967 (zie ook het antwoord op vraag 2). In dit verband is ook opvallend het bericht in de „Izwestia” dat de aanwezigheid van de 6e Amerikaanse vloot in de Middellandse Zee de oorzaak was van alle moeilijkheden.

Ad d. Vietnam. Deze zaak staat geheel los van de NAVO (zie ook de antwoorden op de vragen 9 en 10). Het is ieders goed recht hierover een eigen mening te hebben, maar als argument tegen de NAVO mag het zeker niet worden gehanteerd.

28. *Nederland is een satelliet van Amerika, meer dan Polen, Roemenië en Tsjecho-Slowakije van Rusland!*

Wanneer de Nederlandse volksvertegenwoordiging dit per se wilde zou Nederland zich t.o.v. de V.S. gemakkelijk vrijer kunnen opstellen. Nederland kan ook zonder meer uit de NAVO treden. Momenteel vindt men de binding met het sterke Amerika belangrijk genoeg om de nadelen ervan te accepteren. In de Oosteuropese landen is deze houding vooralsnog niet mogelijk. Wat meer vrijheid van Roemenië en Polen v.w.b. de buitenlandse politiek en de economie dient niet te worden beschouwd als het soeverein worden van deze landen.

29. *De NAVO heeft, onder leiding van Amerika, West-Duitsland bewapend; ingeval Duitsland het voorbeeld van Frankrijk zou volgen, zijn wij mede verantwoordelijk voor de gevolgen!*

Deze herbewapening vond eerst plaats als reactie op de militaire dreiging uit Oost-Duitsland. Hierbij wordt gedacht aan de sterke Russische troepenconcentraties in Oost-Duitsland en speciaal rond Berlijn. De blokkade van Berlijn was niet direct een vredelievende handeling en deze vond plaats 6 jaar voordat West-Duitsland werd herbewapend. Deze manier van vragen draait de zaken derhalve precies om.

30. *Eenzijdige ontwapening van Nederland zou ongetwijfeld door verscheidene landen van Oost en West worden overgenomen!*

Gezien de huidige getalsterkte van de Sovjettroepen en de toenemende inspanning de vloot uit te breiden, gevoegd bij de nog steeds onverzoenlijke houding van de Russische leiding, zou iedere eenzijdige verzwakking door de tegenpartij worden uitgebuit. Wij kunnen het ook zo stellen dat — los van de activiteiten van het Oostblok — er momenteel nog veel te weinig reële verwachtingen t.a.v. een ontspanning gerechtvaardigd zijn. Dat is dus weer de kwestie van de veiligheid.

31. *De strijdmacht van de NAVO stelt niets voor; de Russen kunnen desgewenst binnen 24 uur aan de Noordzee staan i.p.v. in 5 dagen in mei 1940, die de Duitsers nodig hadden!*

Deze 24 uur zijn vrij optimistisch geschat. Hoogstwaarschijnlijk zal 12 uren ook wel voldoende zijn om aan de Noordzee te komen. Een aanval op zo'n grote schaal, dat er wordt opgemarcheerd naar de Noordzee, kan niet onopgemerkt worden voorbereid. In het kader van de „flexible response” zal de NAVO dan een voldoende grote strijdmacht op de been hebben om de aanval met aangepaste middelen te beantwoorden. Overigens wordt deze strijdmacht in vredetijd juist op de been gehouden om dergelijke avonturen voor een eventuele tegenstan-

der uiterst onrendabel te maken. Hij moet namelijk ervan worden weerhouden te trachten zijn doel met militaire middelen te bereiken. Verder moet een zo boude uitspraak over het effect van de

NAVO-strijdkrachten uit de mond van een leek op het gebied van militaire zaken wel worden gerangschikt onder de categorie „defaitistische opmerkingen”.

Samenvatting

Geconcludeerd kan worden dat de voorlichting met dit centrum zeker in een behoefte voldoet. Aangezien de vragen afkomstig zijn van mensen die tegen de leeftijd van onze dienstplichti-

gen aanlopen, zullen veel officieren deze vragen ook bij hun personeel tegenkomen. Wellicht kan bovenstaand résumé hen dan van dienst zijn bij het beantwoorden ervan.

Nieuwe uitgave

Inside SOE. The story of special operations in Western Europe 1940-45, door E. H. Cookridge, 640 blz.
Uitg.: Arthur Barker Ltd, Londen, 1966. Prijs: 50 sh.

Op 19 juli 1940 gaf Winston Churchill opdracht tot de oprichting van een organisatie „... ter coördinering van alle subversieve en sabotagehandelingen tegen de vijand overzee”. Deze organisatie werd enkele weken later opgezet onder de naam „Special Operations Executive”, afgekort tot SOE. Honderden agenten werden in de loop van de volgende oorlogsjaren per parachute, onderzeeboot of motorboot in West-Europa aan land gezet; onvoorstelbare voorbeelden van moed, doorzettingsvermogen en volharding werden ten beste gegeven, maar ook wankelmoedigheid, lafhartigheid en verraad bleken in de operaties van SOE niet te vermijden.

Het is de grote verdienste van E. H. Cookridge, zelf voormalig agent en gevangene te Dachau en Buchenwald, dat hij kans heeft gezien een verslag van deze geheime activiteiten te schrijven, dat spannender is dan welke spionageroman ook, en dat tegelijk als onderdeel van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog grote waarde heeft.

Schrijver heeft uit vele bronnen kunnen putten: gesprekken met meer dan 300 SOE-agenten, met honderden ex-verzetstrijders in bezet gebied en met voormalige Abwehr- en Gestapofunctionarissen geven aan het boek een grote mate van authenticiteit. Bovendien heeft hij gebruik kunnen maken van vele officiële archieven in de Verenigde Staten, Frankrijk, Nederland, Denemarken en Noorwegen.

Een groot bezwaar acht ik echter, dat de toegang tot Britse archieven hem werd ontzegd, mogelijk omdat inmiddels aan een ander opdracht was gegeven de

officiële geschiedenis van SOE te schrijven. Ik acht het dan ook juist, dat schr. in de ondertitel van zijn werk niet spreekt van „the history”, doch slechts de bescheiden aanduiding „the story” gebruikt.

Het grootste gedeelte van het boek is gewijd aan acties in Frankrijk; schrijver heeft daaraan zelf deelgenomen. De indruk bestaat dan ook, dat dit het best gedocumenteerde deel is. Voor de overige hoofdstukken heeft hij veel ontleend aan werken van andere auteurs. Met name geldt dit voor de gedeelten gewijd aan het optreden van SOE in Nederland en aan de Duitse tegenmaatregelen, die de geschiedenis zijn ingegaan als het „Engeland-Spiel”. Aan de bijzonderheden, die wij reeds hebben kunnen lezen in het verslag van de Parlementaire Enquêtecommissie en in de werken van de Abwehr- en Gestapo-officieren Giskes en Schreieder, heeft Cookridge weinig nieuws toe te voegen. Het zou bijzonder belangwekkend geweest zijn méér te vernemen omtrent de verhouding tussen SOE en de Nederlandse inlichtingendiensten in Londen, omtrent de rol die het hoofd van de Nederlandse sectie van SOE, de Britse Majoor Bingham, in deze droeve affaire heeft gespeeld, omtrent de ware aard van de zorgeloosheid waarmee het uit Nederland binnenkomende (Duitse) radioverkeer bij SOE werd behandeld. Hier wreekt zich het feit dat schrijver geen inzage heeft kunnen krijgen van de Britse archieven!

Ondanks deze tekortkoming blijkt het boek een zeer leesbaar verslag, dat een goed beeld geeft van de moeilijkheden waarmee inlichtingendiensten worden geconfronteerd bij hun optreden in door de vijand bezet gebied. De enkele kleine fouten die Cookridge maakt in de spelling van onze (moeilijke!) Nederlandse uitdrukkingen, worden hem gaarne vergeven. A.G.

Consequenties van de diensttijdverkorting voor de geneeskundige verzorging

dr. A. B. Haartsen

Kapitein-Arts, Cdt Garnizoens Geneeskundig Detachement, Amersfoort

Tot voor kort bleven de problemen, verbonden aan de militair-medische opvang en begeleiding van nieuwe dienstplichtigen, beperkt tot enkele centra. Na de invoering van de diensttijdverkorting is het aantal opkomstcentra sterk uitgebreid, waardoor in veel eenheden een omschakeling moest plaatsvinden van centrum voor verdere opleiding tot opkomstcentrum met eerste opleiding. De verwerking van nieuw opgekomen dienstplichtigen stelt andere eisen aan de geneeskundige verzorgende eenheid, dan de medische verzorging van reeds langer onder de wapenen zijnde militairen.

Omdat vele ziekenrapporten in de territoriale sector en bataljonshulpverlening in het legerkorps thans voor het eerst worden geconfronteerd met de problemen, verbonden aan de instroming van nieuwe lichten, is het nuttig nader in te gaan op de verschillen, die er bestaan tussen de eisen, gesteld aan een geneeskundig verzorgende eenheid in een opkomstcentrum en in een niet-opkomstcentrum. Hiertoe werd, gedurende het afgelopen jaar, een onderzoek verricht in het Garnizoens Geneeskundig Detachement te Amersfoort. Dit Detachement leent zich goed voor een dergelijk onderzoek, omdat in het Garnizoen Amersfoort ervaring is opgedaan in zowel opkomst-, als niet-opkomstcentra.

Achtereenvolgens zal aandacht worden besteed aan verschillen in:

1. aantallen patiënten ter verwerking;
2. soort patiënten ter verwerking;
3. aard van de werkzaamheden.

Materiaal en methoden van onderzoek

Als materiaal ter vergelijking werden de volgende centra gekozen.

Opkomstcentra

1. Juliana van Stolberg-kazerne — Opleidings Centrum Militair Geneeskundige Dienst.
2. Prins Willem III-kazerne — Opleidings Centrum Cavalerie.

Niet-opkomstcentrum

1. Bernhard-kazerne — Voortgezette opleidingen Cavalerie en 140 TD werkplaats.

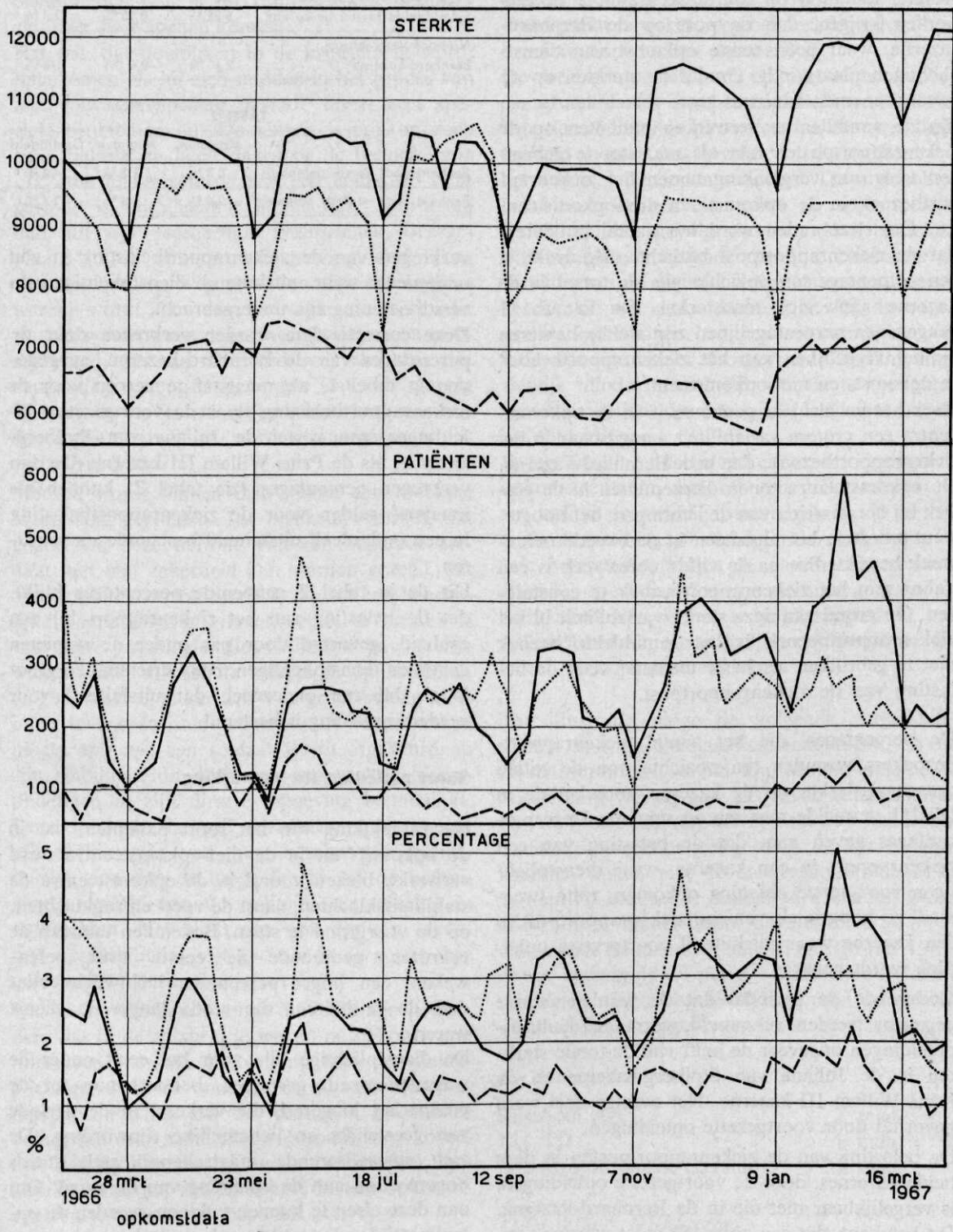
Gebaseerd op de gegevens uit de wekrapporten, werd over de periode van een jaar een grafische weergave gemaakt van de sterkte, aanwezig op een kazerne, de totale aantallen patiënten, die het ziekenrapport bezoeken en het percentage, dat het ziekenrapportbezoek vormt van de totaal in de kazerne aanwezige mansterkte (afb. 1). In de grafieken zijn totalen per week opgenomen.

Aan de hand van ziekenboeken en groene kaarten werden de ziekenrapportbezoekers ingedeeld in de hoofdgroepen, zoals aangegeven in de ABOHZIS. Hierdoor werd een grove indruk verkregen van de soorten patiënten, die per ziekenrapport moesten worden verwerkt. Voorts werden, op de Du Moulin-kazerne te Soesterberg en op de Prins Willem III-kazerne te Amersfoort, totaaloverzichten gemaakt van de aangevraagde herclassificaties gedurende de maanden januari en februari 1967.

Het personeel van de ziekenrapporten, zowel in de opkomst-, als de niet-opkomstcentra, kreeg de opdracht een verantwoording op te stellen van hun totale dagindeling. Van iedere werkzaamheid moest worden vermeld hoeveel tijd daaraan was besteed. Op deze wijze werd een indruk verkregen van de taken, die op een ziekenrapportpost zijn te verrichten. Door de gegevens van de verschillende ziekenrapporten te combineren, werd een standaardlijst van werkzaamheden opgesteld. Op de ziekenrapportposten werd de voor de genoemde werkzaamheden nodige tijd ingevuld, waarna deze standaardlijsten werden vergeleken met de hierboven genoemde overzichten van de dagindeling. Op deze wijze werd een taakanalyse met een tijdsverantwoording verkregen van de werkzaamheden op de ziekenrapportposten in de opkomst- en de niet-opkomstcentra.

Aantallen patiënten ter verwerking

Uit de grafische weergave van de aantallen pa-

Afb. 1

— Juliana van Stolbergkazerne
 Prins Willem III-kazerne
 - - - Bernhardkazerne

tiënten, die de ziekenrapportposten bezochten (afb. 1), blijkt, dat de opkomstcentra, de Juliana van Stolberg- en de Prins Willem III-kazerne, grotere aantallen op hun ziekenrapport te verwerken krijgen, dan de post op de Bernhard-kazerne, waar geen eerste opkomst van dienstplichtigen plaatsvindt. Omdat de sterkten op de bovengenoemde kazernes grote verschillen tonen, zijn de aantallen te verwerken patiënten op de ziekenrapportposten niet als maatstaf te gebruiken voor een vergelijking tussen het ziekenrapportbezoek in de opkomst- en niet-opkomstcentra. Om deze reden werd het aantal patiënten, dat de ziekenrapportpost bezocht, uitgedrukt in een percentage ten opzichte van de totaal in de kazerne aanwezige mansterkte. De in afb. 1 aangegeven percentagelijnen zijn wel te hanteren bij het vergelijken van het ziekenrapportbezoek in opkomst- en niet-opkomstcentra.

Over het gehele jaar genomen is in de opkomstcentra een grotere variabiliteit aanwijsbaar in het ziekenrapportbezoek, dan in de Bernhard-kazerne. De opkomstcentra tonen dieptepunten in de grafiek bij het wisselen van de lichtingen; het hoogtepunt wordt in het algemeen in de tweede oefenweek bereikt. Pas na de vijfde oefenweek is een daling van het ziekenrapportbezoek te constateren. Op grond van deze sterke variabiliteit in het ziekenrapportbezoek is het gemiddelde bezoek niet te gebruiken als juiste maatstaf voor de belasting van de ziekenrapportpost.

De percentages, die het aantal ziekenrapportbezoekers vormden ten opzichte van de totale personeelssterkte op de kazerne, toonden de in tabel 1 vermelde maxima en minima. Deze percentages geven aan, dat de belasting van een ziekenrapport in een kazerne, waar dienstplichtigen voor eerste oefening opkomen, ruim tweemaal zo hoog is als van een ziekenrapportpost in een kazerne waar uitsluitend voortgezette opleiding wordt gegeven.

Gedurende de periode, dat de hier genoemde gegevens werden verzameld, vormden de basisopleidingen ongeveer de helft van de totale sterkten in de Juliana van Stolberg-kazerne en de Prins Willem III-kazerne. Het overige deel werd gevormd door voortgezette opleidingen.

De belasting van de ziekenrapportposten in deze beide kazernes, door de voortgezette opleidingen, is vergelijkbaar met die in de Bernhard-kazerne. Dit betekent, dat een correctie moet worden aangebracht op de percentages voor de opkomstcentra, genoemd in tabel 1, wil een beeld worden

TABEL 1

Opkomstcentra	Maximum	Minimum	Gemiddeld
Juliana van Stolberg-kazerne	5,1 %	0,8 %	2,4 %
Prins Willem III-kazerne	5,6 %	1,1 %	3,0 %
Gemiddelde tussen beide kaz.	5,35 %	0,95 %	2,7 %
<i>Niet-opkomstcentrum</i>			
Bernhard-kazerne	2,4 %	0,6 %	1,4 %

TABEL 2

	Maximum	Minimum	Gemiddeld
Eenheid voor eerste oefening	8,3 %	1,3 %	4,0 %
Eenheid voor verdere oefening	2,4 %	0,6 %	1,4 %

verkregen van de ziekenrapportbelasting in een onderdeel, waar uitsluitend dienstplichtigen in eerste oefening zijn ondergebracht.

Deze correctie kan worden verkregen door de percentages van de Bernhard-kazerne, aangegeven in tabel 1, als maatstaf te nemen voor de ziekenrapportbelasting door de voortgezette opleidingen van zowel de Juliana van Stolberg-kazerne, als de Prins Willem III-kazerne. De dan verkregen percentages (zie tabel 2) kunnen als maatstaf gelden voor de ziekenrapportbelasting in een onderdeel, uitsluitend bestaande uit rekruten.

Uit de in tabel 2 genoemde percentages blijkt, dat de belasting van het ziekenrapport bij een eenheid, gevormd door pas onder de wapenen gekomen dienstplichtigen, ruim driemaal zo groot is als bij een onderdeel, dat uitsluitend voor verdere opleiding is bestemd.

Soort patiënten ter verwerking

Na vergelijking van het soort patiënten, dat in de opkomst- en in de niet-opkomstcentra werd verwerkt, bleken vooral in de opkomstcentra de stabiliteitsklachten, naast de voet- en rugklachten, op de voorgrond te staan. Bovendien toonden de rekruten, gedurende de eerste twee oefenweken, een hoger percentage luchtweginfecties dan de militairen, die reeds langer in dienst waren.

De dienstplichtige, die voor het eerst onder de wapenen wordt geroepen, behoort nog tot de groepering jongeren, die verkeert in de periode van geestelijke en lichamelijke rijpwording. De zich specialiserende maatschappij stelt steeds hogere eisen aan de opleiding van de jeugd. Om aan deze eisen te kunnen voldoen, worden de opleidingstijden langer, waardoor de jongere langer afhankelijk blijft van zijn ouders. Deze langer durende afhankelijkheid leidt ertoe, dat het tijd-

stip waarop de puberteitsintegratie heeft plaatsgevonden, wordt opgeschoven naar een steeds hogere leeftijd. Het merendeel van de jongens bevindt zich nog in dit rijpingsproces, wanneer ze onder de wapenen komen.

Het feit, dat de soldaat in de krijgsmacht wordt opgenomen als hij zich midden in het proces van zijn volwassenwording bevindt, levert zeer speciale problemen op. De jongen is nog op zoek naar zichzelf en heeft daardoor de behoefte zijn „Ik” toe te vertrouwen aan een ander. In deze periode is hij absoluut afhankelijk. Wordt hij dan, uit zijn beschermde gezinsmilieu, overgeplaatst in de militaire samenleving, dan lijken alle steunpunten weg te vallen. De omringende wereld wordt dan een bedreiging, een situatie waarin wantrouwen, angst en gevoelens van onzekerheid ontstaan. Er wordt vrij veel van zijn aanpassingsvermogen gevergd. Dat, als gevolg hiervan, in de eerste oefenweken veel mentale decompensatiereacties worden waargenomen, is vanzelfsprekend.

Meestal wordt binnen drie weken een redelijke aanpassing gevonden. Dit betekent evenwel, dat gedurende deze periode van een bepaalde soldaat niet met zekerheid kan worden gezegd, dat zijn stabiliteit onvoldoende is om tot een behoorlijke aanpassing te komen, tenzij er sprake is van grove pathologie. Het is daarom pas na drie weken reëel, mensen te selecteren op stabiliteit en eventueel af te keuren. Van groot belang hierbij is tevens dat, als gedurende de eerste weken na de opkomst een soldaat wordt afgekeurd op zijn stabiliteit, dit de aanpassing van de dienstplichtigen in zijn directe omgeving bemoeilijkt. Deze jongens, die zelf mentaal nog volkomen afhankelijk zijn van hun beschermde gezinsmilieu, zien dan de mogelijkheid om de bedreigende situatie van de militaire samenleving te ontvluchten. Het blijkt dan ook dat een afkeuring op stabiliteit, juist gedurende de eerste drie oefenweken, sterk infectief werkt.

Uit het bovenstaande moge duidelijk zijn geworden, dat in de eerste drie weken na opkomst een intensieve mentale begeleiding van de dienstplichtigen door de onderdeelarts, naast de commandant, van het grootste belang is. De behandeling van deze stabiliteitsproblemen vergt zoveel tijd dat, gedurende de eerste oefenweken, het karakter van het ziekenrapport in een opkomstcentrum erdoor wordt bepaald.

De over het algemeen slechte lichamelijke conditie, die de dienstplichtigen bij opkomst bezitten, heeft tot gevolg, dat gedurende de eerste

oefenweken veel luchtweginfecties optreden. De totaal andere leefwijze, waarbij veel buitenwerk moet worden verricht onder allerlei weersomstandigheden, is hier mede van invloed. Veelal is, na ongeveer twee weken, een behoorlijke gehardheid tegen weersinvloeden ontstaan.

De zoekenrapporten in de opkomstcentra hebben een groter aantal voet- en rugklachten te verwerken, dan in de niet-opkomstcentra. De voetklachten zijn meestal het gevolg van de stugheid van het nog niet ingelopen schoeisel. De rugklachten berusten voor het merendeel op spiermoeilijkheden, die het gevolg zijn van de lichamelijke training bij onvoldoende conditie. Naarmate de conditie van de dienstplichtigen toeneemt, neemt het aantal van deze klachten af. Bij de voortgezette opleidingen, waar de lichamelijke conditie, door de verder doorgevoerde training, aanzienlijk minder afhankelijk van de te verrichten werkzaamheden op het onderdeel dan bij de basisopleidingen.

In tegenstelling tot een ziekenrapport in een niet-opkomstcentrum, ligt bij een ziekenrapport in een opkomstcentrum grote nadruk op de selectie in de vaststelling van de definitieve ABOHZIS. De vele herclassificaties en de daarmee in verband staande specialistische verwijzingen, doen de werkzaamheden van een ziekenrapport in een opkomstcentrum essentieel verschillen van die in een niet-opkomstcentrum.

Ter illustratie moge de volgende vergelijking dienen van de herclassificatieaanvragen op de ziekenrapportpost in de Du Moulin-kazerne te Soesterberg van de 131 TD en de Rijschool van de AAT met die van het A-Esk. van het Depot Cavalerie, eveneens gelegerd in de Du Moulin-kazerne, samen met de aanvragen op de Prins Willem III-kazerne te Amersfoort, van het B- en C-eskadron van het Depot Cavalerie.

Gedurende de maanden januari en februari 1967, d.w.z. gedurende de periode van eerste oefening van de lichtingsploeg 1967-1, werden de volgende aantallen voorgedragen voor herclassificatie.

Du Moulin-kazerne

Rijschool AAT	: 2 man
131 TD	: 1 man
A-Eskadron Depot Cavalerie	: 31 man

Prins Willem III-kazerne

B-Eskadron Depot Cavalerie	: 37 man
C-Eskadron Depot Cavalerie	: 34 man

TABEL 3
Dagelijks terugkerende werkzaamheden op een ziekenrapport in een opkomstcentrum (ca. 1000 man sterkte)

	Tijdverantwoording per dag ¹						
	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verzorgers ²		
Ziekenrapport							
Dienstplichtigen	3 u	2 u	2 u	—	3 u	3 u	(3 u)
Beroepsmilitairen	1 u	—	1 u	—	1 u	1 u	(1 u)
Afspraak consulten	2 u	—	—	—	—	—	—
Keuringen: o.a. demobilisatie, sportkeuringen, VN-detachement enz.	1/2 u	—	—	—	1/2 u	—	—
Sociaal-medische werkzaamheden: consulten, vragen, inlichtingen enz.	1/2 u	—	—	1 u	—	—	—
Akute gevallen	1/2 u	—	1 u	—	1 u	1 u	(1 u)
Voeten- en verbandrapport	—	1 u	1 u	1 u	1 u	1 u	(1 u)
Medische administratie ziekenrapport							
Sorteren, opzoeken en opbergen groene kaarten en medische geheimen	—	—	—	3 u	—	—	—
Verwijzingen naar specialisten en masseurs	—	—	1 u	1 u	—	—	—
Weekrapport bijhouden	—	1/2 u	—	—	—	—	—
Aanvraag machtigingen	—	1/2 u	—	1 u	—	—	—
Aanvraag herkeuringen	—	1/2 u	—	1 u	—	—	—
Aanvraag geneesmiddelen en kantoorbehoeften	—	—	1/2 u	—	—	—	—
Ophalen en opbergen geneesmiddelen	—	—	—	—	1 u	1/2 u	—
Post afwerken	1/2 u	2 u	—	—	—	—	—
Polikliniek							
Onderhoud en sterilisatie	—	—	1/2 u	—	—	1 u	(1 u)
Was ruilen en afval verbranden	—	—	—	—	1/2 u	1/2 u	—
Diversen							
Telefoon	1 u	2 u	—	—	—	—	—
Afwerken bezoekers buiten ziekenrapport om	—	1/2 u	2 u	—	—	—	—
Diverse extra werkzaamheden	—	—	—	—	—	—	(1 u)
Totaal	9 u	9 u	9 u	8 u	8 u	8 u	(8 u)

¹ In dit schema zijn niet opgenomen: de avond- en nachtdiensten van één soldaat-gewondenverzorgers op de MGD gedurende de werkdagen en de twee weekeinddiensten per lichter.

² Per 2 maanden is gedurende 34 dagen en 8 avonden één soldaat-gewondenverzorgers afwezig in verband met schiet- en bivak-oefeningen.

Het totale aantal herclassificatieaanvragen gedurende deze twee maanden bedroeg dus voor de gehele basisopleiding van het Depot Cavalerie 102 man. Het aantal herclassificatieaanvragen bij de voortgezette opleidingen vormt dus een fractie, vergeleken bij dat van een basisopleiding. De bovengenoemde factoren, te weten de patiënten met stabiliteitsklachten en met klachten op grond van slechte lichamelijke conditie, alsmede het aantal patiënten, dat in aanmerking komt voor herclassificatie, doen een ziekenrapport van een onderdeel met eerste opkomst essentieel verschillen van dat van een reeds opgeleid onderdeel.

Aard van de werkzaamheden

Door de grotere aantallen patiënten, én het andere karakter van het ziekenrapport ten gevolge van het specifieke patiëntenmateriaal, worden aan personeel en materieel van een ziekenrapport in een opkomstcentrum hogere eisen gesteld dan

in een niet-opkomstcentrum. Dit verschil wordt verder beklemtoond door inkeuring, selectie, vaccinatie, en immunisatie van de nieuwe lichten. De medische administratie, verbonden aan een nieuwe lichter, vormt een specifieke belasting van de ziekenrapportpost in een opkomstcentrum. De werkzaamheden van een ziekenrapportpost in een opkomstcentrum onderscheiden zich dus vooral van die in een niet-opkomstcentrum door de noodzakelijkheid, behalve de dagelijks terugkerende werkzaamheden, per nieuwe lichter de voor de opkomst specifieke werkzaamheden te verrichten.

Op de ziekenrapportposten, die behoren tot het Garnizoens Geneeskundig Detachement Amersfoort, werd een taakanalyse met tijdverantwoording gemaakt. Op grond hiervan werd een beeld verkregen van de minimale personeelsbehoefte van een ziekenrapportpost in een opkomstcentrum en van één in een niet-opkomstcentrum. Omdat de verschillende posten in Amersfoort over de verschillende kazernes verspreid liggen,

TABEL 4
Dagelijks terugkerende werkzaamheden op een ziekenrapport in een niet-opkomstcentrum (ca. 1000 man sterkte)

	Tijdverantwoording per dag ¹				
	Arts	Sgt	3 soldaten gew.-verzorger ²		
Ziekenrapport					
Dienstplichtigen	1½ u	1 u	1 u	1 u	(1 u)
Beroepsmilitairen	1 u	1 u	1 u	1 u	(1 u)
Afspraak consulten	2 u	—	—	—	—
Keuringen: o.a. demobilisatie, sportkeuringen, VN-detachement enz.	½ u	—	½ u	—	—
Sociaal-medische werkzaamheden, consulten, vragen, inlichtingen enz.	½ u	—	½ u	—	—
Akute gevallen	½ u	1 u	—	1 u	(1 u)
Voeten- en verbandrapport	—	1 u	1 u	1 u	(1 u)
Medische administratie ziekenrapport					
Sorteren, opzoeken en opbergen groene kaarten en medische geheimen	—	—	1 u	1 u	—
Verwijzingen naar specialisten en masseurs	—	½ u	1 u	—	—
Weekrapporten bijhouden	—	½ u	—	—	—
Aanvraag machtigingen	—	¼ u	¼ u	—	—
Aanvraag herkeuringen	—	¼ u	¼ u	—	—
Aanvraag geneesmiddelen en kantoorbehoeften	—	½ u	—	—	—
Ophalen en opbergen geneesmiddelen	—	—	—	1 u	—
Post afwerken	½ u	1 u	—	—	—
Polikliniek					
Onderhoud en sterilisatie	—	½ u	1 u	1 u	(1 u)
Was ruilen en afval verbranden	—	—	—	½ u	(—)
Diversen					
Telefoon	1 u	½ u	—	—	—
Afwerken bezoekers buiten het ziekenrapport om	—	½ u	½ u	½ u	—
Diverse extra werkzaamheden: spuiten, boodschappen enz.	1 u	—	—	—	(3 u)
Totaal	8½ u	8½ u	8 u	8 u	(8 u)

¹ In dit schema zijn niet opgenomen: de avond- en nachtdiensten van één soldaat-gewondenverzorger gedurende de werkdagen.

² Gedurende de voortgezette opleiding is gedurende 3 à 4 dagen per week een soldaat-gewondenverzorger afwezig, in verband met schiet-, granaat- en bivakcoefeningen.

waarbij combinaties van ziekenrapportbezettingen niet mogelijk zijn, kunnen de verkregen gegevens worden gebruikt als maatstaf voor een ziekenrapportpost, die volledig selfsupporting moet zijn.

De dagelijks terugkerende werkzaamheden op een ziekenrapportpost (tabel 3 en 4) worden onderscheiden van de per nieuwe lichting terugkerende werkzaamheden (tabel 5).

In tabel 3 en 4 zijn de aangegeven tijden gebaseerd op de verzorging van een kazerne van ongeveer 1000 man. Bij vergelijking van de in tabel 3 en 4 aangegeven taakanalyses blijkt, dat de dagelijks terugkerende werkzaamheden op de ziekenrapportposten van zowel de opkomst-, als niet-opkomstcentra, volledig gelijk zijn. De voor deze werkzaamheden nodige tijd toont evenwel essentiële verschillen, die vooral tot uiting komen in de tijden, nodig voor het ziekenrapport en de tijd, nodig voor de administratieve verrichtingen. Het blijkt, dat in een opkomstcentrum (tabel 3) één onderofficier een volledige dagtaak vindt in

de nodige administratieve werkzaamheden. Een tweede onderofficier is hierdoor nodig om de leiding en de controle op de poliklinische werkzaamheden uit te oefenen. Zowel op de Juliana van Stolberg-kazerne, als op de Prins Willem III-kazerne te Amersfoort, is op de ziekenrapportpost gebleken, dat een combinatie van deze beide onderofficierstaken onmogelijk is. In de niet-opkomstcentra (tabel 4) is, op grond van het kleinere aantal te verwerken patiënten en de geringere administratieve belasting, een combinatie van beide taken goed mogelijk.

In tabel 5 zijn de aangegeven tijden gebaseerd op een opkomst van ongeveer 500 man. De gegevens werden verkregen aan de hand van de tijdanalyse, verricht op de Juliana van Stolberg-kazerne en de Prins Willem III-kazerne te Amersfoort. De in tabel 5 weergegeven werkzaamheden (die per twee maanden ongeveer 550 worden verricht náást de routinedagtaak, zoals vermeld in tabel 3. Het zijn deze extra werkzaamheden (die per twee maanden ongeveer 550

TABEL 5
Per nieuwe lichting terugkerende werkzaamheden (ca. 500 man)

Vorbereidende werkzaamheden voor de nieuwe lichtingsploeg							
	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.	Nodige tijd per werkzaamheid in man-uren per lpl	
- Ophalen medische geheimen bij bureau opkomst	—	—	—	X	X	—	—
- Inschrijven medische geheimen in register	—	—	—	X	X	—	—
- Afstempelen medische geheimen	—	—	—	X	X	—	—
- Afstempelen formulieren „Geneeskundige inspectie bij opkomst“	—	—	—	X	X	—	—
- Inschrijven ABOHZIS op groene kaart	X	X	X	—	—	—	—
- Bijzonderheden uit het keuringsformulier overnemen op de groene kaart	—	X	X	—	—	—	—
- Appellijst maken van de b-classificatie voor de voorlopige Tilanuslijst	—	X	X	X	—	—	ca. 60 uur
- Controleren medische geheimen voor aan te leggen appellijst voor het refractieonderzoek door oogarts	—	X	X	—	—	—	—
- Appellijst maken voor de oogarts	—	—	—	X	—	—	—
- Typen van polikliniekaarten en brilrecepten ten behoeve van de oogarts	—	—	—	X	—	—	—
Inkeuringwerkzaamheden							
	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.	Met hulp van 2 artsen elders uit GnK.Det.	
- Algemeen lichamelijk onderzoek rekruten	X	X	—	—	—	—	—
- Doorlichting + Mantoux zetten door team, met behulp van MGD-personeel	—	—	—	—	X	X	X
- Urineonderzoek op albumen en reductie	—	—	X	—	X	—	—
- Invullen onderdeel op groene kaart	—	—	—	X	—	—	—
- Controle op juiste invulling formulier „Geneeskundige inspectie bij opkomst“	—	—	X	X	—	—	ca. 70 uur
- Eindcontrole na inkeuring: of de soldaat is doorgelicht (moet op groene kaart staan), Mantoux heeft gehad en bij de dokter is geweest	—	X	—	—	X	—	—
- Nakomers, die niet zijn doorgelicht, tot de volgende dag opnemen in ziekenzaal en dan verwijzen naar ROBO-dienst	—	X	—	—	—	—	—
- Hulp verlenen aan longarts 's avonds bij het lezen van de thoraxfoto's	—	—	—	—	X	—	—
Administratieve verwerking en nakomende werkzaamheden inkeuring							
	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.		
- Directe verwijzing naar specialisten en herkeuringsraden	X	X	—	—	—	—	—
- Appellijst maken van niet-opgekomenen, waarvan medisch geheim aanwezig is	—	—	—	X	—	—	—
- Onderzoek nagekomen dienstplichtigen	X	X	X	—	X	—	ca. 70 uur
- Verwijzen nagekomen dienstplichtigen naar ROBO-dienst	—	X	X	—	—	—	—
- Opvragen inlichtingen aan huisartsen en specialisten	X	X	—	X	—	—	—
- Uitschrijven van medische geheimen van niet-opgekomen dienstplichtigen	—	—	—	X	—	—	—
- Inschrijven van opgekomen dienstplichtigen, waarvan geen medisch geheim aanwezig is	—	—	—	X	—	—	—
- Gedeeltelijk afwerken van Tilanuslijsten en oogpatiëntenlijsten	X	X	—	X	—	—	—
- Administratieve verwerking ROBO-uitslagen	—	X	X	X	X	X	60 uur
Vaccinaties							
	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.	Vrije zaterdag + 12 u na de dienstdag:	
- Administratie 1e TAB, aflezen Mantouxreacties en zetten van BCG	X	X	X	X	X	—	Tot. 25 uur
- Zetten 1e TD en administratieve verwerking	X	X	X	X	X	X	X
- Pokkenvaccinatie voortgezette opleiding; hulpverlening en administratie	X	X	X	X	X	—	20 uur
- 2e TAB, hulpverlening en administratie	X	X	X	X	X	—	20 uur
- Aflezen BCG + 2e Mantoux, hulpverlening en administratie	X	X	X	X	X	—	16 uur
- Zetten 2e TD en pokkenvaccinatie-voorkeuring bij het einde van een lichting	X	X	X	X	X	X	25 uur
- Controle van en inschrijving van vaccinaties op paspoorten	—	X	—	X	X	X	12 uur
- Aflezen pokkenvaccinaties bij voortgezette opleiding	X	X	—	—	X	—	12 uur

Tilanuskeuring

	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.		
- Medische geheimen verzamelen aan de hand van Tilanuslijsten	—	—	—	×	—	—	4 uur
- Voorkeuring en bespreking met commandanten	×	—	—	—	—	—	16 uur
- Definitieve appellijst maken voor Tilanus-keuringscommissie	—	×	—	×	—	—	8 uur
- Medische geheimen en groene kaarten dichtplakken en bij verbindingsofficier brengen	—	—	—	×	—	—	4 uur
- Verwijzingen naar specialisten en herkeuringsraden na Tilanuskeuring	×	×	—	×	—	—	20 uur
- Overnemen nieuwe ABOHZIS op de groene kaart	—	×	—	—	—	—	8 uur

Faeces- en urineonderzoek tijdens basisopleiding

	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.		
- Appellijst maken, verzamelen en klaarmaken voor verzending	—	—	×	×	×	—	15 uur
- Administratieve verwerking van de uitslagen	—	—	—	×	—	—	4 uur

Overplaatsingen

	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.		
- Medische bescheiden sorteren en gereedmaken voor verzending	—	×	×	×	—	—	16 uur
- Uitboeken medische geheimen en op BOB verzenden van rode kaarten	—	×	×	×	—	—	48 uur

Diversen

	Arts	SM	Sgt	Sld-schr.	3 soldaten gew.-verz.		
- Periodieke hygiënische rapporten	×	—	—	×	—	—	16 uur
- Onderzoek streng-arrestanten	×	—	—	—	×	—	—
- Seksuele voorlichting	×	—	—	—	—	—	10 uur
- Ongevallen	×	—	—	—	×	—	—
- Begeleiding bij: bivak: 4 x 2 dagen per lichting = 8 dagen	—	—	—	—	×	—	16 dagen +
lichting avondschietsen	—	—	—	—	×	—	8 avonden
- Begeleiding bij: oefeningen granaatwerpen: 1 x per week	—	—	—	—	×	—	8 dagen
- Begeleiding bij: bivak: 4 x 2 dagen per lichting = 8 dagen	—	—	—	—	×	—	8 dagen
- Begeleiding bij: diverse oefeningen in het garnizoen	—	—	—	—	×	—	2 dagen

man-uren vergen) die met name de medische administratie van een ziekenrapport in een opkomstcentrum zeer zwaar belasten. Het blijkt, dat het zwaartepunt niet zozeer is gelegen op de activiteiten van de inkeuringsdag, maar vooral op de noodzakelijke werkzaamheden gedurende de dagen ná de inkeuring. Om deze redenen is het noodzakelijk gebleken, dat twee onderofficieren ter beschikking staan voor de ziekenrapportpost in een opkomstcentrum. Eén onderofficier kan dan uitsluitend verantwoordelijk worden gesteld voor de medische administratie. De hulp van een soldaat-schrijver, die een deel van de administratieve taak kan wegnemen door typewerk en routinewerkzaamheden uit te voeren, is hierbij onontbeerlijk.

De in tabel 5 genoemde tijden, nodig voor het faeces- en urineonderzoek tijdens de basisopleiding, zijn aanzienlijk hoger dan in de gemiddelde kazerne het geval zal zijn. Dit vindt zijn oorzaak

in het feit, dat in de Juliana van Stolberg-kazerne, waar de gegevens voor dit onderzoek werden verzameld, bij een groot aantal mensen faeces- en urineonderzoek moeten worden gedaan, omdat in deze kazerne de geneeskundige troepen zijn ondergebracht. Bij andere wapens en dienstvaken behoeft alleen het keukenpersoneel te worden onderzocht.

Behalve twee onderofficieren en een soldaat van geneeskundige registratie, is bij de hier gegeven beschouwingen uitgegaan van een ziekenrapportpostbezetting door drie soldaten-gewondenverzorger. Het komt er in de praktijk op neer dat, in verband met de frequente oefeningen van het onderdeel, van de twee maanden per lichting ruim één maand één soldaat-gewondenverzorger niet ter beschikking staat van de ziekenrapportpost. Dit geldt zowel voor opkomst- als niet-opkomstcentra (zie tabel 3, 4 en 5). De bezetting door drie soldaten-gewondenverzorger kan dan

ook als het absolute minimum worden beschouwd.

Naschrift

Het moge duidelijk zijn geworden, dat de werkzaamheden, die op een ziekenrapportpost in een groot opkomstcentrum moeten worden verricht, essentieel verschillen van die in een niet-opkomstcentrum.

Na de diensttijdverkorting is de opkomst van de nieuwe lichting verspreid over een aanzienlijk

groter aantal centra dan voorheen. Op verschillende plaatsen vindt thans een instroming plaats van relatief kleine aantallen nieuwe dienstplichtigen. Het is duidelijk, dat op deze centra de hier beschreven verschillen niet zo significant naar voren zullen komen. Met name zullen de in dit onderzoek vastgestelde tijden niet zo hoog zijn. De soorten te verrichten werkzaamheden zullen evenwel bij een geringere opkomst dezelfde zijn. De onderzoeken mogen een bijdrage hebben geleverd tot meer begrip voor de taak van de ziekenrapportpost.

Nieuwe uitgave

Duitse geopolitiek 1919-1945, door dr. G. Bakker, 208 blz., geïll. Uitg.: Kon. Van Gorcum & Comp. N.V., Assen, 1967. Prijs: f 17,90.

Volgens de geopolitieke opvattingen, die in het Duitsland van na de Eerste Wereldoorlog door Karl Haushofer (oud-officier) zijn geïntroduceerd (het begrip bestond al veel langer, zoals onder meer uit het 3e deel van het boek blijkt), waren de staten levende wezens met ieder een vrije wil, die voortdurend met elkaar in strijd waren. Duitsland, als één van die levende wezens, bevond zich, zo werd geleerd, door de vrede van Versailles in een uitzonderingspositie, omdat zijn ruimte niet in overeenstemming was met zijn aantal inwoners; voor de eerste maal kwam hier het begrip „Lebensraum” naar voren. De geopolitiek nu zou, als het geografisch geweten van de staat, de wegen moeten wijzen om die grotere ruimte te verwerven.

Haushofers ijverigste leerlingen waren uiteraard de nationaal-socialistische topfiguren en de uitdrukking „Lebensraum” heeft vooral door hen een bijzondere inhoud gekregen.

Volgens de geopolitici zou een „Mittleuropa” moeten ontstaan dat, behalve Duitsland, ook Oostenrijk, Hongarije, Tsjechoslowakije, Polen, Roemenië, Bulgarije en Servië zou moeten omvatten. Dan pas had Duitsland zijn ware „Lebensraum” gevonden, omdat ook dán pas de zozeer gewenste autarkie mogelijk was. Volgens Haushofer en Hitler lag de sleutel tot de wereldmacht echter in Rusland, zij het dan ook dat zij daaruit verschillende conclusies trokken.

De leer, die in feite niets anders was dan een imperialistische ideologie, heeft talloos velen in Duitsland onder haar bekoring gebracht en in nationaal-socialistische zin geïnfecteerd.

Het is de bijzondere verdienste van dr. Bakker, dit alles weer eens aan de vergetelheid te hebben ontrukkt en in dit verband verdient vooral het aandachtig lezen van bijlage II aanbeveling, waar wordt gesproken over de wederoprichting van het „Zeitschrift für Geopolitik” door een uitgever, wie na de oorlog voor lange jaren het uitgeven verboden was.

v.H.

Vijf jaar conversie op de F104-G

C. J. van Holstein

Kapitein van de Koninklijke Luchtmacht, Wnd Cdt Conversievlucht

F104-G

Bij besprekingen over de invoering van de F104-G in de Koninklijke Luchtmacht werd medio 1960 besloten de omscholing van de vliegers te laten geschieden door een op zichzelf staande eenheid, met als hoofdtaak de omscholing op de F104-G van een aantal reeds bestaande squadrons. Deze eenheid zou de kern van de omscholing op de F104-G in onze luchtmacht moeten zijn, van waaruit de squadrons na de omscholing van hun technisch en vliegend personeel binnen afzienbare tijd weer operationeel konden worden ingezet.

Vóór de invoering van de F104-G in de Koninklijke Luchtmacht was nimmer één type bestemd voor zowel de tactische als de luchtverdedigingsstrijdkrachten. Men moest bij de samenstelling van het conversieteam voor de F104-G-conversie daarom rekening houden met het feit dat er vliegerinstructeurs werden aangewezen uit beide commando's om de tweezijdige taak uit te voeren.

Voor specialisatie in het operationeel gebruik van de gecompliceerde elektronische apparatuur die in de F104-G zou worden ingebouwd, werden in augustus 1960 drie vliegers aangewezen, die voor deze specialisatie werden uitgezonden naar de Verenigde Staten, om in de USAF ervaring op te doen met gelijksoortige apparatuur. Na terugkeer van deze drie vliegers in maart 1962, werd de „Conversievlucht F104-G” zoals de officiële naam werd, uitgebreid met nog drie vliegers die op de vliegbasis Twente de conversiesyllabus, volgens welke de squadrons moesten worden omgeschoold, begonnen voor te bereiden en uit te werken.

Door deze maatregelen waren de voorbereidingen voor de ontvangst van de F104 reeds in een vergevorderd stadium. Onder andere werd in september 1962 de Mobile Training Unit (MTU) geopend, waar het technisch personeel werd omgeschoold en getraind in het onderhoud van de F104-G. Voor deze opleiding kwamen in december 1962 de eerste twee Nederlandse F104's naar Twente. Ook de opbouw van de vluchtnabootser — officiële benaming „Operational Flight and Tactics Trainer (OFTT)” — was reeds in volle gang. Deze trainer werd in septem-

ber 1962 afgeleverd. Op deze vluchtnabootser maakten de zes instructeurs die tot op dat tijdstip nog geen ervaring hadden op de F104, voor het eerst kennis met dit type vliegtuig.

Van de instructeurs werden er in de periode oktober 1962 tot februari 1963 twee omgeschoold bij de Duitse Luchtmacht; de overigen werden, ongeveer in dezelfde periode, bij de Amerikaanse Luchtmacht omgeschoold. Een voordeel van deze gesplitste opleiding was dat er bij twee verschillende luchtmachten ervaring werd opgedaan, waaruit door de instructeurs na terugkeer in Nederland kon worden geselecteerd wat in onze eigen opleiding bruikbaar was.

Conversie 306 squadron

Het 306 Foto Reconnaissance Squadron was het eerste squadron dat op de F104-G werd geconverteerd. Nadat er vanaf maart 1963 vrij regelmatig F104's door de Fokkerfabrieken werden afgeleverd, werd in april op beperkte schaal begonnen met het vliegen op deze vliegtuigen door de instructeurs van de Conversievlucht. Het eerste-lijns onderhoud werd verricht door het technisch personeel van 306 Squadron, dat voor een deel de opleiding op de MTU had voltooid. De conversievlucht werd op de vliegbasis Twente bij 306 Squadron ondergebracht.

In mei werden de eerste vliegers van dit squadron in opleiding genomen, nadat zij in Duitsland reeds een aantal vluchten op de Tf104 (tweezitsversie) hadden gemaakt, omdat de Koninklijke Luchtmacht nog niet de beschikking had over deze toestellen. Ten aanzien van de cursussen was bepaald, dat deze uit maximaal zes vliegers zouden bestaan, die een minimum-aantal van 500 uur op straalvliegtuigen dienden te hebben en ten minste een jaar squadronervaring.

Ondanks het feit dat de vliegers in Duitsland reeds op solo-standaard waren gebracht, volgden zij, voor er met het eigenlijke vliegen werd begonnen, een grondschool van 2 weken op de MTU, waar les werd gegeven in alle vliegtuig-systemen. Na de MTU volgde een opleiding van ongeveer een week op de vluchtnabootser waar

TF104-G gereed voor een instructievlucht

op normale en noodprocedures werd getraind. Op de vluchtnabootser werd dan nog door de instructeurs een test afgenomen en pas dán was de cursist klaar voor zijn eerste vlucht op de F104-G.

De conversiesyllabus bestond uit twee fasen. Het eerste gedeelte, de transitiefase, bestond uit 10 vluchten, waarvan de eerste 7 onder toezicht van een instructeur werden gevlogen. Voor dit toezicht werd gebruik gemaakt van de methode die ook reeds op bv. de F84-f was gebruikt, het zg. „chasen”. Hierbij vliegt de instructeur in gesloten formatie bij de cursist gedurende de belangrijkste gedeeltes van elke vlucht, nl. de start en de landing, op deze manier hoogte en snelheid controlerend. Eventuele aanwijzingen worden hierbij over de radio gegeven. In de transitiefase werd de nadruk gelegd op het beoefenen van starten en landen en de elementaire vlieg oefeningen, zoals o.a. instrumentvliegen, formatievliegen en kunstvluchten.

Na deze zeven vluchten was de cursist solo, dat wil zeggen dat hij zonder „chase”-piloot kon vliegen. Gedurende deze fase werd ook een begin gemaakt met de grondschool, die door de instructeurs werd gegeven, en die hoofdzakelijk

bestond uit lessen in het gebruik van de navigatieapparatuur en de radar. Gezien de taak van het squadron, bestond de tweede fase van de omscholing bijna geheel uit het navigeren op geringe hoogte. Hierbij lag niet de nadruk op de verkenningstaak, doch meer op het gebruik van de navigatieapparatuur en de „ground mapping”-capaciteit van de radar. In totaal werden gedurende de omscholing ongeveer 40 uur per vlieger gevlogen; de totale duur, inclusief de MTU en OFTT, was berekend op 4 maanden. De vliegers waren ingedeeld in 4 groepen, waarvan er elke maand één in opleiding werd genomen.

Tijdens de omscholing van 306 squadron werden de eerste TF104's vanuit Amerika, aan boord van een transportvliegtuig, overgevlogen naar Twente waar ze werden geassembleerd en ingedeeld bij de Conversievlucht. Bij de indeling van deze TF's kreeg de Conversievlucht het gezicht zoals wij dit nu nog kennen. Voor het eerste-lijns onderhoud werd nu nl. ook eigen technisch personeel bij de conversievlucht ingedeeld en er werd voorzien in een behuizing los van 306 Squadron.

De gehele omscholing van 306 Squadron was eind november 1963 voltooid.

Conversie luchtverdedigingssquadrons

Op 1 oktober 1963 werd een begin gemaakt met de omscholing van het eerste luchtverdedigingssquadron, nl. 323 Squadron, alhoewel de laatste vliegers van 306 Sq hun omscholing nog niet volledig hadden voltooid. Bij deze omscholing werd voor het eerst gebruik gemaakt van de TF's. De transitiefase werd hierdoor in zoverre veranderd, dat nu gedurende de eerste 7 vluchten gebruik werd gemaakt van de TF's in plaats van het „chasen” zoals dit bij 306 Sq was gebeurd. De oefeningen zelf werden echter niet veranderd. De 8e vlucht werd nu de eerste solo-vlucht in de F104-G. Gezien de taak van het 323 Sq werd de tweede fase van de omscholing volledig gebaseerd op de luchtverdediging, met uitzondering van 4 vluchten die bestonden uit navigatieoefeningen op grote zowel als geringe hoogte, ter algemene oriëntering op het gebied van de radarnavigatie. Vanaf de 15e vlucht werd begonnen met de elementaire oefeningen in het gebruik van de radar in zijn „air to air”-functie. Hieraan werden ongeveer 6 vluchten besteed, waarin de oefeningen steeds meer waren gericht op de interceptie-oefeningen zoals die worden beoefend met behulp van de gevechtsleidingsstations. Na in totaal 20 vluchten begon men dan aan deze interceptie-oefeningen, waarbij de vliegers door de aanwijzingen van deze stations in een zodanige positie ten opzichte van hun doel worden gebracht, dat zij de oefening geheel op eigen radar kunnen afmaken.

Door een intensief gebruik van de TF's, voorafgaand aan elk nieuw facet van de opleiding, kon nu de voortgang veel beter worden gecontroleerd en moeilijkheden die zich voordeden, konden met een minimumverlies aan vliegers worden opgevangen.

In maart 1964 vertrok het eerste gedeelte van het 323 Sq naar Leeuwarden. Hiermee werd een begin gemaakt met de decentralisatie van de F104 in de Klu. Als gevolg van deze overplaatsing ontstond indirect een nieuwe taak voor de Conversievlucht, nl. de standaardisatie van procedures voor de F104 en de evaluatie van alle vliegers door middel van een jaarlijkse checkvlucht. Op het gebied van de standaardisatie had men reeds ervaring opgedaan, doordat een instructeur zitting had in de internationale standaardisatiecommissie waarin ook de andere F104-G-landen zitting hadden en welke commissie tweemaal per jaar samenkwam bij de

Logistic Working Group F104 te Wahn (Duitsland).

Het tweede Luchtverdedigingssquadron, nl. 322 Sq, begon met de omscholing in april 1964. Deze omscholing verliep volgens dezelfde syllabus als van het 323 Sq.

Het technische personeel van deze squadrons werd na de opleiding op de MTU ingedeeld bij de Conversievlucht waar het zijn OTT (Opleiding Tijdens Tewerkstelling) kreeg van het vast bij de Conversievlucht ingedeelde technische personeel. Zij werden evenals de vliegers, na hun opleiding, met de voor Leeuwarden bestemde F104's, naar deze basis overgeplaatst.

De gehele omscholing en plaatsing op Leeuwarden van beide squadrons was eind oktober 1964 voltooid.

Conversie tactische squadrons

Met de omscholing van het eerste squadron in de „strike role”, nl. 311 Sq, werd een begin gemaakt in augustus 1964. Aangezien er in de syllabus een geheel nieuwe methode van „special weapon delivery” moest worden opgenomen, werd een schietinstructeur aan de Conversievlucht toegevoegd. Aan de syllabus zoals die voor 306 Sq was gebruikt werd een aantal schietoefeningen toegevoegd en de navigatieoefeningen werden aangepast aan de taak van het squadron, hoofdzakelijk v.w.b. de te vliegen snelheden.

De syllabus kon nu in drie hoofdgroepen worden ingedeeld en wel: de transitiefase, de navigatiefase en de schietopleiding.

De schietopleiding bestond uit:

1. de visuele „weapon delivery”; hierbij wordt het doel visueel aangevlogen;
2. de radar „weapon delivery”, waarbij het doel op de radarscope wordt aangevlogen.
3. het „strafen”; schieten met het boordkanon op gronddoelen.

Tijdens de radar „weapon delivery” exponent van de „all weather” capaciteit van de F104-G, kwam voor het eerst naar voren, dat de instrumentvliegtraining niet voldoende was. Het uitvoeren van dit soort oefeningen, waarbij op een hoogte van minder dan 300 m met een snelheid van 300 m/sec onder alle weersomstandigheden wordt gevlogen, vereiste een training die men onmogelijk op de T-33, waarop de instrumentvliegtraining tot dan toe plaatshad, kon verwezenlijken. In het jaarlijkse oefenprogramma voor de „strike”-squadrons werden dan ook

twee vluchten per maand opgenomen, die men in de TF104 diende te vliegen en waarin een gehele navigatieoefening met „radar delivery” onder de instrumentvliegkap, wordt gevlogen. Ook bij de luchtverdedigingssquadrons deed zich het gemis voelen van een meer toegepaste instrumenttraining en in de syllabi van de Conversievlucht werden voor zowel de luchtverdedigings- als de tactische squadrons een aantal „all weather” (AWX)-trainingsvluchten ingevoegd. Na de omscholing van het eerste „strike”-squadron werd om operationele redenen ongeveer 5 maanden gewacht met de omscholing van het tweede squadron.

In de tussentijd werd een aantal cursussen gehouden ter aanvulling van de squadrons. Tevens werd in deze tijd een begin gemaakt met de AWX-training van de reeds omgeschoolde vliegers, waarvoor een aantal TF's voor korte tijd op Leeuwarden en Volkel werden gestationeerd.

In de opleiding voor de luchtverdedigingsvliegers, die in deze tijd hun opleiding kregen, werd ook een aantal schietoefeningen met het boordkanon op sleepdoelen opgenomen, zodat ook deze vliegers een meer afgeronde en aan de standaard van het squadron aangepaste training kregen.

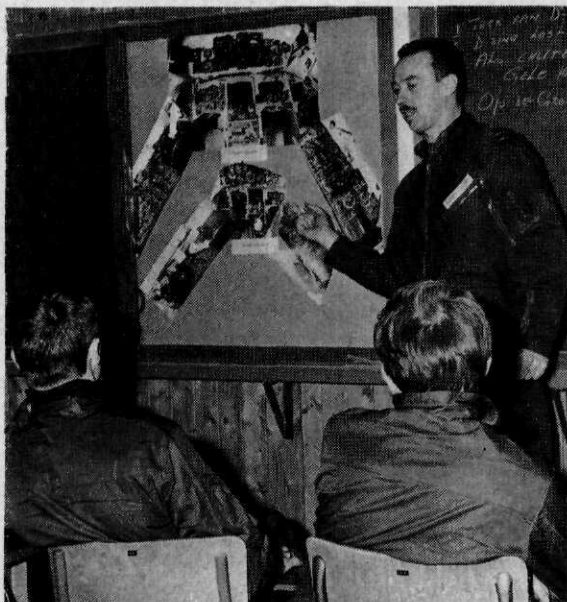
In september 1965 werd een begin gemaakt met de omscholing van het laatste squadron op de F104, nl. 312 Sq, eveneens voor de „strike role”. Medio mei 1966 was de gehele omscholing van de tactische squadrons gereed.

De huidige taak en werkwijze van de Conversievlucht

Na voltooiing van de omscholing van 312 Sq werd de primaire taak de omscholing van Kluvliegers op de F104-G ter aanvulling van de squadrons. Voor deze omscholing zijn drie verschillende syllabi in gebruik, nl. voor de Luchtverdedigingsstrijdkrachten en voor de Tactische luchtstrijdkrachten, verdeeld in verkenning en „strike”.

De grondschool, voorafgaande aan het vliegen op de (T)F104-G is als volgt onderverdeeld.

1. Technische cursus (MTU) van 15 dagen.
2. VOTC-cursus van 3 dagen in Soesterberg, waar de vliegers worden geïndoctrineerd in het gebruik van de nooduitrusting van de F104.
3. Zeven vluchten op de vluchtabootser (OFTT) waar alle procedures en noodprocedures worden geleerd en beoefend.

Grondinstructie door een instructeur aan één der vele journalisten die in de afgelopen 5 jaar in de TF104 hebben meegevlogen

4. Voor de luchtverdedigingsvliegers een bezoek van 3 dagen aan een gevechtsleidingsstation, voor een algemene oriëntatie en familiarisatie van het luchtverdedigingssysteem.

De eigenlijke omscholing kan in 3 fasen worden verdeeld.

- a. De transitiefase, die voor alle vliegers gelijk is.
- b. De wapentraining, waarin de vliegers de F104 operationeel leren gebruiken in hun toekomstige taak.
- c. De „all weather”-training, waarin de vliegers het operationele werk onder nagebootste slechtweercondities verrichten (onder de instrumentvliegkap).

Tijdens de cursus wordt door de instructeurs een aantal lessen gegeven, speciaal gericht op het operationeel gebruik van de wapensystemen in de F104-G.

Tijdens elke fase van de omscholing wordt een intensief gebruik gemaakt van de TF104-G's, waarvan er thans 10 bij de Conversievlucht zijn ingedeeld; ook wordt bij elke nieuwe fase van de omscholing de OFTT intensief gebruikt.

De duur van de volledige cursus, inclusief de grondschoolopleiding, varieert van 3½ maand voor de verkenningscursus tot 4½ maand voor de omscholing in de „strike role”. Behalve deze primaire taak van de Conversievlucht, worden de standaardisatie en evaluatie van de F104-squadrons door de instructeurs van de Conver-

Het onofficiële „squadron“-embleem van de Conversievlucht F104-G

sievlucht verricht. Deze instructeurs hebben ook zitting in nationale en internationale standaardisatiecommissies voor de F104. De nationale standaardisatie geschiedt in het kader van de Commissie Evaluatie en Standaardisatie Vliegdiensden (CESV) door welke instantie ook de recategorisatie van instructiebevoegdheden wordt afgenomen.

In oorlogstijd zijn de instructeurs en de TF104-G's inzetbaar in de luchtverdedigingsrol en ze vormen derhalve een aanvulling van de luchtverdedigingssquadrons. Om aan deze eis te kunnen voldoen moeten de instructeurs een jaarlijks oefenprogramma afwerken dat is aangepast aan de reeds in het kader van de luchtverdedigingscursussen gevlogen oefeningen. Tevens kunnen zij in deze rol, wanneer de cursus dit toelaat, in beperkte mate deelnemen aan nationale en/of internationale oefeningen.

Al deze taken vereisen dat, voor de uitvoering van een zo efficiënt mogelijk vliegprogramma, de Conversievlucht F104-G beschikt over een goed team instructeurs. Vooral ook de samenwerking met de technische dienst dient perfect te zijn, om op snelle en efficiënte wijze uitvoering te kunnen geven aan de grote verscheiden-

heid van taken en opdrachten. Slechts op deze voorwaarden kan de conversievlucht zijn — onofficiële — benaming, „The Dutch masters”, blijven waarmaken.

BANDEN 1967

De geheel linnen banden voor de jaargang 1967 zullen binnenkort leverbaar zijn en kunnen reeds nu worden besteld. De prijs bedraagt f 4,75 per stuk.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 44715) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

Smeken om vuur

K. P. Bloema

Luitenant-Kolonel der Artillerie

Notwithstanding Napoleons experience and his plain instructions, nearly every war since his time has opened with an insufficient amount of artillery to protect the infantry. This has prolonged the wars, until artillery could be provided, at enormous cost of blood and money.

Artillery is costly. In times of peace money to provide it is not easy to obtain, manoeuvres in peace cause no casualties from artillery fire, and it is hard for those who participate and have not been to war, to visualise what artillery can do.

Dit citaat uit „Napoleon and modern War” van Colonel Laura is een waarschuwing tegen de ook in de huidige tijd dreigende overwaardering van de manoeuvre-eenheden. Het is een veel voorkomend verschijnsel dat in een periode na een oorlog de militaire deskundigen naar middelen zoeken om in een eventueel volgend conflict sneller tot een oplossing op het gevechtveld te komen. Men zoekt het vooral in het aantal en in de grootte van de manoeuvre-eenheden en in de verbetering van de bewegingsmogelijkheden. Men oefent in vreedstijd gevaarloos en meent zijn theorieën te zien bevestigd in oefeningen, waarbij echter de realiteit van de vuurkracht niet tot uiting kan komen. Maar in oorlogsomstandigheden komt het gebrek aan vuurkracht tot uiting. Het gebrek aan voldoende artillerie bij de Duitse en Britse legers in het begin van de Tweede Wereldoorlog is daarvan een sprekend voorbeeld.

Falen en herstel van de Britse artillerie

Treffend is het verhaal in het *Journal of the Royal Artillery* van september 1967, waarin het falen van de Britse Artillerie in het begin van de Tweede Wereldoorlog in Noord-Afrika wordt beschreven. In de jaren vóór de oorlog had men uit zuinigheidsoverwegingen steeds met weinig munitie kunnen oefenen. Artillerieofficieren waren wel geoefend in de techniek van het vuren met kleine eenheden, doch aan het gebruik en de toepassing van grote concentraties was men niet gewend. Door het in vreedstijd niet kunnen toepassen van de vuurkracht bij oefeningen was men dit ontwend. Tijdens de opmars van de Duitsers in Noord-Afrika bleek dit overduidelijk:

... there was a general decline in artillery tactics culminating in a virtual breakdown, so that it is not unfair to say that by early 1942 field artillery tactics, in the sense that this term is normally used, had ceased to exist.

Ook de tactische commandanten faalden met betrekking tot een juist gebruik van de artillerie.

The ignorance of the other arms of the correct use of artillery was almost total.

Een algemene fout was dat men de artillerie te veel versplinterde. Men dacht aanvankelijk bijvoorbeeld dat indirect vuur van artillerie tegen tanks en gepantserde voertuigen verspilling van munitie was. Dat was het ook, zolang men slechts gebruik maakte van vuurconcentratie van één batterij. Hierin kwam verandering nadat Montgomery het commando had overgenomen en gehoor gaf aan de raad van zijn artillerieadviseur Brigadier Kirkman. Men ging over tot het veelvuldiger toepassen van grote artillerie vuurconcentraties.

It was now assumed that the gun was the decisive weapon.

Het desbetreffende artikel eindigt met de uitspraak:

Tactics is not a form of chess, but the business like organisation of fire power.

Na 1945: oude fout

Na alle fouten uit het verleden zou men verwachten dat deze thans niet meer zouden worden gemaakt, doch dit is een misrekening. Reeds zeer kort na de Tweede Wereldoorlog schreef Field Marshall Earl Wavell in zijn boek *The good soldier*:

The proportion of artillery to infantry has, however, generally been reduced, for reasons of economy, from that at the end of the war.

Wat het Nederlandse leger betreft moet worden gesteld dat dit is opgebouwd onder Amerikaanse invloed en met Amerikaanse hulp. Doch ook hier gelden beperkingen uit economische overwegingen. Na de doorvoering van de mechanisa-

tie werd veel aandacht besteed aan de opbouw en training van de manoeuvre-eenheden. De samenwerking tussen infanterie en tanks werd sterk geaccentueerd en niet ten onrechte. Maar toch vertoont het totaalbeeld van het optreden van Nederlandse legereenheden in artilleristische ogen te veel elementen die herinneren aan de in het begin van dit artikel genoemde fouten. Er wordt nog te weinig rekening gehouden met de waarde van grote vuurconcentraties. De mogelijkheden van de artillerie bij het gevecht in de breedte en vooral in de diepte worden niet altijd ingezien. Sommige tactici denken te veel in termen van nabijverdediging door de artillerie, met verwaarlozing van andere aspecten, zoals tankbestrijding met indirect vuur en artilleriebestrijding (grondwapensysteembestrijding).

In dit verband past een citaat van Lt.-Col. W. G. R. Corkill R. A. in het reeds genoemde *Journal of the Royal Artillery* van september 1967:

There can be no doubt that the role of artillery in the changed conditions in North West Europe is as vital as ever. In the atmosphere of peace-time soldiering, it is unfortunately true that some of our commanders tend to forget the effect of a large number of artillery shells. On training exercises it is perhaps understandable when scant attention is paid to theoretical artillery fire in order to have more time to deal with the practical problems of moving units and feeding them. Over a period of time this attitude can become habit-forming, and herein lies the danger. The value of artillery fire in killing and neutralising the enemy, and preventing our own soldiers being killed, is apparent to everyone within twenty-four hours of the start of any war and the next one will be no exception.

Tegen vijandelijke overmacht: veldartillerie en lua

Welk leger ook het belang van de Artillerie schijnt te onderschatten, niet het Russische en door hun steun opgebouwde legers van het Warschau-Pact. Zij beschikken over aanzienlijke hoeveelheden artillerie en hebben reeds in vredes-tijd organisaties met o.a. afzonderlijke artillerie-

regimenten en -brigades die grote vuurconcentraties mogelijk maken.

In een conflict zal de vijand ongetwijfeld van zijn overmacht aan conventionele middelen gebruik maken. Het gevaar bestaat dat er in vredes-tijd te licht wordt gedacht over het effect van vijandelijke vuurconcentraties op onze troepen. Deze kunnen grote verliezen veroorzaken en onze bewegingen belemmeren. Daarenboven is er de dreiging dat onze eenheden door een vijandelijk overwicht in de lucht „tegen de grond worden gedrukt” en verplaatsingen uiterst moeilijk zijn.

Tegen deze dreigingen helpt geen optreden van de manoeuvre-eenheden. Alleen vuur kan verlichting brengen. In zulke omstandigheden zal men smeken om vuur. Veldartillerie zou de artilleriebestrijding (grondwapensysteembestrijding) ter hand kunnen nemen, luchtdoelartillerie en luchtdoelmitrailleurs zouden bescherming kunnen verlenen bij verplaatsingen, gereedstellingen enz. Alleen bij een intensief gebruik van vuur is het voeren van het gevecht mogelijk. In een artikel, getiteld „De manoeuvre”, schrijft de Russische Kolonel N. Slaishkin (*Vojenni Vjestnik* van augustus 1965):

Van belang is een kundige combinatie van vuur en beweging.

Wij wisten dit reeds lang, doch het kan niet genoeg worden herhaald, vooral nu er bij ons nog steeds stromingen zijn die het grote belang van kundige parate artilleriestaven menen te moeten betwijfelen.

Dit artikel moge worden beëindigd met een laatste citaat en wel van Churchill, in 1941:

Renown awaits the commander who first in this war restores the artillery to its prime importance upon the battlefield.

Wij echter zullen in een gewapend conflict geen tijd meer hebben om te wachten op de commandant die de artillerie op het gevechtsveld zijn juiste plaats zal geven. De artillerie zal er reeds bij het begin moeten zijn.

Véél artillerie, héél veel. Men zal erom smeken . . .

Onderwijsvernieuwing en militaire vliegeropleiding

A. Neut

Majoor van de Koninklijke Luchtmacht

Het zou leerzaam kunnen zijn thans in bredere kring de aandacht te vestigen op bepaalde ervaringen die gedurende de laatste drie jaren bij de militaire vliegeropleidingen zijn opgedaan. Ter verduidelijking eerst een globaal overzicht van de wijze waarop deze opleidingen verlopen.

Het Commando Luchtmacht Opleidingen verzorgt o.m. de opleiding van jachtvliegers, bestemd voor de operationele squadrons van het Commando Tactische Luchtstrijdkrachten en het Commando Luchtverdediging. Tevens worden vliegers opgeleid voor de onder operationeel bevel van de Koninklijke Landmacht staande Groep Lichte Vliegtuigen.

De aspirant-jachtvliegers, zowel als de vliegers bestemd voor de lichte vliegtuigen, volgen gezamenlijk de militaire basisopleiding voor Reserve Officier Vlieger en de Elementaire Vlieger Opleiding die thans geïntegreerd worden verzorgd door de Luchtmacht Officiers- en Kader School tevens Vliegbasis Gilze-Rijen. De duur van deze opleiding (ROVL/EVO) is 34 weken, waarin o.m. 30 uur wordt gevlogen op de Fokker S-11. Na deze cursus wordt de opleiding gesplitst. De aspirant-jachtvliegers gaan achtereenvolgens naar Brustem (België) voor de Voortgezette Vlieger Opleiding (VVO), duur 39 weken waarin o.m. 150 uur wordt gevlogen op de Fouga Magister, gevolgd door de Transitie Vlieger Opleiding (TVO) te Woensdrecht, waar gedurende 22 weken o.m. 75 uur op de Lockheed T-33 wordt gevlogen. Aan het einde van deze fase wordt het Groot Militair Brevet uitgereikt. De operationele training wordt verzorgd door beide eerdergenoemde Commando's.

Cadetten van de Koninklijke Militaire Academie, bestemd voor vlieger, onderbreken op gezette tijden hun studie te Breda voor het volgen van de EVO, VVO en TVO. De aspirant-vliegers voor de lichte vliegtuigen volgen na de ROVL/EVO de Voortgezette Lichte Vliegtuigen Opleiding (VLVO), eveneens te Gilze-Rijen; onderbroken door een detachering naar de Vliegbasis Deelen voor het volgen van de Leger Luchtwaarnemers School (LLWS). Aan het einde van

de VLVO wordt het Klein Militair Brevet uitgereikt.

In de naaste toekomst zal de opleiding van de vliegers, bestemd voor de Groep Lichte Vliegtuigen een — ten dele reeds aangevangen — fundamentele wijziging ondergaan in verband met het voornemen van de Koninklijke Landmacht om over te gaan tot het overwegend inzetten van helikopters voor de specifieke taken van de Groep Lichte Vliegtuigen. In het kader van deze bijdrage is dit aspect echter niet relevant en hierop zal dan ook niet verder worden ingegaan.

De in de aanhef van dit artikel bedoelde ervaringen zijn in het bijzonder opgedaan bij de Elementaire Vlieger Opleiding zodat daarop de verdere aandacht zal worden gericht.

Uitgangspunt bij het schrijven van deze beschouwing is het gegeven, uit de Statistische Overzichten van de Koninklijke Luchtmacht, dat sedert het voorjaar van 1965 het percentage EVO-leerlingen dat aan het einde van de cursus kon worden aanbevolen voor verdere opleiding in vrij korte tijd is gestegen van ongeveer 50% tot circa 80%. Dit zeer interessante resultaat kan slechts worden verklaard uit een verbeterd inzicht in bepaalde menselijke factoren die een rol spelen bij het proces een jonge man de juiste mentaliteit en de elementaire vaardigheid bij te brengen tot het besturen van een vliegtuig.

Het volgende beoogt een verklaring te geven voor deze spectaculaire vooruitgang. Uiteraard wordt daarbij geen uitputtende behandeling van het onderwerp voorgestaan.

In het verleden hebben twee, op het eerste gezicht alleszins redelijke, vooronderstellingen maar al te dikwijls het denkpatroon en de handelingen bepaald van de meerderheid dergenen die met de opleiding van vliegers waren belast:

a. ten einde de vliegeropleiding met succes te kunnen voltooien dient reeds vanaf het eerste begin te blijken dat de leerling over een zekere mate van aanleg beschikt. De aanlegfactor is het dominerende uitgangspunt bij de instructie.

Voorts kan worden gesteld dat slechts ongeveer de helft van de leerlingen deze aanleg bezit;
b. een extra dosis min of meer kunstmatige mentale belasting („stress”) tijdens de opleiding is gewenst, ten einde de zwakke broeders beter eruit te kunnen halen.

De gang van zaken gedurende de laatste drie jaren kan echter het proefondervindelijke bewijs leveren dat deze vooronderstellingen met betrekking tot aanleg en mentale belasting als *uitgangspunt* voor het instructiebeleid minder juist zijn geweest, en wel om de volgende redenen.

a. De eerste vooronderstelling leidt vrijwel onvermijdelijk ertoe dat de leerling zich al direct in een „fifty-fifty”-positie bevindt; zijn instructeur zal zich van meet af aan afvragen of zijn leerling „het heeft” of „niet heeft”. De instructeur zal het gevoel hebben dat hij, ten einde zijn eigen tijd en het geld van de belastingbetaler te sparen, zo spoedig mogelijk het kaf van het koren moet scheiden. In agrarische termen uitgedrukt zal hij meer geneigd zijn te wieden dan te kweken. Er wordt dan wellicht meer geselecteerd dan opgeleid.

b. De tweede vooronderstelling heeft — vooral in combinatie met de eerste — de meest nadelige gevolgen. De hieruit resulterende benadering van de leerling, die onbedoeld het accent kan krijgen meer gericht te zijn op het onder druk zetten dan dat men hem de ruimte geeft zich te ontplooien en hem daarbij helpt, leidt vrijwel onvermijdelijk tot het in actie komen van individuele psychische defensiemechanismen ter zelfhandhaving, die echter ten koste gaan van onbelemmerde communicatie. Dit heeft zijn terugslag op het voor de opleiding zo noodzakelijke contact en kan gemakkelijk de lawine: isolement — angst — motivatieverlies — desintegratie van de vorderingen, doen ontstaan. De verklaring voor dit gebeuren is, dat een man onder „stress” veelal aan verdeelde aandacht zal inboeten en dan slechts gedresseerd reageert. Aangezien het leren vliegen de leerling volledig opeist, van hem een vrijwillige overgave vraagt en deze opleiding hoofdzakelijk neerkomt op het ontwikkelen van een doorlopende anticipatie, beoordeling van de situatie en daarop gebaseerd handelen, moet het zonder meer duidelijk zijn dat men met een man onder het geschetste „stress”-beeld aanmerkelijk aan succes zal inboeten.

De eertijds resulterende slaagpercentages zouden

kunnen worden gekwalificeerd als „self-fulfilling prophecies” van beide gesignaleerde vooronderstellingen. Het behoeft dan ook geen nader betoog dat een en ander remmend heeft gewerkt op het groeien van een in alle opzichten gezonde verhouding tussen leerlingen en instructeurs. Bovendien zijn bepaalde oorzaken aanwijsbaar voor het feit dat de animo van operationele vliegers — in het bijzonder de jongere — voor het instructeurschap niet bijster groot is. Gevoelens van „inferioriteit” in de positie van de instructeurs ten opzichte van operationele vliegers hebben zeer belemmerend gewerkt op de motivatie voor het geven van instructie. Voorbeelden zijn er uit de mess-verhalen van instructeurs over de tijd toen ze nog „bij het squadron” vlogen; waarover ze met een zekere „weemoed” konden spreken. Weinigen zagen het ooit als een „pre” dat hen was *gegeven* om het ook een ander te *mogen* leren. En bijna niemand zag hoe groot de consequenties waren van het al of niet *goed* instructie kunnen geven. De enigen waarop de instructeur zijn onvrede met zijn positie ten opzichte van zijn vroegere operationele „maten” kon afreageren, waren de leerlingen, onder het motto: „Ik was (en ben nog) een (stoere) operationele bink; en laat jij maar eens zien of je van net zo goeien huize komt” (bewust, half-bewust of onbewust).

Een scherp waarnemende bezoeker aan de EVO in de „oude tijd” omschreef wat hij zag, meer plastisch dan vriendelijk, als volgt:

Dat leerlingenverblijf van jullie lijkt wel een nest jonge konijnen; de oortjes helemaal plat in de nek en de staartjes strak tegen de edele delen geklemd. Zo nu en dan wordt er een aan z'n nekvel uitgekleurd om een half uur te vechten met de instructeur ten einde — meestal tevergeefs — te bewijzen dat hij tot de levensvatbare helft van de worp behoort.

Het is een verdrietige gedachte dat dit alles in het verleden ertoe heeft bijgedragen dat — achteraf bezien — menige mogelijk goed bruikbare potentiële vlieger de poort is uitgegaan. In het licht van het voorgaande is het zelfs een open vraag of allen, die toen heengingen, inderdaad in alle opzichten de slechtsten zijn geweest. Bevonden zich onder hen mogelijk, vooral zij die „het niet namen” en zich vrijwillig terugtrokken, juist de sterkere karakters?

Deze vraag behoeft overigens niet beperkt te blijven tot deze militaire opleiding. Het geldt waarschijnlijk voor de gehele (civiele en militaire) wereld van opleiding en onderwijs. De algemeen aanvaarde tendens tot onderwijsvernieu-

wing zou trouwens kunnen duiden op een bevestigend antwoord op deze vraag.

De enkelingen die een aantal jaren geleden voor onderwijsvernieuwing bij de vliegeropleidingen pleitten, kregen aanvankelijk weinig gehoor. Toch bleven zij voor hun zienswijze ijveren en geleidelijk kwam de verandering, die nog steeds gaande is.

De instructeurs kregen van een vlieger-psycholoog een aantal lezingen over psychologische grondbegrippen die voor een beter inzicht in het leerproces van belang zijn, zoals: aanleg, motivatie, „stress”, angst, leeftijd, enz. Voor velen waren dit aanvankelijk revolutionaire theorieën die hun inziens de leerlingen „in de watten” zouden leggen.

Niet zonder aanmerkelijke weerstanden te ontmoeten, ontwikkelde zich een boeiend experiment. Om te beginnen werd het afvoeren van een leerling op grond van een vermeend gebrek aan *aanleg* gestopt. Voorts werd een aantal maatregelen genomen die bedoeld waren het „spanningsveld” rond de leerling niet groter te maken dan die hoeveelheid onvermijdelijke „stress” als gevolg van de „derde dimensie”. geheel nieuwe ervaring van de „derde dimensie”. Deze maatregelen waren de volgende.

a. Gedurende het eerste aantal uren in de lucht werd geen enkele bewuste poging gedaan iets te instrueren; het enige doel was de leerling op zijn gemak te stellen, hem minst van alles af te schrikken door demonstraties van eigen kunnen; in het kort hem zijn „zit” te geven. Eerste grondprincipe: *introduc tie*.

b. De instructeurs mochten in verantwoorde mate afwijken van het gedetailleerde en gestandaardiseerde programma door de volgorde en herhaling van de oefeningen aan te passen aan de individuele behoefte van hun leerling, mits de vereiste eindaanstand maar werd bereikt. Tweede grondprincipe: *individueel onderricht*.

c. De vele jaren aanvaarde maatstaf dat een leerling die na 12 lessen niet op solo-standaard was, onaanvaardbaar in tempo te kort schoot, werd afgeschaft. Zolang er sprake was van vooruitgang behoefde een „slow-starter” aan het einde van de cursus beslist niet onder de maat te zijn. Derde grondprincipe: *laat groeien wat groeit*.

d. Tegelijkertijd werd de „statusbarrière” tussen leerlingen en instructeurs geleidelijk afgezwakt. Meer sociale contacten werden aangemoedigd.

Men verscheen in elkaars „crewrooms” en had bij bepaalde gelegenheden (bv. een solo-party) na de dienst gezamenlijk een feestje. Vierde grondprincipe: *goede intermenselijke verhoudingen*.

e. Voortgangsrapportering, die tot dusverre slechts in de eigen „taal” van de instructeur werd vastgelegd, werd vervangen door een systeem van zg. „grade-slips”. Werden onder het oude systeem veelal slechts de zwakke punten van de leerling genoteerd, thans kon, door ook alle positieve punten op te nemen, een meer volledig en objectiever beeld worden gegeven. Aan gezien deze „grade-slips” bovendien momenteel door de leerlingen zelf in cijfers worden uitgewerkt tot een prestatiepercentage, verwerven zij spelenderwijs een volledig inzicht in hun eigen vorderingen. Onder het oude systeem bleven zij te vaak tot aan het fatale uur van de beslissing in het ongewisse. Vijfde grondprincipe: *zelfcorrectie door zelfkennis*.

Het mag worden gezegd dat zeer spoedig nageenog alle instructeurs loyaal meewerkten. Toch bleven enkelen — overigens verklaarbaar — aanvankelijk ietwat ongerust over de gang van zaken. Eén hunner gaf uiting aan zijn gevoelens door op de binnenkant van de deur van een leerlingenverblijf te schrijven: „Don’t worry, you can’t get out anyway!”. Het is wel van belang te vermelden dat in het begin vorderings- en eindtesten werden afgenomen door instructeurs die nog niet bijster voor het nieuwe systeem waren geporteerd.

Nadat enkele cursussen op deze wijze waren benaderd, werden de volgende twee opvallende bevindingen gedaan.

a. Het percentage leerlingen dat de vereiste eindaanstand bereikte, steeg tot — en bleef sedertdien — op ongeveer 80%. Dit resultaat verhoogde niet alleen het moreel van de leerlingvliegers; het verbeterde tevens het financieel rendement van het totale vliegerproductiesysteem (investering per op te leiden vlieger ca. f 800.000).

b. De tweede en bijna even belangrijke bevinding was dat een groot deel van de nog noodzakelijke ontheffingen kon worden geschreven op rekening van „stress”-factoren die niet door enig aspect van de dienst werden veroorzaakt, noch van de dienst uit konden worden verzwakt of geëlimineerd. Voorbeelden:

1. leerlingen met een zwakke of onzuivere mo-

tivatie. Sommigen daarvan manifesteerden dit door aanhoudende luchtziekte. Bij anderen leidde dit tot een betere zelfkennis en een daarmee gepaard gaand inzicht in de onhoudbaarheid van hun motieven en het zich dientengevolge terugtrekken uit de opleiding;

2. onrijpe of overgevoelige persoonlijkheden. Sommigen van hen demonstreerden dit door vlieg angst of aanpassingsmoeilijkheden.

Overigens is het geen eenvoudige zaak om voornoemde en nog andere categorieën van ontheffingsgronden van elkaar te onderscheiden; dit behoort o.m. tot het terrein van de specialist (bv. medicus of psycholoog). Wel kan uit het experiment worden geconcludeerd dat men bij de opleiding tot vlieger op het standpunt mag staan dat in principe *elke* normale, gezonde en adequaat gemotiveerde jongen, die de psychologische selectie en de vliegmedische keuring is gepasseerd tot vlieger moet kunnen worden opgeleid. De nog noodzakelijke ontheffingen zijn strikt genomen merendeels het gevolg van onvolmaaktheden bij de overigens reeds op hoog peil staande keuring en selectie. Het voorbehoud dat in de vorige zin is aangeduid door het woord „merendeels” is terug te voeren op het feit dat er ook nog ontheffingen moeten plaatsvinden als gevolg van onvoorziene opkomende nieuwe omstandigheden tijdens de opleiding: lichamelijke of psychische ziekte die pas ná het begin van de opleiding ontstaat of onverwacht ingrijpende complicaties in persoonlijke omstandigheden. Inderdaad zijn deze ontheffingen een minderheid, maar rechtvaardigen toch het gemaakte voorbehoud.

De allesbeheersende vraag was tenslotte hoe de op deze wijze in de eerste fase van hun opleiding benaderde leerlingen het in de volgende stadia zouden doen. Een daar aan het licht tredende toeneming van het afvalpercentage zou immers aangeven dat men, ondanks de verbeteringen in de beginopleiding, toch op de verkeerde weg kon zijn. De statistieken van de Voortgezette en de Transitie Vliegeropleiding, en zelfs die van de operationele conversie, die onlangs door de eerste „nieuwe-stijl”-leerlingen is voltooid (totale opleidingsduur ca. 2 jaar), geven geen aanleiding tot voorbehoud.

Het is in het licht van het voorgaande een opvallende coïncidentie dat volkomen identieke ervaringen als ten onzent, in ten minste één andere luchtmacht werden opgedaan, en wel geheel onafhankelijk van elkaar. Hier moge wor-

den aangehaald wat Sir Patrick Dunn, A.O. CinC. van Flying Training Command, Royal Air Force schreef (*Royal Air Force Quarterly* 6(1966)(4)):

Pilot training is the most difficult, the most expensive and the most important charge laid upon Flying Training Command. In 1961 only one out of two students graduated. Today, just under four out of five successfully complete the course. Among navigators, three out of four completed the course in 1961: today, nine out of ten do so. And the rate of improvement is similar in the air electronics field. Is this improvement due to improved methods of selection, improved methods of training or to something else? Answer — due to something else. Certainly improvement in selection and methods of training have occurred and bring advantages. But the dramatic advance is owed to an uncompromising outlook and purpose — to train successfully. If one looks for failures one finds them. If one aims only at success, one succeeds. Training, not selection, is the purpose of Flying Training Command.

De voornaamste conclusie die men echter uit de voornoemde ervaringen moet trekken is dat wij ons goed moeten realiseren dat de selectie, de opleiding en de *motivatie* van de *instructeur* in niet te onderschatten mate het rendement van de opleiding bepalen. De goede instructeur *gelooft* in zijn leerling, *gelooft* bovendien dat *hij* de leerling iets kan *meegeven* en is van het *belang* daarvan doortrokken. Schrijver dezer is zelf reeds 12 jaar intensief bij de vliegeropleiding betrokken; hij heeft van zeer nabij de ontwikkelingen niet alleen gevolgd doch volledig eraan deelgenomen. Zo heeft hij ervaren dat de aanpassing van de Koninklijke Luchtmacht aan de tijd inderdaad niet alleen bestaat uit de aanschaf van moderner materieel en de rechtstreekse — vooral technische — consequenties van dien, doch ook en allermeeft uit een groeiende bezinning op *de mens* en de *menselijke verhoudingen* binnen de militaire leef- en werkgemeenschap. De wapenspreuk van de Koninklijke Luchtmacht luidt: „Parvus numero, magnus merito”, hetgeen betekent: „Gering in aantal, groot in verdienste”. Het spreekt vanzelf dat dit een oorsprongsspreuk is, gebaseerd op het verleden. Wanneer wij echter naar het heden en naar de toekomst zien, mogen wij zeggen dat wij, om deze spreuk in ere te kunnen houden, verplicht zijn om met *velen*, in goed onderling *vertrouwen*, intensief *samen te werken*.

Dit was de laatste jaren het geval bij de elementaire vliegeropleidingen. Moge dit artikel ook elders daartoe een bijdrage leveren.

De Spaanse Burgeroorlog

Een generale repetitie

E. P. B. Tomasso

Kapitein der Infanterie

Führer decided support people now in direct human distress and rescue them from bolshevism. Therefore German help. Owing to international commitments no open assistance possible, therefore secret supporting action.¹

Het voorspel

In de jaren voor het uitbreken van de Spaanse Burgeroorlog was het land, in relatie tot de rest van Europa, een merkwaardig politiek en economisch anachronisme geweest. Spanje had geleden onder onbekwame en corrupte bestuurders. Feodalisme en armoede, analfabetisme en overmatig klerikaal gezag deden alom sociale onrust ontstaan. Enkele duizenden bezaten meer dan de helft van alle grond; in de steden werd de onzakenlijkheid van de regeringen gedemonstreerd in het zeer slecht op gang komende industrie-potentieel.

Merkwaardigerwijs bracht de Eerste Wereldoorlog Spanje een geringe voorspoed, die in de jaren '20 echter vervloog in chaos en politieke zwakte. Een militaire ramp in 1921 in Spaans Marokko, waar een Spaans leger van bijna 20.000 man door opstandelingen onder leiding van Abd-El-Krim werd gedecimeerd, toonde de wereld ook de zwakte van Spanje op militair gebied. Koning Alfonso XIII bevorderde in 1923 het tot stand komen van een militaire dictatuur onder leiding van generaal Primo de Rivera. Voor korte tijd leek het onder de leus „Vaderland, geloof en monarchie” de goede kant op te gaan, doch de mondiale recessie verlamde de toch al kreupele Spaanse economie. Dictator De Rivera, tot de conclusie gekomen dat hij de bovenmenselijke capaciteiten miste, die op die tijd en plaats nodig waren om orde op zaken te stellen, en tevens vrezend voor zijn leven, vluchtte op 28 januari 1930 naar Frankrijk.

Enkele maanden later volgde monarch Alfonso XIII hem in zijn ballingschap. Vol overmatig zuidelijk enthousiasme stortte Spanje zich in het avontuur van de republiek.

¹ Telegrafische order van Adolf Hitler, voorgelezen in juli 1936, ten overstaan van de aangetreden militairen, die op het punt stonden naar Spanje te vertrekken (uit: E. Butler — *Marshall without glory*).

De coalitieregering van 1931 dreef harde en revolutionaire wetten door. De goederen van de kerk werden op grote schaal onteigend. Jezuïeten werden verbannen en andere orden werd verboden nog langer onderwijs te geven of handel te drijven. Er werd bovendien een bescheiden begin gemaakt met de landhervorming. Ook kwam men tegemoet aan de autonomistische wensen van Baskenland en Catalonië, tot dan zonder twijfel de landstreken met de meeste ontwikkeling (Catalonië telde een achtste van de Spaanse bevolking, doch betaalde meer dan een kwart van de belastingen). Al deze maatregelen leidden weer tot verzet uit het kamp van de rechtse republikeinen. Deze richting, meer klerikaal ingesteld dan de linkervleugel van de coalitie, behaalde in 1933 een ruime verkiezingswinst, een en ander mede door het feit dat het vrouwenkiesrecht recent was ingevoerd.

Deze rechts-republikeinse regering (1933—1936) trok de meeste harde wetten van 1931 weer in en bestreed de anti-kerkelijke discriminatie. Als reactie hierop werd er een monsterverbond gevormd door de linkse republikeinen, socialisten, communisten en regionalisten uit Baskenland en Catalonië. Dit zogeheten „volksfront” won de verkiezingen in 1936 en ging in het parlement, de Cortes, 295 zetels bezetten.

Helaas was hierdoor geenszins een parlementaire stabiliteit bewerkstelligd. Deze nu optredende linkse regering werd bedreigd door ultra-linkse groeperingen die een proletarische revolutie nastreefden en van rechts door, voornamelijk militaire, samenzweerdere die zich gesteund wisten door de kerk, het grootgrondbezit en royalisten. Ook was inmiddels een fascistische groep opgedoken, de zogeheten „falang”, geleid door Antonio de Rivera, de zoon van de gewezen dictator. In feite was dit verschijnen voor Duitsland en Italië een van de aanleidingen zich metterdaad met de Spaanse troebelen te gaan bemoeien. Over geheel Spanje sloeg een woedende golf van

in verbitterde politieke controversen geboren terreur.

Ik citeer de schrijver Harold Cardozo die in zijn boek „The march of a nation” een opsomming van de geweldplegingen geeft: „... 3300 moorden, 171 kerken en krantengebouwen in brand gestoken, 284 openbare gebouwen door het vuur vernietigd”.

Dit alles geschiedde in de vijf maanden die volgden op de verkiezingsoverwinning van het volksfront. In deze explosieve situatie, in deze door politieke hartstochten en sociale ellende opgezweepte stemming, speelde dan ook nog de persoonlijke ambitie van hoge militaire leiders mee. De journalist Salvador de Madariaga: „Iedere Spaanse generaal wil de redder van het land zijn door zijn regeerder te worden”. En generaals waren er in dit Zuideuropese land genoeg...

Het uitbreken van de strijd

In het parlement begon de oppositie zich te roeren en verweet in felle en vijandige redevoeringen het volksfront de algehele onrust en terreur. Een van de monarchistische voormannen, Calvo Sotelo, hield op 11 juli 1936 in de Cortes een scherp betoog, waarin hij de regering beschuldigde de terreurdaden toe te laten en zelfs in het geheim aan te moedigen. De premier, Casares Quiroga, repliceerde met dreigende taal: „You will be held personally responsible for the emotion which your speech will cause”.² Het lichaam van Calvo Sotelo werd later met een schotwond in het hoofd in een buitenwijk van Madrid gevonden.

Deze politieke moord werd het startschot voor de opstand. Verontwaardigde generaals, gesteund door de woede van de rechtse groeperingen, besloten tot handelen over te gaan. Uit hun midden kozen zij tot leider en generalissimo de eerder naar Portugal gevluchte Generaal José Sanjurjo. In 1932 had deze vroegere commandant van de burgerwacht een opstand tegen de regering geleid waarvoor hij ter dood was veroordeeld. Het vonnis werd later gewijzigd in levenslange gevangenisstraf. Merkwaardigerwijs verongelukte het vliegtuig waarmee de generaal van Lissabon naar Sevilla wilde vliegen. Dit ongeluk kostte hem zijn leven en de opstandelingen hun eerste leider.

De tweede keus viel nu op een kleine houterige officier, een man die in zijn 32e levensjaar reeds generaal was geworden: Francisco Franco. Als

Arabier vermomd vluchtte Franco in een Engels chartervliegtuig van de Canarische eilanden, waar hij militair gouverneur was, naar Marokko. Daar riep hij zich uit tot commandant van alle militaire eenheden in Marokko en deed een beroep op het leger in het vaderland zich bij hem aan te sluiten. Op 17 juli 1936 gaf Franco het bevel tot de opstand. Het grootste gedeelte van de luchtmacht, 100.000 man, sloot zich bij hem aan, doch luchtmacht en marine bleven de regering trouw.

Zo begon een bloedige, drie jaar durende burgeroorlog, die zou gaan uitmunten door grenzeloze hartstocht, wreedheid en onmenselijkheid. Sinds de Spaanse inquisitie had men niet meer dergelijke gewelddaden en gruwelijke folteringen meegemaakt.

Francisco Franco y Bahamonde

Franco werd op 4 december 1892 in El Ferrol geboren. Na het kiezen van een militaire carrière, werd hij in 1923 commandant van het Spaanse Vreemdelingenlegioen. Vijf jaar later werd hij benoemd tot directeur van de Hogere Krijgsschool in Saragossa. Deze functie bekleedde hij ongeveer 3 jaar. Ondanks het feit dat Franco qua fysiek nauwelijks de indruk wekte een troepencommandant te willen zijn, lag zijn ambitie toch in de richting van een eigen commando. Op de Krijgsschool dacht hij vaak met weemoed terug aan de jaren dat hij zelfstandig heer en meester was geweest in het Spaanse Vreemdelingenlegioen. In 1931 werd hij losgemaakt van de krijgskundige instructies en teruggestuurd naar het veldleger.

In 1933 wonnen de rechts-republikeinen de verkiezingen, waardoor hij in de politiek-militaire lift kwam. In 1934 werd zijn benoeming tot Chef van de Generale Staf een feit. In deze hoedanigheid pleegde hij een daad die uiteindelijk in 1936 zou leiden tot zijn overplaatsing naar de Canarische eilanden. In de Spaanse provincie Asturië brak een nogal grootscheepse arbeidersopstand uit. Deze ontwikkeling was de rechts-republikeinen op dat moment zeer onwelgevallig. Toen dan het leger opdracht kreeg de opstand neer te slaan, besloot Franco, niet geheel vertrouwend op de Spaanse troepen, waar onder de lage rangen politieke verdeeldheid heerste, hiervoor Moorse eenheden in te zetten. De opstand werd met harde hand onderdrukt.

In 1936 wist de regering uiteindelijk haar al te doortastende stafchef kwijt te raken. In feite

² H. Cardozo — *The march of a nation*.

Afb. 1 De situatie in augustus 1936 (gearceerd gebied in handen van de nationalisten)

Afb. 2 De situatie in juli 1937 (gearceerd gebied in handen van de nationalisten)

werd Franco verbannen naar de Canarische eilanden, waar hij formeel de functie van militair gouverneur kreeg toebedeeld.

Het verloop van de strijd (zie ook afb. 1 en 2)

Op 17 juli 1936 had Franco het bevel tot de opstand gegeven. Aangezien het grootste gedeelte van het officierskorps zich bij hem had aangesloten, kon het opstandelingenleger op een redelijk goede discipline bogen. Na twee maanden veroverde Franco de stad Toledo. Ondanks verbitterde tegenstand wisten de rebellen (nationalisten), gestadig op te rukken. Franco slaagde erin zijn linies uit te breiden tot aan de Middellandse Zee, waardoor hij de republikeinen in tweeën splitste. Aangezien de nationalistena konden beschikken over een gestadig binnenstromende vloed van buitenlandse vliegtuigen en tanks, werd binnen redelijk korte tijd het westelijke gedeelte van het land veroverd. In 1937 werd het beleg voor Madrid geslagen. Op 28 maart 1938 gaf deze stad zich uiteindelijk aan de nationalistena over, waardoor men, na 32 maanden bloedige strijd, hoegenaamd geheel Spanje in zijn macht had.

Uiteraard beschrijft dit verloop van de strijd maar een summier gedeelte van de gevechtshandelingen. Vooral nu het na zoveel jaren voor ons mogelijk is afstand te nemen van de sentimenten die toentertijd de gemoederen beheersten, is het des te interessanter de inmenging van de andere Europese machten te beschouwen. Wat in feite was begonnen als een opstand van het Spaanse leger, werd al zeer snel een heftige strijd tussen de fascistische machthebbers van Duitsland en Italië enerzijds en de communistische dictator van Rusland anderzijds.

Hitler beschouwde de Spaanse Burgeroorlog als een voortreffelijke gelegenheid de gehate communisten een slag toe te brengen, en Mussolini werd van zoete dromen vervuld bij de gedachte zijn fascistisch-imperialistische invloedssfeer over nog een brokje Middellandse Zee te kunnen uitbreiden. Zowel Hitler en Mussolini als Stalin, hoewel de laatste in mindere mate, gevoelden behoefte hun nieuwe oorlogswapens te proberen. Italië had in Ethiopië weliswaar enkele honderden vliegtuigen ingezet, maar zelfs de meest kritiekloze, hogere Italiaanse militairen begrepen zeer goed dat een echte oorlog nodig was om hun Regia Aeronautica eens grondig te testen.

In de jaren na de Eerste Wereldoorlog waren immers verschillende strijdmiddelen verder ontwikkeld. De tank had zich van een logge, qua actieradius zeer beperkte, strijdwagen, geëvolueerd tot een beweeglijke, van effectieve wapens en verbindingsmiddelen voorziene, offensieve gevechtsmachine. Het vliegtuig, verder ontwikkeld en geperfectioneerd, was sterker gespecialiseerd, tot jachtvliegtuig, verkennerschip, jachtkruiser en bommenwerper.

Militaire begrippen als luchtoverwicht, strategisch bombardement en luchttransport waren gespreks- en leerstof op alle krijgsscholen geworden. De Italiaanse Generaal Douhet schreef het boek: „Il dominio dell'aria”. Hermann Göring maakte er zijn bijbel van!

De Spaanse burgeroorlog zou het antwoord moeten geven; Spanje werd het tactisch testterrein.

Italiaanse inmenging

Men doet er goed aan het feit van de Italiaanse inmenging in de burgeroorlog van twee zijden te benaderen.

Hoewel het zeer zeker onaanvechtbaar is, dat fascistisch Italië niet afkerig stond tegenover het meeroeren in de stinkende brij van de Spaanse troebelen, het staat nu wel vast dat het initiatief van generaal Franco was uitgegaan. In de eerste plaats was hij ongetwijfeld air-minded te noemen. Zijn broer Ramon was een verdienstelijk vlieger, die onder meer in 1926 met een Dornier-Wal een non-stopvlucht over de Zuidatlantische Oceaan had gemaakt.

Op Franco hadden de Italiaanse vliegverrichtingen tot nu toe veel indruk gemaakt. Twee belangrijke evenementen waren overigens, nog vóór het uitbreken van de Italiaans-Abessijnse oorlog, maar aan weinig strategen onopgemerkt voorbijgegaan. In het begin van het jaar 1929 was de stafchef van de Italiaanse luchtmacht, Generaal Balbao, met een formatie militaire toestellen non-stop van Rome naar Engeland gevlogen. Helaas werden maar weinigen geïmponéerd door deze toch zo belangrijke militair-technische prestatie, die voor de democratische landen eigenlijk een waarschuwing had moeten zijn zich eens op de defensie te gaan bezinnen.

Een van de militairen in Engeland die zich het ware experiment van deze „vredesraid” realiseerde, was Air Vice-Marshall H. Dowding. Ongeveer een jaar na de Italiaanse prestatie organiseerde hij een algemene oefening om te kunnen constateren of het eigen materieel voldeed aan de behoefte van de moderne luchtoorlog. Hoewel het resultaat allerbedroevendst was en Dowding bij de regering met de meeste klem op modernisering aandrong, werd hem herhaaldelijk te verstaan gegeven dat men niet bereid was nog meer geldelijke middelen voor dat speelgoed uit te geven . . .

Ook een tweede Italiaanse vliegprestatie in het jaar 1933 heeft niet nagelaten indruk op Generaal Franco te maken. In de zomer van dat jaar voerden de Italianen een propagandavlucht uit, door met 24 Savoia-Marchetti's van Rome naar New York vice-versa te vliegen, zonder dat een enkel vliegtuig door een ongeluk of motorstoring ontijdig uitviel. De toestellen legden hierbij 18.400 km af.

In het najaar van 1935 begon de Italiaanse strijd in Abessinië. De Regia Aeronautica nam deel met 320 vliegtuigen. De armzalige luchtmacht van de Negus werd in enkele dagen uit de hemel geschoten, vanaf welk moment de Italianen door hun suprematie in het luchtruim vrij spel hadden. Hoewel de wereldopinie zich fel maar stieriel tegen Italië's laat-koloniaal imperialisme keer-

de, leverde deze expeditie een veelheid aan ervaringen op. De Regia Aeronautica voerde 41.000 vluchten uit.

Door al deze feiten kregen de Italianen in de jaren '30 een zekere faam op het gebied van de militaire luchtvaart. Generaal Franco besloot Italië om steun te vragen voor zijn strijd tegen de republikeinse regering. In Rome deed de vertegenwoordiger van Franco een dringend beroep op de minister van buitenlandse zaken Ciano. Aanvankelijk twijfelde men, maar door de overwinning van de Abessijnse oorlog en de begeerte naar meer invloed rond de Middellandse Zee, besloot Mussolini 12 transporttoestellen ter beschikking te stellen. Franco was immers gebaat bij een snelle overbrenging van zijn troepen uit Marokko naar het Spaanse vasteland. Over zee was dit niet mogelijk omdat de marine trouw was gebleven aan de republikeinse regering. Op 5 augustus begonnen de Italiaanse vliegtuigen met het troepentransport van Marokko naar Zuid-Spanje. Nu hij echter toch al gecompromitteerd was, besloot Mussolini dan maar de gevechtskracht van zijn luchtmacht in de strijd te werpen.

Binnen het verband van de Italiaanse strijdkrachten richtte hij de Aviacion Legionaria op, een soort luchtmacht-expeditiekorps, speciaal samengesteld voor de strijd in Spanje. In totaal werden door de Duce 730 vliegtuigen naar het Spaanse front gestuurd. Hierbij moeten nog ca. 6000 man personeel worden gerekend. De Italianen voerden 86.420 opdrachten uit en maakten bijna 150.000 vliegreizen. In het gevecht of door ongelukken gingen ongeveer 225 toestellen verloren.

Wat zijn voor de Italianen nu de militaire reuen uit deze strijd geweest? Ontegenzeggelijk beschikte de Italiaanse luchtmacht door haar deelneming na afloop van de Spaanse Burgeroorlog, over enkele honderden vliegers met ruime gevechtservaring. Vooral in de eerste twee jaren hadden de Italianen vele overwinningen in de lucht geboekt, hetgeen onder meer te danken was aan het jachtvliegtuig Fiat CR-32 dat, tot het verschijnen van de Duitse Messerschmidt-109, verreweg superieur was in het Spaanse luchtruim. Zij hadden geleerd hoe, vliegend in grote formaties, doelen moesten worden gebombardeerd. Zij probeerden de escortetechniek met jachtvliegtuigen en leerden een luchtbrug op te zetten. Zij organiseerden de onderhoudssteun op haastig geïmproviseerde luchtbases vlak achter de frontlinie en deden de eerste stappen op het

gebied van de directe luchtsteun aan grondtroepen.

Er werd echter een ernstige beoordelingsfout gemaakt! Misleid door het lokale succes van hun soepele, wendbare Fiat CR-32, die zelfs de snellere Russische jagers in Spanje de baas was, concludeerden zij dat de tweedekker als jachtvliegtuig ook in de toekomst doelmatiger zou blijven dan de eendekker.

Dit waren de redenen waarom zij van de tweedekker de standaardjager van hun luchtmacht maakten. Toen de Regia Aeronautica bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog haar CR-32 en CR-42 in de strijd wierp, moest men in Italië verbijsterd constateren dat deze toestellen hopeeloos verouderd waren. Door deze beoordelingsfout werd de Italiaanse luchtmacht op bloedige wijze gestraft, toen de jagersquadrons voor 75% uit tweedekkers bleken te bestaan.

Duitsland zet zijn Luftwaffe in

Hitler zat vast in het zadel. Niet tevreden met zijn suprematie in binnenlandse aangelegenheden, richtte hij een roofzuchtige blik over de grenzen van het Duitse Rijk.

Reeds in 1933 was zijn satelliet, de zwaarlijvige Hermann Göring, bezeten geweest van het idee een nieuwe luchtmacht te scheppen. Als gewezen oorlogsvlieger uit de Eerste Wereldoorlog gevoelde hij zich, mede door zijn niet geringe zelfgenoegzaamheid, de uitverkorene figuur om aan nazi-Duitsland weer militaire vleugels te geven. Hoewel elke militaire luchtvaart krachtens het verdrag van Versailles was verboden, had de vliegtuigontwikkeling zeer zeker niet stilgestaan. In 1933 bezat Duitsland in zijn Lufthansa een van de meest vooraanstaande luchtvaartmaatschappijen van de gehele wereld. Bovendien waren in het gehele land sport- en zweefvliegclubs actief, die onder hun leden vele oud-militaire vliegers telden. In datzelfde jaar zette Göring de eerste feitelijke stappen die later zouden resulteren in de oprichting van de Luftwaffe. Een aantal veelbelovende jonge verkeersvliegers van de Lufthansa werd naar Italië gestuurd om instructie te ontvangen bij de Regia Aeronautica. Grondig gesteund door de rijksminister voor propaganda, Joseph Goebbels, die de radio-omroep en de filmindustrie beheerste, verheerlijkte Göring het beroep van oorlogsvlieger en verleidde de Duitse jeugd in groten getale tot dienstneming. Het ontwerpen van een uniform voor zijn Luftwaffe verschafte Göring vele plezierige uren.

Vanaf de eerste knoop tot en met het laatste dienstvakonderscheidingsteken werd alles door hemzelf samengesteld en ontworpen. Als een trotse, parmantige haan showde hij in mei 1935 het nieuwe uniform aan een groep jonge vliegers die in Schleissheim in opleiding waren.

Voordat de rest van Europa het zich realiseerde, was tamelijk ongemerkt een modern luchtwapen verrezen dat, nauwelijks belemmerd door geldelijke beperkingen, beschikte over vliegtuigen die, ware het in het jaar 1936 tot een treffen gekomen, bijna zeker superieur zouden zijn gebleken. Als officiële oprichtingsdatum van de Luftwaffe geldt 1 april 1935.

Toen brak dan de Spaanse Burgeroorlog uit. Op 22 juli 1936 richtte Franco een dringend verzoek tot de Duitse militaire attaché in Parijs. Dit verzoek betrof 10 transporttoestellen met een maximaal aantal zitplaatsen. Tevens wendde Franco zich tot de Duitse economische missie in Noord-Afrika en wees de zaakgelastigde op de ernst van de toestand. Hij verzocht hem per brief aan Adolf Hitler alle mogelijke steun te vragen.

Evenmin als Mussolini was Hitler in principe afkerig van inmenging in de Spaanse onlusten. Er waren bij de nationalistenvan Franco immers duidelijke fascistische tendensen waarneembaar. Bovendien zocht en vond Hitler door middel van deze oorlog dé gelegenheid om direct op de Bolsjewisten los te hakken. Tevens is het overduidelijk dat Göring zijn letterlijk en figuurlijk volle gewicht in de schaal heeft geworpen tijdens de beraadslagingen over het al dan niet meedoen. Hij zocht immers roem voor zijn jonge Luftwaffe. Bovendien was het een deelneming met weinig risico's, want als het niet naar wens zou blijken te gaan, kon men zich altijd nog terugtrekken. Het was toch immers geen echte oorlog met oorlogsverklaringen en dergelijke... Ook de Duitse vliegtuigconstructeurs vonden Spanje als testterrein voor hun produkten in het geheel niet ongeschikt.

Twee dagen na de positieve stellingname van de Italiaanse regering besloot Hitler om Franco een voorlopige steun te verlenen in de vorm van transportvliegtuigen, toestellen die echter, zoals enige tijd later zou blijken, een tweeledige opdracht konden uitvoeren. In de tweede helft van juli zond Hitler 20 splinternieuwe Junckers-52's en 6 Heinkel-51's naar de nationalistische eenheden in Noord-Afrika. De transportvliegtuigen vervoerden tevens enkele lichte luchtafweerbatterijen, die werden opgesteld om bij het vliegveld

Tétuan de Duitse machines te beschermen tegen republikeinse bommenwerpers. Geëscorteerd door Heinkels begonnen de Junckers-52's, tot hun kritische laadvermogen volgestouwd met soldaten, Moorse eenheden naar Zuid-Spanje te transporteren. Deze verrichting zou later in brede kring gelden als de eerste luchtbrug uit de militaire geschiedenis. Adolf Hitler verklaarde later, in 1942: „Franco zou gerust een monument voor de Junckers mogen oprichten; het zijn deze vliegtuigen geweest waaraan hij de overwinning te danken heeft”.

Het vervoer en de inzet van de Duitse transportmachines was op uitstekende wijze geregeld. Alle vliegtuigen behoorden tot de fictieve particuliere maatschappij „HISMA” (Hispano-Marokkanische AG Fluggesellschaft für Truppentransporte). Als president-directeur stond een luchtmachtkapitein aan het hoofd, die tevens Franco's persoonlijke raadsman was inzake de organisatie van luchttransporten. De vliegtuigen werden via Italië ingevlogen. De escorte-Heinkels en de reservedelen werden uit Hamburg verscheept. Tijdens de luchtbrug vlogen de vliegtuigen ten minste vijfmaal per dag heen en weer tussen Marokko en Cadiz of Sevilla. Hier bevond zich het bruggehoofd van de nationalistische Generaal Queipo de Llano. Aanzienlijk versterkt door Moorse eenheden wist hij stand te houden en korte tijd later zelfs de strijd in zijn voordeel te beslissen.

Alle vliegtuigen van de HISMA werden door Duitse vliegers en werktuigkundigen gevlogen en onderhouden. Allen voerden hun taak uiterst nauwgezet uit, waardoor ongelukken tot de hoogste uitzonderingen behoorden.

Behalve de HISMA werd een tweede maatschappij opgericht, de „ROWAK” (Rohstoffe und Waren Einkaufsgesellschaft). Ook deze gold als een particuliere maatschappij. De bedoeling was de republikeinse, doch zeer zeker niet in de laatste plaats de buitenlandse, inlichtingendiensten zand in de ogen te strooien.

Af en toe liet de HISMA haar tanden zien. Op 23 augustus 1936 voerden de Junckers-52's een bombardementsraid uit op Madrid. Hierbij werden zij geëscorteerd door Heinkel-51's. Tijdens deze operatie werden door de Duitse Luitenants Eberhard, Knüppel en Trautloft 12 republikeinse jagers neergeschoten.

Toen in november 1936 de transportopdracht feitelijk ten einde was, werden de Junckers alleen nog maar voor bombardementsvluchten ge-

bruikt. Inmiddels werden in Duitsland nieuwe maatregelen getroffen.

Het Condor-legioen

In dezelfde maand verschenen in Spanje, onder het mom van vreedzame toeristen, vele honderden personen die weldra bleken te behoren tot het eerste contingent van het beruchte Condor-legioen. Dit, speciaal ten behoeve van het Spaanse strijdtoneel opgerichte, legioen bestond uit een lucht- en landmachtafdeling. De eerste, bestaande uit 9 eskaders vliegtuigen (zowel jagers, bommenwerpers als verkenners), benevens een afdeling luchtdoelartillerie en een schijnwerperpeloton, werd gecommandeerd door Generaal-Majoor Hugo von Sperrle. De landmachtafdeling, bestaande uit enkele tirailleurcompagnieën en twee tankeskadrans, stond onder bevel van Kolonel Ritter von Thoma, de man die later een van de bevelhebbers van het Afrikakorps zou zijn. Beide commandanten hadden een nauw omschreven, bondige opdracht meegekregen: „Vergelijk de ervaringen van de Eerste Wereldoorlog met de nieuwe technieken”.

Er waren in Duitsland intussen vele nieuwe vliegtuigtypen ontworpen, die echter nog geen van alle de vuurdoop al hadden ondergaan. De constructeurs vloeiden weliswaar over van theoretische beloften, doch de nuchtere, verantwoordelijke tactici van het Reichs Luftfahrt Ministerium wisten dat theorie en praktijk maar al te vaak verschilden. Hermann Göring hield zich er dan ook persoonlijk mee bezig, van elk veelbelovend type vliegtuig enkele exemplaren naar het strijdtoneel te sturen.

Het Condor-legioen werd op de volgende wijze opgericht. Alle eskadercommandanten moesten een lijst met namen van geschikte vliegers indienen. Deze geselecteerden werden, zonder dat zij er zelf kennis van hadden, door het Reichs Luftfahrt Ministerium uiterst nauwkeurig op hun antecedenten onderzocht. Degenen die uiteindelijk overbleven, aanvankelijk ongeveer 100 man, werden in Berlijn op een geheim bureau ontboden. Daar werden zij op de hoogte gebracht van de bedoeling van deze slinkse operatie. Indien men toestemde in een vrijwillige uitzending naar het Spaanse strijdtoneel, werden daaraan een verhoging in rang en een flinke soldijtoelage verbonden. Het waren allen uitstekende vliegers, die hun opleiding met maximaal resultaat hadden beëindigd. Door bemiddeling van de toeristenmaatschappij „Kraft durch Freude” werden zij,

in burgerkleding, naar de noordwestkust van Spanje verscheept. Hier werden zij in Spaanse uniformen gestoken en kregen de beloofde rangverhoging. Het Condor-legioen werd onmiddellijk in de strijd geworpen en al spoedig deed men de eerste praktijkervaring op. De Heinkels bleken nauwelijks opgewassen tegen de Russische jagers die in dienst van de regeringstroepen stonden. De Junckers, die ook als bommenwerpers werden ingezet hadden, speciaal bij het overvliegen van de Sierra Nevada, zeer veel last van ijsafzetting op de vleugels. In december 1936 namen de Duitsers de eerste proeven met directe luchtsteun aan de acties van grondtroepen. Vliegtuigen bombardeerden van geringe hoogte vijandelijke posities, onmiddellijk voorafgaande aan een eigen infanterieaanval. Na het afwerpen van de bommen kwamen de vliegtuigen nog éénmaal terug om in een scheervluchtaanval de opstellingen te mitrilleren. Na het verstrijken van de aanvankelijke verrassing bleek deze tactiek toch niet veel rendement op te leveren, omdat de vijand zich nu veel beter ging ingraven. Bovendien ontbrak verbindingstechnisch de juiste procedure, om het tijdstip van de luchtaanval op efficiënte wijze te coördineren met het optreden van de grondtroepen. De opgedane ervaringen noopten de Duitsers zich ernstig te gaan bezighouden met het probleem van de „ground to air communication”.

Aan het eind van datzelfde jaar werden de Duitsers geconfronteerd met een nieuw probleem. De republikeinse luchtmacht was inmiddels door deelneming van grote aantallen Russische jachttoestellen dermate sterk geworden, dat het voor de Duitse bommenwerpers onmogelijk was geworden hun opdrachten zonder jagerescorte uit te voeren. De Russische jagers traden vaak zeer vermetel op, door de bommenwerpers tot op zeer korte afstand te naderen en hen dan met een enkel goed gericht salvo te vernietigen. Zij maakten zelfs gebruik van de doodsverachtende tactiek om de Duitse toestellen tegen het staartstuk of de vleugeltip te rammen. (In de periode van de hoogste nood in de Tweede Wereldoorlog werden binnen de Luftwaffe speciale eenheden gevormd die het op deze — haast zelfmoord — wijze tegen de Amerikaanse B-17's en B-24's moesten opnemen.) Noodgedwongen gingen de Duitsers zich specialiseren in de escortetechniek en deden hierdoor een schat aan ervaringen op. Ook begon het Condor-legioen met het uitvoeren van nachtelijke bombardementen. Door de grote moeilijkheid echter om, met de technische hulp-

middelen uit die dagen, de doelen nauwkeurig te lokaliseren, werden vele slachtoffers onder de burgerbevolking gemaakt. Aan het begin van 1937 was de situatie zodanig dat de Duitsers verre van opgetogen waren over de operationele kwaliteiten van de tot dusverre ingezette vliegtuigtypen. Hermann Göring, bevreesd voor het falen van personeel en materieel van zijn gekoesterde Luftwaffe, drong nu met grote klem bij de constructeurs aan op een hogere graad van perfectie.

In de loop van 1937 verschenen nieuwe Duitse vliegtuigtypen aan de Spaanse hemel. Göring stuurde de Dornier-17 (vliegend potlood), de Heinkel-111 en de later zo berucht geworden duikbommenwerper Junckers-87 „Stuka”. Toen dan ook nog het pronkjuweel, de Messerschmidt-109, zijn opwachting kwam maken, was het met de suprematie van de Russische jachtvliegtuigen spoedig gedaan. De ene „Rata” na de andere werd uit het luchtruim geschoten en de Duitsers oogstten lauweren.

Een ander experiment van de luchtmachtafdeling van het Condor-legioen betrof het uitvoeren van bombardementen op doelen met grote oppervlakte. In dit verband mag het drama van Guernica niet onvermeld blijven . . .

Guernica, een terreurbombardement

Het was een stadje van 7000 inwoners op 20 km afstand van Bilbao. Op de bewuste dag, 26 april 1937, werd er een markt gehouden. De eerste golf Heinkels en Junckers verscheen boven het doel en wierp zijn bommenlading af. Hierna daalden de vliegtuigen en bestookten de burgerbevolking met boordwapens. Een half uur hierna verscheen een nieuwe golf vliegtuigen die dezelfde actie uitvoerde. Op deze manier werd de operatie gedurende 8 lange uren uitgevoerd.

Het centrum van Guernica werd volledig van de aardbodem weggevaagd. Ruim 1600 burgers kwamen in het bombardement om en ongeveer 850 werden min of meer ernstig gewond. De republikeinse regering had na afloop van het bombardement vele buitenlandse journalisten in de puinhopen van het stadje uitgenodigd. Toonaangevende bladen in geheel Europa klaagden het Condor-legioen aan. De nationalisten ontkenen het bombardement van Guernica, ondanks de gevonden Duitse bomscherven. In geheel Europa ontstonden heftige polemieken, doch de omstandigheden waren dermate verwarrend en gecompliceerd, dat buiten Spanje eigenlijk

niemand het gebeurde precies kon analyseren. Het is thans echter vrijwel zeker dat het Condorlegioen de operatie heeft uitgevoerd. De later inspecteur van het Duitse jachtwapen, Adolf Galland, heeft het toegegeven, met dien verstande dat hij over een doelverging sprak. Ook Hermann Göring heeft zich, tijdens het proces in Neurenberg tegen de nazi-misdadigers, in ongeveer gelijklopende termen uitgelaten. Vast staat in ieder geval dat het doel na de aanval door de Duitsers minutieus is gefotografeerd. Toen de foto's, gemonteerd tot een grote overzichtskaart, in Berlijn aan Hermann Göring werden voorgelegd, schijnt hij enthousiast te hebben betoogd: „Tegen zulk een geweld is de wereld niet opgewassen.”

Pablo Picasso schilderde in datzelfde jaar zijn fresco „Guernica”. Het heeft hierbij in zijn bedoeling gelegen een felle aanklacht te uiten tegen het gruwelijke oorlogsgeweld. Helaas zouden in hetzelfde decennium nog andere Guernica's volgen...

Rusland blijft niet afzijdig

De Russische bemoeienis is vanaf het begin van de strijd zeer omvangrijk geweest. Het Spaanse volksfront deed niet tevergeefs een beroep op Josef Stalin. Evenals bij de Duitsers en Italianen lag het zwaartepunt van de hulp op de luchtmacht. De eerste Russische bijdrage bestond uit ongeveer 700 man, waarvan 200 vliegers. Opmerkelijk is dat de verslagen uit die tijd de aanwezigheid van vrouwelijke piloten vermelden. De vliegtuigen werden voornamelijk verscheept uit de haven van Rostock. De hulp kwam, ondanks alles, toch nog zóveel te laat dat de Duitse en Italiaanse vliegtuigen, hoegenaamd ongestoord, grote contingenten Moren vanuit Marokko naar Zuid-Spanje hadden kunnen vervoeren. Waarschijnlijk kwamen de eerste vliegtuigen op 5 november 1936 pas aan het front. Deze toestellen, jachtvliegtuigen van de constructeur Polikarpof, wisten binnen enkele dagen de heerschappij in de lucht voor de republikeinen te bevestigen. De door de Russen gebruikte typen waren de I-15 en de I-16. Het laatste toestel werd trouwens nog tot in 1943 door de Russen tegen de Duitsers ingezet.

Het eerste jaar van deelneming was voor de Russische vliegers uitermate succesvol. Bijna zonder uitzondering waren zij door hun betere vliegtuigen superieur aan de Duitsers. Doch, hoewel ongeveer 100 km/h sneller dan de Italiaanse

jagers, zij moesten in de meeste gevallen het onderspit delven tegen de felle, soepele Fiat CR-32 en de Fiat CR-42. Eerder in dit artikel heb ik vermeld dat dit lokale, tijdelijke succes de Italiaanse luchtmachtstaf tot een ernstige beoordelingsfout heeft verleid.

In de voorjaarsmaanden van 1937 verschenen de nieuwe Duitse toestellen, zoals de roemruchte Messerschmidt-109, in Spanje. Eigenlijk al vanaf dit ogenblik werd het voor de Sovjets een aflopende zaak. De ene Rus na de andere werd door de Messerschmidts en Heinkels uit het luchtruim geschoten. De adviseurs van Stalin weigerden echter, om meer dan één reden, in Duitse superioriteit te geloven, hetgeen tot resultaat had dat de Russen de aanvoer op grote schaal van dezelfde, duidelijk falende, vliegtuigtypen continueerden. Aangezien de route over de Middellandse Zee onveilig was geworden, voeren de vrachtschepen naar Bordeaux en Le Havre. Van hier werden de toestellen in gedemonteerde staat per trein, via de Pyreneeën, Spanje binnengebracht.

De Sovjets leerden een harde, gevoelige les, toen de kwantiteit niet tegen de Duitse kwaliteit opgewassen bleek. Hoewel de bronnen elkaar op dit punt tegenspreken, moeten wij aannemen dat de totale Russische bijdrage ongeveer 1500 vliegtuigen heeft omvat. In de loop van 1938 begonnen de Sovjets zich geleidelijk uit de strijd terug te trekken. Stalin gaf zijn vliegers opdracht terug te keren naar Rusland en de machines over te dragen aan de republikeinse luchtmacht. Hoewel de Russische luchtmacht uiteraard door de Spaanse strijd de beschikking hadden gekregen over een redelijk aantal vliegers met gevechtservaring, hebben zij merkwaardigerwijs niet op dezelfde manier als de Duitsers de harde lessen begrepen. Van 1939 tot aan het uitbreken van operatie „Barbarossa”, werden door de Russen nauwelijks wezenlijke verbeteringen of wijzigingen uitgevoerd ten opzichte van de structuur of kwaliteit van hun luchtmacht. Om te vermijden dat men de indruk krijgt dat de Russische deelneming geheel geen of althans weinig invloed heeft uitgeoefend, mag niet onvermeld blijven dat de Sovjets een hoge graad van perfectie bereikten in de steunverlening aan eigen grondtroepen. Een en ander kwam tot uiting bij de verbitterde gevechten om Guadalajara. Op uitnemend georganiseerde en verrassende wijze vielen ca. 115 Rata's (I-16), vanaf zeer geringe hoogte een Italiaanse infanteriebrigade aan. Het Russische optreden was dermate efficiënt en vermetel, dat

de Italianen bijna uitsluitend door deze luchtaanval op bloedige wijze werden gedecimeerd.

De andere Europese mogendheden

Er valt een duidelijk onderscheid waar te nemen tussen de houding van Duitsland, Italië en Rusland enerzijds, en de overige Europese landen anderzijds. Zoals wij in het voorgaande hebben kunnen constateren, hebben de eerste drie landen op georganiseerde wijze, en met een duidelijk omschreven doelstelling, militaire eenheden naar het Spaanse front gestuurd. In de meeste gevallen bleven deze strijdkrachten ook onder commando staan van eigen bevelhebbers. Geheel anders lag de toedracht bij naties als Frankrijk en Engeland.

Hoewel deze twee landen nimmer officieel deelneming in de strijd hebben nagestreefd, valt toch duidelijk te constateren dat zij vrijwilligers nauwelijks beletselen in de weg hebben gelegd zich naar het strijdtoneel te begeven. Bovendien leverden zij onder zeer gemakkelijke voorwaarden oorlogstuig aan de strijdende partijen. Frankrijk bijvoorbeeld verschaftte o.m. 20 bommenwerpers van het type Potez-54. Omdat men officieel buiten de oorlog wenste te blijven, werden deze toestellen via een Mexicaanse firma geleverd. De Potez-54 werd het standaardvliegtuig van het escadrille Lafayette. Hierin vochten Engelse, Franse en zelfs Amerikaanse vliegers aan republikeinse zijde. De Franse schrijver André Malraux werd in dit internationale onderdeel squadroncommandant, en stelde zijn ervaringen te boek in „Espoir”.

Ondanks interne politieke druk die het tegendeel wenste, sloot een groot aantal landen in het najaar van 1936 een non-interventiepact. Onder tekenaars waren: België, Polen, Tsjecho-Slowakije, Portugal, Frankrijk, Nederland, en zelfs de S.U., Italië en Duitsland. De Verenigde Staten gaven te kennen dat zij alleen hun principiële akkoord wensten te geven. Ondanks dit verdrag betoogde Pierre Cot, minister van luchtvaart in Frankrijk: „Alle Franse luchthavens staan gereed om de republikeinen steun te verlenen. Indien republikeinse vliegtuigen op ons territoire mochten landen, moet dit als een navigatiefout worden beschouwd”.

Ook Engeland leverde in 1936 enkele vliegtuigen. Dit waren toestellen van het type Vickers-Vildebeest.

Vanuit de verschillende landen stroomden tevens duizenden vrijwilligers om in de zg. internationale brigades aan de strijd deel te nemen. Onder

anderen streed de Nederlandse schrijver Jef Last aan de zijde van de republikeinen. Vele jonge rooms-katholieken en overtuigde communistenhaters schaarden zich als vrijwilliger aan Franco's zijde.

Omstreeks de jaarwisseling 1936-37 begonnen de nationalistenvan te kampen met een ernstig benzine-tekort. Via onderhandelaars liet Franco voorzichtig de Amerikaanse regering polsen. Uit vrees internationaal gecompromitteerd te raken werd, althans officieel, niet gereageerd. Desondanks bleek de Texas Oil Company bereid tot levering. Er werd een zeer merkwaardig contract opgemaakt. Franco kon namelijk niet betalen, want de Spaanse goudreserves waren in republikeinse handen. Desondanks werd hem volledig krediet verleend onder de voorwaarde dat hij na zijn overwinning onmiddellijk zijn schulden zou vereffenen. Zo trok de Texas Oil Company een wissel op de toekomst en leverde in de loop der jaren 18 miljoen t brandstof, de vurige hoop koesterend dat de nationalistenvan zouden zegevieren...

Naschrift

Ik realiseer mij terdege dat dit artikel geenszins aanspraak kan maken op volledigheid. Een reeks van folianten zou zelfs niet toereikend zijn om alle beweegredenen, achtergronden en sentimenten uit die tijd naar behoren te analyseren. Verwarring heeft in deze drie jaren de strijd zelf, en politieke besluiteloosheid de verschillende Europese regeringen gekenmerkt. Bewust heb ik vermeden de politieke en ideologische motieven, meer dan slechts vluchtig, te stipuleren.

Zoals ook moge blijken uit de titel van het geheel, is het mij uitsluitend te doen geweest om het noemen van de mate en hoedanigheid van buitenlandse militaire bemoeienis.

Meer dan toen, kunnen wij ons nu realiseren op welke manier en om welke redenen fascistisch Italië en nazi-Duitsland zich groepon voelden militaire eenheden naar het Spaanse strijdtoneel te sturen. Duitsland in ieder geval, Italië en Rusland in beperktere mate, hebben de lessen geleerd en begrepen.

Duitsland paste de geleerde les ook toe; de Poolse veldtocht in 1939 mag daarvoor een aanwijzing zijn. Niet alleen deze actie trouwens toonde kenmerken van Spaanse ervaring. De „Blitzkrieg”-tactiek van de eerste voorspoedige jaren van de Duitse strijdkrachten in de Tweede Wereldoorlog was duidelijk geënt op het resultaat van eerdere beproevingen onder oorlogsomstandigheden.

Vele, in later jaren tot hoge rangen gestegen, officieren van de Wehrmacht ontvingen hun vuurdoop bij Madrid of bij de Guadarrama-pas. Had Hitler nu ook aan Franco een bondgenoot overgehouden? Het is moeilijk te beweren dat de Duitse dictator, behalve gevechtserfaring voor zijn strijdkrachten, ook nog politiek voordeel uit zijn Spaanse avontuur had overgehouden. Spanje is in de Tweede Wereldoorlog zeer zeker niet tegen Duitsland gekant geweest. Toch heeft Franco een rol gespeeld die het de geallieerden niet wezenlijk moeilijk heeft gemaakt.

De daadwerkelijke steun, op militair gebied aan Hitler geboden, bestond voornamelijk uit het zenden van een divisie naar het oostfront. Dit was de zogeheten Division Azul (de Blauwe Divisie), onder commando van Generaal Munoz Grandes. Ook een aantal eskaders vliegtuigen werd naar Rusland gestuurd. De Blauwe Divisie is onder meer bij St. Petersburg in actie geweest. Een rechtvaardiging eist ook de nadruk die in dit artikel is gelegd op de inzet van de respectieve luchtmacht. De situatie was weliswaar zodanig dat Duitsland en Italië grondtroepen van hoge numerieke sterkte hebben gestuurd en deze onderdelen verschillende nieuwe strijdmiddelen en tactieken hebben laten beproeven (als voorbeelden mogen gelden het gebruik van de sedert de Eerste Wereldoorlog grondig verbeterde tank, en het inzetten van infanterietankteams, benevens het uitproberen van antitankgeschut), de feite spreken onloochenbare taal

wanneer wij stellen dat de belangstelling van de militaire leiders eerst en vooral uitging naar de mate van operationele capaciteit van de ingezette vliegtuigen. De militaire geschiedschrijving uit die tijd wijst telkenmale op de bijna wetenschappelijke aanpak van de Duitsers aangaande de beproeving van hun verschillende nieuwe vliegtuigtypen aan het Spaanse front.

Heden ten dage, met de gemakkelijke kritiek van één generatie jonger, kunnen wij ons verbaasd afvragen waarom de verantwoordelijke leiders van democratisch Europa toen niet op de juiste wijze de vlammeende waarschuwing van het nazi-militairisme hebben verstaan!

Literatuur

- H. Cardozo — *The march of a nation*. McBride & Co, New York (1937).
- L. L. Snyder — *De oorlog 1939/1945*. N.V. Kon. Uitg. Erven J. J. Tijl, Zwolle (1960).
- W. Schneider — *Soldaten*. Forum Boekery, Den Haag (1966).
- A. Ver Elst — *De oorlog in de lucht en in de ruimte*, dl 2. De Goudvink, Antwerpen (1966).
- J. J. Heydecker en J. Leeb — *Opmars naar de galg*. Scheltema en Holkema, Amsterdam (1961).
- H. Thomas — *La guerre d'Espagne*. Robert Laffont, Parijs (1961).
- E. Butler — *Marshall without glory*. Hamilton & Co, Londen (1956).
- A. Bullock — *Hitler*. A. W. Bruna & Zn, Utrecht (1957).
- P. Carrell — *Unternehmen Barbarossa*. Verlag Ullstein GmbH, Frankfurt/Main (1963).
- Encyclopedie*, dl 5. N.V. A. Oosthoek's Uitg. Mij, Utrecht (1960).

Meningen van anderen

Geprogrammeerde instructie

In zijn inleiding tot bovengenoemd artikel (*Mil. Spect.* 136(1967)(12)576) schrijft Maj. C. Volkers: „De ervaringen met GI zijn in Nederland, zowel op militair gebied als in de burgersector, nog maar betrekkelijk gering”. Deze opmerking onderschrijf ik geheel, ook voor de Koninklijke Luchtmacht, ook al beginnen wij hier in versneld tempo de zo belangrijke ervaring op te doen. Mijn belangrijkste bezwaar spruit echter niet voort uit ervaring, maar is meer van fundamentele aard. Onder punt 2, „Analyse van de leerstof”, lezen wij: „Nadat de leerstof is gekozen, zal deze door deskundigen en specialisten nauwkeurig moeten worden geanalyseerd. Deze analyse dient uiteindelijk te resulteren in een zeer exacte functieomschrijving en een zeer gedetailleerde weergave van de aan een bepaalde functie te stellen eisen.” Ik meen dat hier de zaken op hun kop zijn gezet. De functie-eisen vloeien niet voort uit de leerstof, maar omgekeerd: de leerstof moet worden bepaald aan de hand van de functie-eisen, en deze functie-eisen moeten het resultaat zijn van een analyse van de functie. Deze functieanalyse, die aan alle feitelijke programmaschrijverij moet voorafgaan, moet leiden tot een weloverwogen formulering van de didactische doelstellingen: de omschrijving van hetgeen wij met onze opleiding wensen te bereiken. Pas als dat vaststaat dienen wij de leerstof te gaan selecteren. Ik acht dit niet maar een kwestie van „accenten leggen” maar van uitgangspunt. Juist door deze aanpak kunnen wij een doelgerichte leerstofkeuze maken en al het „nice-to-know-material” schiften van het „need-to-know-material”. De op de geciteerde regels volgende, cursief gedrukte, zin: „Deze functie-eisen zijn namelijk de bouwstenen voor de programmacommissie”, zou ik dan ook liever anders willen laten luiden: De functie-eisen zijn namelijk de *fundamenten* voor het programma.

Nog een paar opmerkingen van meer praktische aard. De voorgestelde programmacommissie lijkt mij wel erg kostbaar, een psycholoog zelfs overbodig. Een goed opgeleide programmeringsdeskundige, die gedurende zijn programmaschrijven nauwe contacten onderhoudt met vakspecialisten en die weet hoe hij zijn geschriften leesbaar moet maken voor de diverse „niveaus”, kan ons al een heel eind op weg brengen. Zeker als er ook nog sprake kan zijn van een goede communicatie met mede-programmeringsdeskundigen, waarvoor in de KLu een bepaald „werkschema” is opgesteld.

Dit brengt mij op de door schrijver aanbevolen „interdepartementale coördinatie betreffende GI-onderwerpen”. Schrijver weet toch, naar ik aanneem, van de bestaande „GI-contacten” tussen de drie krijgsmachtdelen? En niet alleen tussen deze delen zijn er contacten maar ook met „het bedrijfsleven” en wel in de „Industriële Contactgroep voor Opleidings Technologie”. Dat er hierbij coördinatie moet zijn behoeft geen betoog. Over het hoe hiervan verschil ik geloof ik van mening met de schrijver, maar daarover valt uiteraard te praten. Met het overnemen van programma's uit de burgersector moeten wij m.i. voorzichtig zijn. Niet omdat het „burgerprogramma's” zijn, maar omdat wij

niet zonder meer weten of het programma passend is voor „onze” populatie. Daarom voert de KLu als „policy” dat een niet in de KLu ontwikkeld programma eerst moet worden geëvalueerd alvorens het bij een opleiding mag worden ingeschakeld. Dit evalueren is één van de taken van de onderdeelprogrammaschrijvers in de KLu. Deze beleidslijn is gebaseerd op de ervaringen die ons bekend zijn uit de Verenigde Staten, waar het zonder meer gebruiken van „vreemde” programma's tot nogal teleurstellende resultaten heeft geleid. *Coördinatie van alle GI-activiteiten in de KLu* is namens de C-Commando Luchtmacht Opleidingen opgedragen aan het Hoofd van het Algemeen Instructie Centrum op de vlb Gilze Rijen.

G. J. CRAMER, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Antwoord op meningen van anderen

Geprogrammeerde instructie

Naar aanleiding van de reactie van Lt.-Kol. G. J. Cramer moge ik het volgende aantekenen.

1. Ik ben de schrijver dankbaar, dat hij — terecht — kritiek heeft geleverd op het door mij gestelde t.a.v. de leerstof- en functie-eisen. Ik ben het volledig met hem eens, dat de leerstof moet worden bepaald aan de hand van de functie-eisen. Mocht de groepering in de analyse tot verwarring aanleiding hebben gegeven, dan haast ik mij deze misvatting te herstellen. Het is geenszins mijn bedoeling geweest, te suggereren, dat de functie-eisen niet primair zouden zijn. Om deze reden is in pt 1 begonnen met te stellen, dat op alle niveaus *exact* moet worden vastgesteld, welke leerstof *essentieel* is voor het vervullen van een bepaalde functie.

Het boekwerk Vs 2-1104 is een bron, waarin de *globale* functie-eisen zijn vermeld. De leerstofanalist zal daarna, aan de hand van deze functie-eisen uit de verzamelde en beschikbare leerstof, en rekening houdend met de aan een bepaalde functie gestelde eisen, komen tot een *nauwkeurige* leerstofselectie. Om het gehele beeld te completeren zou men kunnen stellen, dat het fundament van de functie-eisen en de bouwstenen van de daarbij behorende leerstof te zamen het raamwerk voor een programma opleveren.

2. T.a.v. de samenstelling van de programmacommissie moge worden gesteld, dat deze commissie wel erg kostbaar lijkt, maar dit in feite niet behóeft te zijn. E.e.a. hangt geheel af van het niveau, waarop een commissie wordt gewenst. Het is beslist niet noodzakelijk, bij elke opleidingseenheid een *complete* programmacommissie te installeren. Om te komen tot een optimale inzet van „dure” krachten is een combinatie op betrekkelijk hoog niveau noodzakelijk.

Het inschakelen van een psycholoog lijkt mij wel noodzakelijk, omdat de wijze, waarop het programma wordt

gepresenteerd van doorslaggevende betekenis is voor het succes van een programma. En juist op de wijze van presentatie, bv. het afstemmen van de leerstof op bepaalde groeperingen, of het presenteren van moeilijk te programmeren leerstof, kan een psycholoog zeer veel invloed uitoefenen.

In het kader van dit artikel zal het wel overbodig zijn te vermelden, dat de programmaleider tevens de didacticus zal zijn, aangezien hij uit hoofde van zijn functie als leider op de hoogte dient te zijn van de verschillende onderwijsmethoden. De samenstelling van de commissie moeten wij niet te star zien, en zij zal naar behoefte worden samengesteld.

3. Ik ben het met Overste Cramer eens, dat in het *zonder meer* overnemen van burgerprogramma's grote gevaren schuilen. Dit heb ik trouwens ook in de inleiding van mijn artikel gesteld. Men mag echter niet uit het oog verliezen, dat het samenstellen van een goed programma een tijdrovende zaak is. Indien blijkt, dat bestaande goede programma's met kleine wijzigingen geschikt zijn te maken voor het gebruik in onze strijdkrachten, verdient het inschakelen van deze programma's verre de voorkeur boven een tijdrovende vervaardiging van een eigen programma. Dit is dan ook één van de redenen, waarom bundeling van krachten zo enorm belangrijk is.

Uit de vakpers

Oefening „Hermelin II”

Generaal-Majoor Kissel geeft een eerste bespreking van de in november 1967 gehouden oefening „Hermelin II” van het Duitse 1e Legerkorps, waaraan, behalve andere nationaliteiten, ook Nederlandse troepen deelnamen, met name de 41e Pantserbrigade, die in Duitsland is gelegerd. Het cijfer II kwam erachter, omdat de eerste „Hermelin”, vorig jaar, vanwege het opvriezen van de wegen is afgelast; zij zou alleen al aan wegschade naar schatting meer dan DM 25 miljoen hebben gekost.

Aan de oefening van november namen 36.000 man deel met 11.000 voertuigen, waarvan meer dan 2000 op rupsbanden. Men beschikte over 1000 leiders en hulp-leiders.

Generaal Kissel, die waarnemer was voor bepaalde persorganen en militaire tijdschriften, begint zijn belangwekkend artikel (met duidelijke schetsen) met een uitvoerige bespreking van de uitgangstoestand, de organisatie van Rood en Blauw en het oefenverloop, en gaat tenslotte over tot enkele beschouwingen die wij de lezer niet willen onthouden. De nummering daarvan is van ons.

1. In het gemiddelde oefenterrein van „Hermelin II”, dat kenmerkend is voor grote delen van Duitsland, zijn doeltreffende wegversperringen, tenzij bij bruggen, onmogelijk. De moderne terreinvoertuigen maken de troep grotendeels onafhankelijk van de wegen, indien men over gemechaniseerde pantsereenheden beschikt. De opmars en het gevecht te voet worden dan naar het tweede plan gedrongen. In de laagvlakten hinderen echter de waterlopen ook de bewegingen van de pantsertroepen in verband met de pantservoertuigen, waarmee deze

4. Het bestaan van GI-contacten in de krijgsmacht delen en van de contacten met het bedrijfsleven was mij globaal bekend. Over het algemeen wordt echter van de resultaten van de coördinatie, en van de werkzaamheden van de verschillende commissies, bijzonder weinig in de militaire vakliteratuur bekendgemaakt, hoewel juist méér dan voorheen snelle en volledige informatie noodzakelijk is. Als voorbeeld moge worden genoemd de informatie in het periodiek *GI* 3(1967)(4) in de rubriek *KRONIEK*, handelend over de GI-ervaringen bij de Koninklijke Marine.

Mede in verband met de zo gewenste bundeling van krachten op interdepartementaal niveau, is het noodzakelijk, dat:

- a. alle informaties in de militaire periodieken worden bekendgemaakt;
- b. de resultaten van besprekingen, werkgroepen en commissies worden vastgelegd en op aanvraag ter beschikking gesteld;
- c. op alle opleidingsniveaus daadwerkelijk de studie van GI wordt aangevangen (indien dit nog niet is gebeurd) en de ervaringen worden uitgewisseld;
- d. de opleiding tot programmeurs met de meeste spoed ter hand wordt genomen.

C. VOLKERS, Majoor der Grenadiers

thans nog in het algemeen zijn uitgerust. Men zal hier amfibische voertuigen nodig hebben, zoals onder meer bij de overschrijding van de rivier de Aller is gebleken.

2. In de namiddag van 8 november moest een Duits Pantsergrenadierbataljon de Aller (40 m breed en 2 m diep) rechtstreeks uit de opmars oversteken (Sofortangriff, HDv 100/1, Truppenführung, Ziffer 594), op een gunstig punt, waar bossen de rivier tot een afstand van 150 m naderen en het bataljon tot vrij dicht onder de oever kon schuiven. Maar aangezien deze op veel plaatsen, ook voor de MTW M113, te steil waren, moest naar gunstige in- en uitrijpunten worden gezocht. In verband met het door de leiding voorziene oefenverloop van de volgende dagen, bevond zich in dat vak geen vijand, althans niet op de vijandelijke oever. Het bataljon stak over in zijn amfibische voertuigen, onder bescherming van „Jagdpanzer”, maar ondanks de ontbrekende vijandelijke tegenstand bleven enkele M113's in de rivier steken en moesten later worden weggesleept. Hier was geen sprake van technische defecten, doch louter van ongevoelbaarheid van chauffeurs en het is duidelijk, dat in dit opzicht meer opleiding en oefening nodig zijn.

3. Het ontbreken van elke luchtactiviteit tijdens en direct na de overgang gaf de deelnemers een totaal verkeerd beeld van de werkelijkheid. In de lucht zag men alleen een paar helikopters van „onbestemde nationaliteit” (vermoedelijk was daar de helikopter van Gen.-Maj. Kissel óók bij! v.H.).

4. Toen ik (Kissel) het woord „bruggehoofd” gebruikte, deelde men mij mee dat de oefenleiding dit liever niet hoorde, omdat het te veel herinnert aan de

oude, weinig beweeglijke oorlogvoering. Ik acht dit kortzichtig. De Oostenrijkers hebben het in 1965 weer in hun voorschriften ingevoerd en bekend is, dat de Sovjet-herfstmanoeuvres van 1967 (Dnjepr) het gevecht om bruggehoofden als hoofdthema hadden. Uiteraard dient men het verblijf in een bruggehoofd onder de moderne gevechtstandigheden zo kort mogelijk te doen zijn; men zal dat kunnen bereiken door invoering van meer amfibisch materieel. Het is echter verkeerd het begrip geheel buiten werking te stellen, zoals de overtocht over de Aller heeft bewezen. Het pantsergrenadierbataljon liep daar immers door vijandelijk vuur vast en moest later zelfs enig terrein prijsgeven door een vijandelijke tegenaanval.

5. Want hoewel het, in het raam van de mobiele gevechtsvoering, na de overtocht onverwijd verder moest, ging dat voorlopig niet door omdat het verrassend werd gestuit door een in de diepte gevormd pantserafweersfront van de Nederlanders, waarbij het tegelijkertijd uit het westen door pantsereenheden werd aangevallen. De eigen „Jagdpanzer” konden door terreinmoeilijkheden en de snel invallende duisternis geen vuursteun geven en de achterop komende infanterie kon niet over de rivier, omdat er geen overzetmiddelen waren. Als deze manoeevregast (Gen.-Maj. Kissel bedoelt hier zichzelf, v.H.) had moeten beslissen, zou het bataljon zijn „vernietigd”, maar in verband met het draaiboek werd de overgang tenslotte als „gelukt” beschouwd.

6. In de Bondsrepubliek is, door samenspraak van politici en militairen, komen vast te staan hoeveel gemechaniseerde eenheden wij kunnen opbrengen, onder meer in verband met aankoop- en onderhoudskosten. Verdere uitrusting met amfibisch materieel zou alleen mogelijk zijn als wij ons aantal divisies zouden verminderen, maar een van de belangrijkste ervaringen van „Hermelin II” is nu juist, dat een verdediging slechts met goed gevolg kan worden gevoerd, als men voldoende gevechtseenheden heeft. Zelfs de grootst mogelijke beweeglijkheid en het modernste materieel kunnen gebrek aan gevechtseenheden niet goedmaken. Bij een vermindering van het aantal grote gevechtseenheden wordt het gat tussen het mogelijke en het in te zetten mensenpotentieel groter en het is ternauwernood te schatten welke kansen men een tegenstander biedt die, behalve over een groot technisch vermogen, ook nog over een overmacht aan mensen beschikt. (Dit ware ter harte te nemen door hen, die bij ons het aantal parate brigades van 6 op 4 willen brengen en voorts door hen, die er steeds op uit zijn de diensttijd te verkorten en/of het aantal dienstplichtigen steeds geringer te doen zijn! v.H.).

7. Bij „Hermelin II” zijn slechts vier kernwapens gebruikt, ondanks het feit, dat de Duitse voorschriften (Truppenführung o.a.) nog steeds op het gebruik van atoomwapens drijven. Voor inzet van kernwapens is Amerikaanse toestemming nodig en het ziet er steeds meer naar uit dat die niet zal komen; het westelijke strategische denken gaat meer en meer in de richting van het streven van de beide grootmachten, de V.S. en de S.U., die alles trachten te vermijden, wat tot zelfmoord kan leiden (Gen.-Maj. Kissel verwijst hier dan naar de reeds eerder in De Militaire Spectator opgenomen gedachtengang in dit opzicht, van de Russische Maarschalk Jakoebovsky, v.H.).

8. De geallieerde Tactische Luchtmacht had drie op-

drachten: verkenning, gewapende verkenning en grondsteun, en hiervoor waren 150 vliegtuigen beschikbaar. Deze hebben echter door het slechte vliegweer in totaal maar 80 vluchten gemaakt, hetgeen een zeer gering aantal is, als men weet dat bij de „Hochgebirgsmanöver” van Zwitserland in 1966 door 180 toestellen 1758 vluchten werden gevlogen. De geringe deelneming van 2 ATAF aan „Hermelin” is ten zeerste te betreuren, omdat zich hier een uitstekende mogelijkheid voordeed voor samenwerking lucht-landstrijdkrachten. Niet slechts in de afgelopen wereldoorlog, maar thans ook weer in Vietnam, is bewezen dat, bij onvoldoende op elkaar inspelen, door de op de grond strijdende troepen vaak een zware tol moet worden betaald in de vorm van verliezen door eigen luchtaanvallen.

9. De samenwerking met eenheden van andere nationaliteiten was zeer goed en er waren bijna geen taalmoeilijkheden. Bijzonder goed was de samenwerking met de Nederlandse PzBrig 41!

„Das Bundeswehrmanöver Hermelin II”, door H. Kissel, in „Wehrkunde”, januari 1968 v.H.

Het tijdig ontdekken van guerrillastrijders

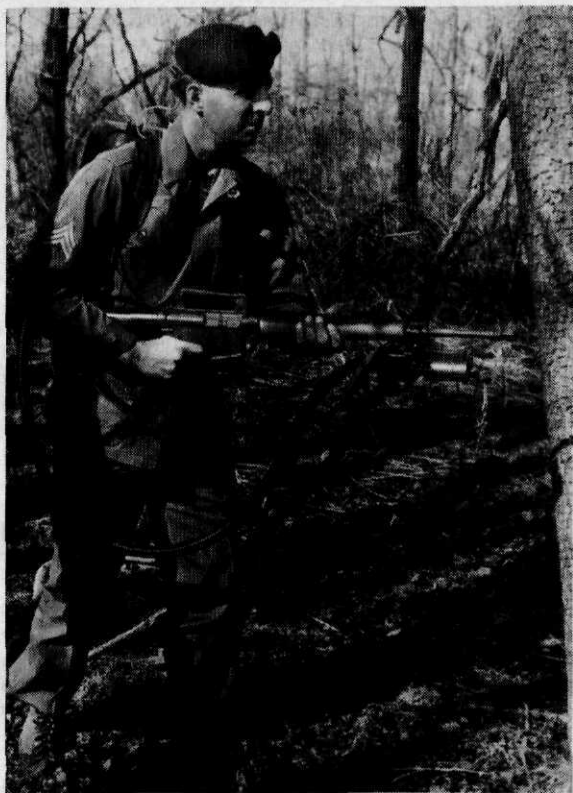
Veel toegepaste methoden om de Zuidvietnamese, de Amerikaanse of andere geallieerde troepen afbreuk te doen, zijn de goed verborgen scherpshooters, de hinderlaag, in het algemeen alle denkbare guerrillamethoden. De wetenschapsmensen in Amerika spannen zich reeds lang in om hulpmiddelen te ontwikkelen die de aanwezigheid en de plaats van deze vijanden zo tijdig aangeven dat ze onschadelijk kunnen worden gemaakt nog voor ze gevaarlijk kunnen worden.

Vaak werd reeds geschreven over de middelen die worden toegepast om de jungle plaatselijk te ontbladeren. Het is interessant ook eens te horen in welke richtingen nog meer wordt gezocht.

Reeds bekend zijn de middelen die elk geluid, dat de vijand maakt — hoe gering ook — door elektronische middelen, door radartechnieken of door akoestische middelen, waarneembaar maken voor het menselijk oor. Zo kunnen op redelijke afstand bv. het schuren van kleding of huid langs bladeren of de klik van het omlaggen van de veiligheidspal van een geweer hoorbaar worden gemaakt. Een goed getrainde waarnemer kan leren deze geluiden duidelijk te onderscheiden van het normale geruis van de bladeren en kan zelfs ongeveer grootte en andere details van de verborgen vijand bepalen.

Een andere reeds beproefde methode is het gebruik van een in verkenning geofende hond (biologische methode). Deze methode is speciaal geschikt voor het verkrijgen van een tijdige waarschuwing over een hinderlaag. De hond is hierbij uitgerust met een zendertje, aangebracht met behulp van een tuigje. De verzorger van de hond, die natuurlijk met een ontvangertje met koptelefoon is uitgerust, ontvangt alle signalen van de hond. De hond loopt nu vrij voor de spits van een patrouille uit en is zó geoefend dat hij ogenblikkelijk stopt als hij mensen ontdekt. Dit stoppen geeft de nodige signalen en dus een waarschuwing aan de patrouille.

Een op een geheel ander principe berustend idee vond ook reeds toepassing (entomologische methode). Hierbij

maakt men gebruik van insecten die het in het bijzonder hebben voorzien op menselijk bloed (een insect in gebruik is de *Triatoma infestan*, een muggesoort). Vier tot zes van deze muggen worden hongerig in een kleine accordeonachtige draadkooi gebracht. Een van de voorste soldaten wordt hiermee uitgerust. Hij trekt deze accordeon in en uit en vult op deze wijze de ruimte in de kooi met luchtmonsters. Zodra de insecten de geur van een mens ruiken beginnen ze actiever te worden. Een elektronisch deel in de kooi stelt deze vergrote activiteit vast en zendt haar als een toon naar de koptelefoon van de soldaat-drager.

Het laatste aan het arsenaal toegevoegde instrument moet zelfs de aanwezigheid en de plaats van de vijand opgeven zonder dat deze geluid maakt of geur verspreidt. Het maakt gebruik van bepaalde kleine deeltjes die worden afgescheiden bij de menselijke huiduitwaseming, die in de vochtige en hete jungle, speciaal in Zuid-Vietnam, overvloedig is. De uitrusting werd „E63 manpack Personnel Detector” genoemd, en kreeg de populaire naam „People sniffer”. Het gehele apparaat is verpakt in een rechthoekige kunststoffen doos, weegt totaal 11 kg en wordt op de rug gedragen. Een aan de doos gekoppelde slang heeft een zodanige lengte dat het mondstuk op de geweerloop van de drager kan worden bevestigd, de opening in de richting van de veronderstelde vijand (zie foto). Het slangmondstuk schept lucht op die naar de doos wordt gevoerd. De lucht wordt nu eerst over een met zoutzuur verzadigde katoenprop geleid. Daarna wordt deze lucht in een vochtige kamer gevoerd. Het principe is nu als volgt. De huiduitwaseming bevat ureum, dat gewoonlijk door bacteriën op de huid wordt ontleed in reukloos dioxyde en ammoniak(gas), d.w.z. dat de lucht in de omgeving van mensen ammoniak bevat en dat de concentratie toeneemt met

het aantal mensen, met de hitte en de vochtigheid. De ammoniak bevattende lucht geeft een nevel, die, zoals in de „people sniffer”, op chemische wijze wordt behandeld. Deze nevel belemmert de lichtdoorval van een lichtstraal, gericht op een lichtgevoelig oog. Dit oog produceert een elektrische stroom in afhankelijkheid van de hoeveelheid licht die erop valt. De stroom wordt aangegeven op een meter of wordt omgezet in geluidstootjes in een koptelefoon. Het apparaat, oorspronkelijk uitsluitend ontwikkeld om door de voorste man in een patrouille te worden gedragen, bleek ook bijzonder effectief aan boord van helikopters. Laag vliegende helikopters kunnen, als zij het mondstuk op de boomtoppen richten, zelfs met snelheden van 160 km/h vliegend, troepenconcentraties ontdekken in gebieden die tevoren door de burgers zijn verlaten.

USIS Feature F67-387, augustus 1967

v.Z.

Frans officiersopleiding

De Franse officieren worden opgeleid aan twee scholen, die zich onder één commandant te Coëtquidan (Bretagne) bevinden. De „Ecole Spéciale Militaire” (ESM) — het voormalige St. Cyr — ontvangt haar leerlingen d.m.v. een toelatingsexamen rechtstreeks van de middelbare scholen; de „Ecole Militaire Interarmes” (EMIA) krijgt onderofficieren die aan de Militaire School van Straatsburg werden voorbereid op de officierscursus. Gezien deze verschillen in herkomst zijn ook de cursusduur en lesprogramma's van elkaar verschillend. Beide scholen richten zich echter op opleiding — in engere zin — die onmiddellijk na de benoeming haar nut zal afwerpen én op de vorming van geest en karakter, die van invloed is op de gehele verdere carrière van de officier.

De opleiding beoogt de cadetten te leren hoe zij te velde een peloton moeten aanvoeren, zonder dat daarbij echter de lichamelijke en intellectuele ontwikkeling worden verwaarloosd. De cadetten aan de ESM worden gedurende het eerste cursusjaar opgeleid tot groepscommandant. Bij de EMIA kan men volstaan met een korte herhaling van hetgeen de oud-onderofficieren uit hoofde van hun voorgaande functies reeds beheersen. Zodoende kan men aan de EMIA eerder beginnen met de tactische opleiding tot pelotonscommandant. Aan de ESM geschiedt deze in het tweede studiejaar. Door vele oefeningen worden de cadetten gewend aan vermoeidheden, zij leren ontmoedigende ervaringen te doorstaan en aan onvoorziene omstandigheden het hoofd te bieden. Aandacht wordt besteed aan de samenwerking met andere wapens en krijgsmachtdelen. Voor het gewennen aan vermoeidheid en gevaar, het ontwikkelen van energie en koelbloedigheid wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de stormbaan („piste du risque”), het uitvoeren van overvallen en het parachutespringen. Drie grote oefeningen worden gehouden met de cadetten van Sandhurst. Twee hiervan zijn luchtlandingsoefeningen, resp. in Bretagne en op de Salisbury Plain, de derde is een ontwijkingsoefening met de territoriale verdediging als tegenpartij. Als toekomstige instructeurs krijgen de cadetten ook een pedagogische scholing. Ook v.w.b. de academische opleiding verschillen ESM en EMIA. Aan de eerste wordt, afhankelijk van het wapen van bestemming, de nadruk gelegd op de exacte wetenschappen of de humaniora; aan de tweede, waar slechts een jaar aan academische

onderwerpen is gewijd, wordt aan artilleristen, genisten en verbindingdienstcadetten een praktisch-technische scholing gegeven; de overigen leggen zich toe op de studie van vreemde talen. Moderne hulpmiddelen als laboratoria, talenpracticum, documentatiecentrum en een bibliotheek steunen het onderwijs. De lichamelijke opvoeding en de ontwikkeling van sportiviteit nemen eveneens een belangrijke plaats in.

De *vorming* is gericht op het ontwikkelen van geestes- en karaktereigenschappen, op een evenwichtig oordeel en aanpassingsvermogen. Strategie- en tactiekonderricht verklaren de rol van macht en het toepassen daarvan in een wereld die voortdurend nieuwe technische vondsten doet. Krijgsgeschiedenis traint de cadet bij het ontdekken van de lessen uit het verleden en het dienstbaar maken van deze ervaringen aan de toekomst. De algemene ontwikkeling krijgt grote aandacht. Vele autoriteiten van naam lichten de cadetten voor m.b.t. de grote wereldproblemen op sociaal, politiek en economisch gebied. Zedelijk worden de cadetten gevormd door een cursus in militaire beroepsethiek en staatsburgerlijke vorming. Hierdoor verdiept zich hun inzicht omtrent de taak van de krijgsmacht in het staatsverband en in hun betekenis als opvoeder. De materiële voorzieningen zijn de laatste jaren aanmerkelijk uitgebreid, zowel v.w.b. de onderwijsfaciliteiten als de mogelijkheden tot ontspanning en vrijetijdsbesteding.

Kernthema bij de opleiding aan zowel ESM als EMIA is de ontwikkeling van de geestelijke vermogens en de aanpassingsvaardigheid, ook al is het eerste doel de opleiding tot pelotonscommandant.

„*La formation des officiers à Coëtquidan*”, door de redactie van „*l'Armée*”, oktober 1967 J.J.M.A.

Roemenië voor de Roemenen

Roemenië, met een kleiner gebied dan het had gedurende de periode 1919-1940 en met een bevolking van 19 miljoen zielen, is tegenwoordig vaak in het nieuws, omdat het doende is zijn werkelijke onafhankelijkheid te herwinnen.

Het land had tot augustus 1944 aan de zijde der Duitsers gevochten en koos vervolgens de zijde der Russen, echter tevergeefs, want het werd — als bondgenoot van het laatste uur — als vijandelijk land beschouwd en behandeld. Niettegenstaande de communistische elite van Georghiu Dei, de grondlegger van de tegenwoordige Socialistische Republiek Roemenië, eind 1947 aan de macht kwam, was het land in feite gedurende een periode van 20 jaar „bezet gebied”. Deze elite, die zich verzette tegen de imperialistische oogmerken van de Sovjets, wist in 1958 het vertrek van de Russische troepen te bewerkstelligen. Sedertdien wist Roemenië zich meer en meer vrij te maken op het gebied van de defensie, de economie en de diplomatie. In 1957 maakte Roemenië zich vrij van de opgelegde Russisch-Roemeense economie; in 1963 keerde het zich tegen de economische integratie van de Oosteuropese landen; in 1964 beschuldigde het Moskou van pogingen „de Roemeense economie te willen vernietigen, Roemenië als staat en het Roemeense volk te willen liquideren”. Roemenië bevestigde daarmee zijn besluit om het proces van de industrialisatie — een factor van beslissende betekenis voor de nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit — voortgang te doen vinden. De Comecon was

daarmee teruggebracht tot een orgaan met een coördinerende taak.

Ofschoon de handel zich voor de helft op Rusland richtte, werden ook het Westen, met Groot-Brittannië, de Duitse Bondsrepubliek, Italië en Frankrijk, en spoedig andere landen als India (installatie van een raffinaderij), Iran (verkoop van olie-installaties) en Egypte (levering van binnenvaartschepen) geleidelijk in de Roemeense handel betrokken. Dit is dan ook de reden waarom Roemenië in de kwestie Vietnam tegenover Amerika en ten aanzien van beschuldigingen van revanchisme van de Duitse Bondsrepubliek matiging in zijn politiek betracht.

Op militair gebied verwerpt Roemenië elk idee van supranationale organen, en het vermijdt voorts — voor zover mogelijk — de verplichtingen van het Pact van Warschau en elke militaire samenwerking. Roemenië geeft geen steun aan de Russische voorstellen het Pact te versterken.

In mei 1966 verklaarde de heer Ceaucescu, secretaris-generaal van de Roemeense communistische partij (RCP) in het openbaar dat de vorming van militaire machtsblokken uit de tijd is. Het is echter moeilijk te voorspellen tot hoever Roemenië op dit gebied zal gaan. Op politiek gebied smeult de kwestie van de Roemeense grenzen nog steeds. Het is bekend dat Moskou — onder het motto „deze gebieden behoorden in het verleden aan ons toe” — in 1940 grote delen van Roemenië (Bessarabië en de Noord-Boekowina) annexeerde. Deze gebieden waren in 1919 aan Roemenië toegewezen. De annexatie is echter de oorzaak van veel bitterheid.

Ten einde vast in het zadel te blijven, verleent de regering te Boekarest een grote mate van vrijheid aan de Roemeense nationale beweging, zulks als een soort veiligheidsklep.

Op 7 mei 1966, bij de viering van de 45e verjaardag van de RCP, beklemtoonde de heer Ceaucescu het feit, dat de „bourgeoisie” en de „royalisten” eveneens hadden deelgenomen aan de strijd tegen het fascisme. Hij verklaarde voorts ronduit dat de RCP in geen geval een minderheidspartij is, die aan de leiband van de Sovjetpartij loopt; hij protesteerde tegen de inmenging van de zijde van de Komintern, die buitenlanders aan het hoofd van de nationale communistische partijen wilde plaatsen.

Dat het Roemenië mogelijk werd zich te distantiëren van Rusland en dit land bovendien te trotseren, is ongetwijfeld te danken aan de verdeeldheid in het socialistische kamp, ontstaan door het proces van de destalinisatie en de tweedracht op ideologisch gebied tussen Rusland en Communistisch China.

Boekarest poogt in ieder geval een houding van neutraliteit aan te nemen; het weigerde o.a. deel te nemen aan enige actie inzake Vietnam, indien China daarbij niet ook werd betrokken. Met betrekking tot de Verenigde Naties, de vraagstukken van de ontwapening en de A-wapens, de niet-aangesloten landen als Iran enz., neemt de Roemeense regering een eigen standpunt in, dat onafhankelijk is van Moskou of Peking.

Deze vooruitgang ten aanzien van het buitenland gaat tevens gepaard met een bescheiden liberalisatie van het binnenlands bestuur. De Roemeense communistische leiders bespelen de zin voor vaderlandsliefde, verheerlijken de grote daden en het roemruchte verleden van Roemenië en verklaren plechtig, dat zij pal staan voor

de Roemeense onafhankelijkheid; dit doen zij terwille van hun eigen toekomst en om de communistische partij aan de macht te houden. Dit onbeschaamde individualisme zal zich verder ontwikkelen; hoogstwaarschijnlijk zal Moskou zich hierbij neerleggen, want op deze wijze kan het communisme in Roemenië immers aan het bewind blijven.

„La Roumanie Roumaine”, door P. Roucalède, in „Revue Militaire Générale”, oktober 1967 B.S.

Sovjet-landstrijdkrachten

De Sovjet-militaire doctrine is gebaseerd op het feit, dat de veiligheid van het land wordt verzekerd door de inspanning van zijn strijdkrachten en hun gevechtsmiddelen. Ondanks dat zal de mens toch altijd de belangrijkste rol in elk gewapend conflict blijven spelen.

De Russische landstrijdkrachten hebben grote veranderingen ondergaan. Ze zijn nu uitgerust met geleide projectielen en kernwapens. Hun vuurkracht is verhoogd en ook de reikwijdte daarvan, evenals de mogelijkheid om snel uitgevoerde operaties te blijven steunen. Dit alles heeft een enorme invloed op het hedendaagse gevecht van de verenigde wapens en op de wijze waarop dit tot stand komt.

Terzelfdertijd is het de Sovjet-Unie niet mogelijk de rol van het kernwapen tot een absolute te maken, in het bijzonder met betrekking tot het uitvoeren van opdrachten voor landstrijdkrachten. Onder veel omstandigheden zullen deze in staat moeten zijn de gevechten zonder steun van kernwapens te voeren. Ze moeten erop zijn voorbereid de organieke, klassieke, conventionele wapens, zoals tanks, artillerie en handvuurwapens te gebruiken.

Derhalve hecht de Sovjet-Unie, behalve aan de ontwikkeling van geleide projectielen en kernwapens, tevens grote waarde aan die van de conventionele middelen. Deze laatste hebben niet aan belang ingeboet. Dit verhoogt verder de voor- en stootkracht van de landstrijdkrachten en hun geschiktheid om het gevecht met of zonder steun van kernwapens te voeren.

De vuurkracht van de landmacht is sterk verhoogd door regimenten en andere formaties uit te rusten met de modernste handvuurwapens en andere, zwaardere wapens. Zij hebben nu ook de beschikking over hun eigen wapens voor luchtverdediging. De systemen van geleide projectielen kunnen de vijandelijke vliegtuigen met een grote trefkans bij elk weertype vernietigen. Luchtdoelgeschut voor het vuren op laag dalende toestellen is verbeterd. Tegenwoordig is het vuurvolumen van een Russische gemotoriseerde infanteriedivisie vele malen groter dan dat van een gemechaniseerd legerkorps uit de Tweede Wereldoorlog.

De stootkracht wordt voornamelijk opgebracht door het grote aantal tanks. In de huidige gemotoriseerde infanteriedivisie zijn meer tanks ondergebracht dan in het gemechaniseerde legerkorps van 1939. Deze tanks zijn beter dan die van de Verenigde Staten en de andere NAVO-landen.

Zij zijn beter beveiligd tegen conventionele en kernwapens, ze hebben een machtige bewapening en grote beweeglijkheid. Tanks zijn een middel om de diepe slagen uit te buiten die door de Russische geleide projectielen, vliegtuigen en artillerie kunnen worden toegebracht. Het uitrusten van de Russische gemotoriseerde eenheden met pantservoertuigen vergrootte de slagkracht

van de grondtroepen. Men hoeft er niet langer bevreesd voor te zijn dat de infanterie bij de tanks zal achterblijven en niet in staat zal zijn tijdig hun succes uit te buiten. Gezeten in gepantserde personeelscarriers kan een Russische gemotoriseerde infanteriedivisie snel oprukken; zij is in staat dat sneller te doen dan een tankeenheid van de Tweede Wereldoorlog.

Nu machtige, diepe vuursteun de operaties zal inleiden, hebben de Sovjetlandstrijdkrachten het vermogen zich snel te verplaatsen en op een veel grotere schaal te manoeuvreren, waardoor het mogelijk is de vijand in de flanken en de rug aan te grijpen. Het offensief zal tot grotere diepten kunnen worden doorgezet met beslissende doelen en grote snelheid. Door de aanwezigheid van amfibisch materieel en het waadvermogen van de tanks zullen waterhindernissen snel kunnen worden genomen. De luchtlandingstroepen geven aan het karakter van dit soort van optreden nog meer waarde; zij zijn uitermate modern uitgerust.

Maar nogmaals, ondanks al dit uitstekende materieel vormt het personeel nog altijd de grootste kracht van de Sovjet-grondstrijdkrachten, indien het op de juiste manier voor het gebruik van dit materieel is opgeleid. *Maarschalk Jakoebowski, Cdt Strijdkrachten Warschau-Pact*, in „Krasnaja Zvjesda”, 21 juli 1967 (Uittreksel in „Military Review”, december 1967) v.H.

Pantser Oost van Suez

In mijn aantekeningen over de Zesdaagse Oorlog vind ik uitgebreide interviews met Brigade-Generaal Haim Barlev, die voor de beste pantserleider in Israël wordt aangezien en met Israël Tal, de huidige commandant van het pantserwapen in de Joodse staat. Zij lieten zich over verschillende aspecten als volgt uit.

Op het gebied van de enkele tank waren wij tactisch en technisch de meerderen en dat heeft niet alleen ons land gered, maar ook veel levens. Wij vernietigden hele tankbataljons van de tegenstander, eenvoudig door ze accuraat onder vuur te nemen, minder door ze aan te vallen en dus door onze stootkracht.

In het algemeen zijn onze mensen van oordeel, dat de Sherman het beter heeft gedaan dan de Patton en de Centurion. Hij is in geaccidenteerd en gevarieerd terrein veel beweeglijker, zelfs als men zou denken dat passeren niet mogelijk is. Met uitzondering van de tanks die wij voor het rechtstreeks steunen van de infanterie gebruikten, hadden wij de 75 mm van de Sherman vervangen door een 105 mm vuurmond.

Verder vonden wij dat de Patton toch beter was dan de Russische T54 of T55 (het belangrijkste verschil van deze beide is, dat de T55 is voorzien van infrarood). Het pantser van de Sovjet-tanks is in het algemeen goed. De Stalin III had een dikker pantser dan de T55, maar wij merkten dat dit weinig verschilt bij het tank-tegen-tankgevecht tussen de 800 en 1000 m. De vijand verloor een ongewoon aantal Pattons omdat het schot erin binnendrong en de munitierekken tot explosie bracht.

Wij hebben voorts vastgesteld, dat de AMX geen tank is om in de buurt van een mijnenveld te brengen. Een mijn die onder de linker track explodeert doodt gewoonlijk de chauffeur omdat zijn afstand tot de track te gering is en de pantserbescherming daar onder de maat (12 mm in plaats van 25).

Onze artillerie bevond zich steeds zover voorwaarts

dat rechtstreekse steun aan de tanks en pantserinfanterie kon worden gegeven. Onze pantserinfanterie is even goed in het opruimen van achtergebleven vijandelijke doelen als normale daarvoor bestemde. De halftracks vormen dan de vuurbasis.

Wij zijn van oordeel, dat de tank in dit soort van terrein — maar ook in elk ander — het ideale aanvalswapen is, zeker in onze organisatie. De andere wapens zijn er om de tanks te steunen en hun succes uit te buiten.

En tenslotte nog dit. In 1956 kwamen wij erachter dat wij veel meer ervaring nodig hadden in het houden van grote oefeningen en dat deden wij dus. Ditmaal was alles voorbereid en gereed. Alles was tevoren geprobeerd en beoefend. Er waren nu geen problemen. De uitvoering van de opdracht was eenvoudig, want wij behoefden alleen maar toe te passen hetgeen wij reeds kenden.

„Armor East of Suez”, door Brigadier-General S. L. A. Marshall, in „Armor”, november / december 1967 v.H.

De kracht van de Sovjet-strijdkrachten

Op 1 januari 1968 is in Rusland de nieuwe wet op de dienstplicht in werking getreden; de minister van defensie, Maarschalk Gretsjko, heeft haar in een uitvoerige rede aan de Opperste Sovjet voorgelegd. Het eerste deel van die rede gaat over de personeelsaangelegenheden en de opleiding en het is niet nodig hierop in te gaan, aangezien deze aspecten nog onlangs, in het oktobernummer van De Militaire Spectator, door Majoor G. W. J. Willemsen („De Sovjet-soldaat”) uitvoerig zijn besproken. Maarschalk Gretsjko ging echter in zijn rede ook in op de verhoging met 15% van het Sovjet-defensiebudget en hij zei onder andere: „... De kolossale groei van de socialistische industrie en structurele wijzigingen in haar ontwikkeling hebben het mogelijk gemaakt onze strijdkrachten van het meest moderne militaire materieel te voorzien: kernwapens, geleide projectielen voor allerlei doeleinden, supersonische vliegtuigen, nieuwe tanks, nucleair aangedreven duikboten en wat dies meer zij.

De strijdkrachten verschillen nu voor wat betreft de technische en gevechtsmogelijkheden enorm van die van 1939. Een hedendaagse gemotoriseerde divisie bijvoorbeeld heeft 16 maal zoveel tanks als die van 1939, 37 maal zoveel pantservoertuigen, 13 maal zoveel automatische wapens en 5 maal zoveel verbindingscapaciteit; verder is zij superieur voor wat betreft de kwaliteit van het materieel.

Door dit alles is de gevechtswaarde enorm toegenomen. In 1939 woog één divisieartillerie salvo 1700 kg, thans is dat 53.000 kg, het nucleaire vermogen niet inbegrepen. De trekkracht is 30 pk per hoofd tegen 3 pk in 1939. Dat geldt voor elk wapen en elk dienstvak.

De luchtmacht is van gewone motoren op jet-motoren overgegaan en de laatste ontwikkelen een snelheid van tussen de 2500 en 3000 km/h. Bomaanvallen van jets zijn 5 maal zo krachtig als die van 1939. De luchtmacht heeft thans vliegtuigen met een intercontinentaal vermogen bij elke weersgesteldheid en is bewapend met geleide projectielen met atoomkoppen.

De marine beschikt nu over nucleair aangedreven duikboten. De kracht daarvan is 100 maal zo groot als die van de vooroorlogse, ze kunnen 5 maal zo diep duiken en een snelheid ontwikkelen die 3 tot 4 maal zo groot is. Duikboten, bewapend met geleide projectielen, kunnen

vijandelijke schepen op een afstand van honderden kilometers buiten gevecht stellen en hun schoten van onder water kunnen militaire strategische doelen op afstanden van duizenden kilometers uitschakelen.

De gevechtskracht van de jongere wapens en dienstvakken, zoals de Strategische Raketten Macht en de Luchtverdediging is kolossaal.”

Maarschalk Gretsjko eindigde met te zeggen dat de communistische partij en de Sovjetregering thans de nodige stappen ondernemen om tot een verdere versterking van de strijdkrachten te komen.

Tijdens de daarop volgende zitting van de Opperste Sovjet werd meegedeeld, dat de ontwerpwet was goedgekeurd.

„National Service in the USSR”, door A. Gretsjko, in „Sowjet News”, 17 oktober 1967 (ref. in „Survival”, december 1967) v.H.

Herfstmanoeuvre 1967 „Dnjepr”

Het kenteken van de herfstmanoeuvre „Dnjepr” van de Russische strijdkrachten was de snelle opmars van de landstrijdkrachten uit de vredeslokaties en de snelle overgang op operaties van groot formaat. Aan de oefeningen namen onderdelen van alle wapens uit verschillende militaire districten deel. De oefeningen vonden plaats in een gebied van de oppervlakte van de Bondsrepubliek, Frankrijk, Luxemburg, België, Nederland en Denemarken. Naar dit oefengebied van Wit-Rusland en de Oekraïne werden ook troepen van buiten aangetrokken, bijvoorbeeld de „Samaro-Oeljanovsky IJzeren Divisie, die op een afstand van 800 km daarvan gelegerd is. Het Russische opperbevel beoefende in Oefening „Dnjepr” zeer grote verplaatsingen in het hoogst mogelijke tempo. Zo werd na afloop de prestatie bekendgemaakt van een gemotoriseerde infanteriedivisie, die in drie nachtmarsen eveneens 800 km aflegde.

De leiding aan beide zijden concentreerde op 27 september duizenden tanks voor een grote tankslag. Bij hoge marssnelheid werden de troepen voorts twee dagen later samengetrokken voor het houden van de werkelijkheid zoveel mogelijk benaderende gevechtsschietoefeningen; het doel van de leiding was hier niet slechts de verplaatsingen, maar ook het gevecht op gang te houden.

Het tempo dat de oefenende troepen werd opgelegd, rechtvaardigt het scepticisme van bepaalde militaire NAVO-kringen ten aanzien van de mening dat, na een lange periode van politieke spanning ook nog eens rekening zou kunnen worden gehouden met een lange periode van militair wachten, voordat de in West-Rusland gelegerde divisies in de strijd om Centraal-Europa zouden kunnen ingrijpen. De eerder gedane waarnemingen, die hebben geduid op een toenemende beweeglijkheid en snelheid van de Russische eenheden, werd in de Oefening „Dnjepr” bevestigd.

Bijzondere aandacht verdient de hoge Russische vuurkracht, die op zwaartepunten werd ingezet. De overtocht over de Dnjepr, die door één gemotoriseerde infanteriedivisie werd geleid, werd gesteund door een inleidende beschieting van divisies artillerie, mortieren en luchstrijdkrachten en wel over een breed front. Raketten beschoten daarbij gemelde weerstandsnesten en commandoposten van de tegenstander. Voor het vormen van bruggehoofden werden gehele bataljons per helikopter geland. Toen de laatste schoten van de inleidende beschieting vielen trokken gepantserde amfibische

voertuigen, onder vuursteun van tanks, als eerste aanvalsgolf over de rivier.

Luchtlandingstroepen voerden een operatie uit met als eerste doel het uitschakelen van raketopstellingen en commando-organen en te zorgen voor voldoende ruimte voor het uit de lucht landen van zwaar materieel. De eerste parachutisten beantwoordden het vijandelijk af-

weervuur reeds toen zij nog in de lucht zweefden. Later volgden per valscherf afgeworpen kanonnen, mortieren en munitie. De landingsplaatsen werden terstond beveiligd door het leggen van mijnenvelden. Jachtbommenwerpers gaven rechtstreekse luchtsteun en vielen afzonderlijke doelen met raketten aan.

„Wehrkunde”, december 1967 (n.a.v. buitenlandse publikaties) v.H.

OZON

WASSERIJEN
MEERVELDHOVEN
Tel. (04995) 25 46

Trizon
CHEMISCH REINIGEN
EN VERVEN
Altijd keurig!

OZON

WAS

3 BEDRIJVEN
VAN GOEDE
VERMAARDHEID

H. van de Wetering

EIERHANDEL

Nico Bergsteinweg 64
Tel. (03498) 518

WOUDENBERG

Leverancier militaire instanties

PARKER-KALON

Moderne

Wettig gedeponeerd bevestigingsmiddelen

Zelftappende plaatschroeven, snij-schroeven, slagschroeven, schroefnagels, ook in 18-8 stainless steel. Houtschroeven van roestvrij staal. Vleugelmoeren, duim-schroeven, lasbouten. Bouten en stelschroeven met inwendig-zeskant enz. enz.

APEX-schroevendraaiers, bits etc.

N.V. HANDELMAATSCHAPPIJ DOUWES
Noordwal 3-5, Den Haag, Tel. (070) 11 33 27

33 59 40 - 41

PERSOONLIJKE LENINGEN

Wij verstrekken Persoonlijke Leningen aan Officieren van Land- en Luchtmacht op de volgende voorwaarden:

f 6.400,00 bruto. Afl.term. 48 maanden. Rente 5% (disc.).

f 6.000,00 bruto. Afl.term. 36 maanden. Rente 5 1/4% (disc.).

Het netto maandelijkse inkomen moet tenminste f 1.200,00 bedragen; het geleende bedrag moet verzekerd worden.

Alle inlichtingen worden U op verzoek gratis verstrekt.

Ass.bedr. OUDE WOLBERS, REITH en BORKENS
Postbus 370 - ENSCHEDE - Telef. (05420) 254 61

**Dag en nacht
geopend**

Telef. (03433) 3 4 1

**AUTOWEG E36
ARNHEM-UTRECHT**

**MOTEL
MAARSBERGEN**

N.V. v/h FIRMA W. VAN 'T HART & ZONEN

SCHEEPS- EN CONSTRUCTIE-ONDERHOUD

ROTTERDAM - HUDSONSTRAAT 37-39 - TELEFOON (010) 23 94 16 - 25 78 71